Djurens hälso- och sjukvård

BETÄNKANDE AV DJURHÄLSOUTREDNINGEN

SOU

Djurens hälso- och sjukvård

BETÄNKANDE AV DJURHÄLSOUTREDNINGEN

SOU
1981:57

Statens offentliga utredningar
1981:57
Jordbruksdepartementet

Djurens hälso- och sjukvård

Betänkande av djurhälsoutredningen

Stockholm 1981

Omslag Jan Bohman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06462-6
ISSN 0375-250X

GOTAB, Stockholm 1981

Till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet

Regeringen bemyndigade den 17 maj 1979 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en kommitté med högst sex ledamöter med uppgift att se över organisationen och finansieringen av djurens hälso- och sjukvård.

Med stöd av detta bemyndigande förordnades fr.o.m. den 1 juni 1979 till ledamöter överdirektören Alf Wallin, tillika ordförande, riksdagsledamöterna L. Arne Andersson och Ingemar Hallenius, lantbrukarna Gunvor Lindberg och Barbro Rhodin samt riksdagsledamoten Håkan Strömberg. Till sakkunniga förordnades distriktsveterinären Lennart Anderholm, departementssekreteraren, numera kanslirådet, Håkan Boberg, länsveterinären Bengt Ehn och direktören Arne Roos, till experter departementssekreteraren Carl Gunnar Junback, avdelningschefen Torsten Petrelius och veterinärrådet Eric Skoglund samt till sekreterare byråchefen Hans Adler och byrådirektören Bengt-Olof Svensson.

Hallenius entledigades den 18 juni 1979 och samtidigt förordnades dåvarande överdirektören, numera statssekreteraren, Olof Nilsson som ledamot. Den 10 december 1979 entledigades Nilsson och Hallenius förordnades som ledamot fr.o.m. den 11 december 1979.

Den 20 augusti 1979 förordnades ombudsmannen Sören Gozzi som expert. Den 2 oktober 1980 entledigades Boberg och departementssekreteraren, numera departementsrådet, Thomas Norell förordnades som sakkunnig. Den 16 januari 1981 förordnades departementsrådet Ulf Henricsson som expert. Den 2 februari 1981 entledigades Norell och departementssekreteraren Gert Jönsson förordnades som sakkunnig och avdelningschefen Sven

Österling som expert.

Kommittén har antagit namnet Djurhälsoutredningen.

Regeringen uppdrog den 24 april 1980 åt utredningen att pröva vissa frågor avseende allmäntjänstgöring för veterinärer m.m.

Genom tilläggsdirektiv den 5 januari 1981 utvidgades utredningens arbetsområde till att pröva vissa frågor avseende den regionala samordningen av olika aktiviteter inom djurhälsoområdet och inom husdjurssektorn i övrigt.

Djurhälsoutredningen har den 12 december 1979 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet överlämnat promemorian "Finansiering av djursjukhus m.m.".

Djurhälsoutredningen får härmed överlämna sitt betänkande "Djurens hälso- och sjukvård". Utredningens arbete är härmed slutfört. Utredningen är enig i sina förslag.

Särskilt yttrande har avgetts av sakkunnige Gert Jönsson.

Stockholm den 2 juli 1981.

Alf Wallin

L. Arne Andersson Ingemar Hallenius Gunvor Lindberg

Barbro Rhodin Håkan Strömberg

/Hans Adler Bengt-Olof Svensson

INNEHÅLL Sid.

Sammanfattning

I NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

Utvecklingen inom jordbruket har under senare årtionden kännetecknats av en fortlöpande storleksrationalisering. Antalet företag med animalieproduktion har minskat. Samtidigt har de kvarvarande företagen blivit större och alltmer specialiserade. Antalet sällskapsdjur och sporthästar har under 1970-talet ökat väsentligt. Antalet veterinärbehandlade djur har ökat såväl inom animalieproduktionen som beträffande sällskapsdjur och sporthästar.

Djurens hälso- och sjukvård är organisatoriskt uppdelad på olika huvudmän. Det centrala statliga ansvaret åvilar lantbruksstyrelsen. Regionalt är det statliga ansvaret delat mellan lantbruksnämnd, länsveterinärorganisation och i viss mån länsstyrelse. Genom distriktsveterinärorganisationen har staten påtagit sig att ansvara för i första hand akutsjukvården inom animalieproduktionen. Jordbruksnäringens organisationer bedriver organiserad hälsokontroll av husdjur. Veterinärmedicinsk laboratorieverksamhet bedrivs centralt av statens veterinärmedicinska anstalt och regionalt av AB Svensk laboratorietjänst. Statens livsmedelsverk är chefsmyndighet för besiktningsveterinärorganisationen. Vården av sällskapsdjur och sporthästar ombesörjs i stor utsträckning av privatpraktiserande veterinärer och av djursjukhus.

De årliga statliga kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård kan beräknas till närmare 60 milj. kr. för distriktsveterinärorganisationen, 10 milj. kr. för bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar och 42 milj. kr. i nettokostnader för statnes veterinärmedicinska anstalt.

Djurägarnas årliga kostnader för hälso- och sjukvård inom animalieproduktionen kan uppskattas till ca 136 milj. kr., inkl. kostnader för medicin och organiserad hälsokontroll. Djurägarnas kostnader för vård av sällskapsdjur och sporthästar kan uppskattas till totalt ca 80 milj. kr.

II ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

Allmänna utgångspunkter och principiella ställningstaganden

Djurhälsoutredningen konstaterar att staten har ett övergripande ansvar för djurens hälso- och sjukvård. Vidare har staten ett särskilt ansvar för vården av animalieproduktionens djur, för bekämpningen av smittsamma husdjurssjukdomar, för att djurskyddets krav tillgogoses och för att en tillfredsställande service till för djurägarna rimliga kostnader skall kunna upprätthållas även i mindre djurtäta områden. Distriktsveterinärorganisationen är i första hand dimensionerad för vård av animalieproduktionens djur. Djurhälsoutredningen anser att viss vård av sällskapsdjur och sporthästar även i fortsättningen bör kunna utföras av distriktsveterinärer, särskilt som sådan vård i vissa delar av landet bidrar till att upprätthålla vården av animalieproduktionens djur. Djursjukvård bör till största möjliga del bedrivas som öppen vård. Verksamheten vid djursjukhusen bör betraktas som ett värdefullt komplement till övrig djursjukvård. Sluten djursjukvård är inte primärt en statlig angelägenhet. Statligt ekonomiskt stöd bör därför i princip inte utgå till finansiering av djursjukhus.

Med hänsyn till bl.a. utvecklingstendenserna inom animalieproduktionen bör djurens hälso- och sjukvård i ökad utsträckning inriktas mot åtgärder som syftar till att på besättningsnivå förebygga hälsostörningar. En sådan inriktning förutsätter bl.a. att åtgärder vidtas för att åstadkomma en utökad samverkan mellan olika insatser inom animalieproduktionen. För att främja förebyggande åtgärder föreslår utredningen att 5 milj. kr. årligen anslås av statliga medel.

Utredningen anser vidare att åtgärder bör vidtas för att förbättra distriktsveterinärernas arbetsförhållanden. Organisationen bör dimensioneras efter dels utvecklingen inom djurhållningen, dels kravet på anpassning av veterinärernas arbetstider m.m. Förbättringar kan i första hand åstadkommas genom utökade resurser i form av fler distriktsveterinärtjänster men även genom olika rationaliserings- och planeringsåtgärder.

Huvudmannaskap och organisation

Djurhälsoutredningen har övervägt landsting eller primärkommuner som huvudman, privatpraktikbaserad verksamhet, jordbruksnäringen som huvudman, halvstatligt bolag (staten - djurägarorganisationerna) och helstatligt bolag som alternativ till nuvarande organisation och huvudmannaskap för djurens hälso- och sjukvård. Utredningen har dock inte funnit anledning att föreslå någon ändring i fråga om nuvarande huvudmannaskap för djurens hälso- och sjukvård.

Utredningen föreslår att planeringen av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård integreras i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas verksamhetsplanering. Härigenom erhålls ett regionalt planeringsunderlag för en successiv anpassning av organisationen efter behovet av insatser inom animalieproduktionen.

Utredningen understryker vikten av ett närmare samarbete mellan lantbruksnämndernas personal inom husdjursområdet, distriktsveterinärerna och den av jordbruksnäringen bedrivna organiserade hälsokontrollverksamheten. Laboratoriediagnostik och sjukdomsdata från köttbesiktningsverksamheten bör utnyttjas i ökad omfattning. Det regionala samarbetet bör byggas upp efter bl.a. de riktlinjer som statsmakterna angett för den organiserade hälsokontrollen av husdjur.

Lantbruksstyrelsen bör enligt utredningens mening ges möjlighet att, utöver nuvarande 310 distriktsveterinärtjänster, vid behov inrätta ytterligare 30 tjänster. Det omedelbara behovet kan uppskattas till 20 tjänster. Utredningen föreslår vidare att de

40 distriktsveterinärtjänster som f.n. är s.k. regionvikarietjänster ges en fast palcering i stordistrikt. För att minska behovet av tillfälliga vikarier bör 50 nya distriktsveterinärtjänster med fast placering i stordistrikt inrättas. Lantbruksstyrelsen bör således ha möjlighet att inrätta totalt högst 390 distriktsveterinärtjänster. Ökningen av nettokostnaden för den av utredningen föreslagna dimensioneringen har i förhållande till nuläget beräknats till ca 2 milj. kr.

Utredningen utgår från att den veterinära fältverksamheten i ökad utsträckning kommer att bedrivas genom flerveterinärstationer. Kostnaderna för en sådan utveckling beräknar utredningen till ca 0,5 milj. kr. per år under en uppbyggnadsperiod.

Utredningen föreslår att ett datasystem för registrering och uppföljning av hälsotillståndet inom animalieproduktionen införs i hela landet. De årliga kostnaderna för ett sådant system kan beräknas till ca 2 milj. kr. och bör enligt utredningen finansieras kollektivt av jordbruksnäringen.

Utredningen pekar på olika möjligheter till rationalisering av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård.

Utredningen föreslår att länsveterinärorganisationens nuvarande arbetsuppgifter förs över till respektive lantbruksnämnd. I och med detta upphör länsveterinärorganisationen som statligt regionalt organ. Vidare föreslås att distriktsveterinärerna organisatoriskt inordnas i lantbruksnämnderna. Lantbruksnämnderna kommer härigenom att erhålla ett samlat ansvar för de statliga regionala insatserna inom djurens hälso- och sjukvård. Till följd av den föreslagna överföringen behöver lantbruksnämnderna tillföras resurser motsvarande 10-12 veterinära tjänster. I avvaktan på en av utredningen föreslagen översyn av nuvarande former och organisation av tillsynen enligt livsmedelslagen bör lantbruksnämndernas behov av veterinär sakkunskap tillgodoses genom att länsveterinären får till uppgift att - utöver sina funktioner i länsstyrelsen - även biträda lantbruksnämnden. Vidare innebär utredningens förslag att behovet av insatser från förste distriktsveterinärerna kommer att öka.

Finansieringsfrågor

De av djurhälsoutredningen föreslagna åtgärderna för förstärkning och anpassning av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård bör finansieras genom att djurägarna i ökad utsträckning svarar för kostnaderna för djursjukvården. Genomförandet av djurhälsoutredningens förslag innebär att djurägarens kostnader totalt ökar med närmare 10 milj. kr. årligen. Härav bör kostnaden för sjukdatasystemet om ca 2 milj. kr. finansieras kollektivt av jordbruksnäringen. Med hänsyn till det ökade kostnadsansvar som härigenom åläggs djurägarna anser utredningen det vara rimligt att statens nuvarande bidrag till djurens hälso- och sjukvård bibehålles realt sett oförändrat.

Nuvarande finansieringssystem innebär att distriktsveterinärerna erhåller sin inkomst dels i form av fast lön från staten, dels i form av arvoden från djurägarna enligt veterinärtaxeförordningen. En ändrad kostnadsfördelning mellan staten och djurägarna enligt utredningens förslag innebär att nuvarande principer för finansiering behöver ändras. Utredningen har därför övervägt följande alternativ.

1. Djurägarna erlägger sina avgifter för djursjukvården till staten i stället för till distriktsveterinärerna (centraliserad uppbörd). Distriktsveterinärerna erhåller hela sin ersättning från staten som fast lön, ev. kombinerad med någon form av tantiem.

2. Djurägarna erlägger en särskild statlig djursjukvårdsavgift som tas ut i samband med sjukbesök. Distriktsveterinärernas avlöningssystem med nuvarande fördelning mellan fast lön och arvodesinkomster bibehålls oförändrat.

3. Djurägarnas avgifter enligt veterinärtaxeförordningen höjs samtidigt som distriktsveterinärernas fasta lön sänks, men diffentieras med hänsyn till förhållandena i olika distrikt.

4. Djurägarnas kostnader för djursjukvården bestrids delvis kollektivt av jordbruksnäringen genom exempelvis avräkning

mot prisregleringsmedel eller produktavgifter.

Utredningen finner samtliga redovisade alternativ vara möjliga att genomföra men har inte funnit tillräckliga skäl att förorda något särskilt alternativ. Utredningen anser att remissinstanserna bör ges möjlighet att förutsättningslöst pröva samtliga finansieringsalternativ.

Vissa utbildningsfrågor

Djurhälsoutredningen föreslår att en allmäntjänstgöring (AT) för veterinärer bör införas med utgångspunkt från det förslag som anges av utredningen om vissa utbildningsfrågor på veterinärmedicinens område (VU 77). En tjänst som assistent i lägst lönegrad F 5 bör fr.o.m. budgetåret 1982/83 inrättas på lantbruksstyrelsen för handläggning av frågor om AT. Finansieringen av den handledda delen av allmäntjänstgöringen bör ske genom att medel, 3 milj. kr., härför anslås över statsbudgeten. Utredningens förslag innebär en besparing i förhållande till VU 77:s förslag med 2 milj. kr. Utredningen föreslår även att utbildning av djursjukvårdare i huvudsak i enlighet med VU 77:s förslag införs och att 850 000 kr. inkl. en engångsutgift på 40 000 kr. anslås över statsbudgeten för detta ändamål.

Direktiven m.m.

Regeringen bemyndigade den 17 maj 1979 chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Enlund, att tillkalla en kommitté med högst sex ledamöter med uppgift att se över organisationen och finansieringen av djurens hälso- och sjukvård. I direktiven, 1979:47, anförde departementschefen följande:

"Det finns flera skäl att överväga om nuvarande organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård är den mest lämpliga i alla avseenden. Jag vill inledningsvis erinra om de stora förändringar inom animalieproduktionen som har skett och beräknas ske i framtiden. Mycket talar för att den framtida utvecklingen inom detta område kommer att ställa nya och ändrade krav i fråga om djurens hälso- och sjukvård. Bl.a. gäller detta behovet av epidemiologiska analyser samt utrednings- och rådgivningsverksamhet på besättningsnivå.

Den statliga distriktsveterinärorganisationen fungerar i allmänhet till djurägarnas belåtenhet och ger möjlighet till goda personliga relationer mellan djurägare och veterinär. Anställningsformen har hittills stimulerat till en hög servicenivå. De klagomål som framförts på den veterinära servicen förknippas i allmänhet med att man lokalt anser att tilldelningen av distriktsveterinärtjänster är otillräcklig.

Distriktsveterinärerna är framför allt engagerade i akutsjukvård av enskilda djur. I vissa delar av landet är antalet utförda behandlingar per veterinär mycket högt. En stor del av dessa ingrepp är av rutinkaraktär.

Hästhållningen i Sverige har under den senaste 15-årsperioden genomgått stora förändringar. Samtidigt som det totala hästantalet ökat har en förskjutning skett mot en starkt ökad andel sporthästar, framför allt rid- och fritidshästar. Från ägarhåll riktas kritik mot den nuvarande veterinära servicen på hästområdet. Man anser att det sedan åtskillig tid är svårt att få behoven tillgodosedda. Den kritik och de problem som framförs är i mycket desamma inom alla grenar av hästhållningen. Behovet av ambulerande vård anses sålunda dåligt tillgodosett på flera håll. Man efterlyser därför hästkunniga distriktsveterinärer med uttalad skyldighet att behandla hästar. Mycket talar för att den ambulerande hästsjukvården i första hand skall handhas av samma veterinärer som är verksamma inom animalieproduktionen. Att ha

en särskild organisation för den ambulerande hästsjukvården torde inte vara rationellt. Det förtjänar i detta sammanhang framhållas att AB Trav och Galopp nyligen beslutat att inrätta specialistpolikliniker vid vissa av landets trav- och galoppbanor. Dessa torde komma att utgöra ett värdefullt komplement till den ambulerande hästsjukvården.

När det gäller sällskapsdjuren vill jag erinra om att riksdagen senast år 1973 uttalade att den statliga distriktsveterinärorganisationen i första hand skall tillgodose det behov av vård som föreligger för animalieproduktionens djur (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378). Samtidigt framhölls emellertid betydelsen av att distriktsveterinärorganisationen utformades på sådant sätt att utrymme skapades för behandling och vård även av sällskapsdjur. Detta ansågs viktigt särskilt inom glesbygderna, framför allt i Norrlands inland. I propositionen framhölls också att den nya veterinärdistriktsindelningen utformats på sådant sätt att utrymme bör finnas för behandling och vård även av sällskapsdjur som t.ex. blivit utsatta för trafikolyckor och andra olycksfall. Det har emellertid visat sig att skillnaderna vad gäller distriktsveterinärernas skyldigheter i fråga om animalieproduktionens djur resp. sällskapsdjur och sporthästar i vissa fall har skapat oklarheter och problem. Härtill kommer att kravet på veterinärvård av sällskapsdjur under senare år ökat mycket kraftigt och att distriktsveterinärorganisationen inte är dimensionerad för att tillgodose behovet av hälso- och sjukvård i fråga om sällskapsdjuren annat än i begränsad omfattning. För att tillgodose denna vårdsektor behövs privatpraktiserande veterinärer, välutrustade veterinärpolikliniker och djursjukhus.

Jag vill understryka att verksamheten vid djursjukhusen utgör ett värdefullt komplement till den övriga djursjukvården i landet. Vid dessa finns de bästa diagnostiska och terapeutiska resurserna samt möjligheter till stationär vård. Djursjukhusen fungerar som remissinstanser men fyller också en viktig funktion genom den jourtjänst som bedrivs vid dessa. Värdefull för djursjukvården i sin helhet är också den veterinärmedicinska kunskap som genom djursjukhusens specialutbildade veterinärer förmedlas till de fältarbetande veterinärerna. Jag är samtidigt angelägen att framhålla att även kvalificerade diagnostiska utredningar och behandlingar kan ske utan att djuren underkastas en dyrbar stationär vård.

Det är enligt min mening viktigt att slå fast att största möjliga del av djursjukvården både vad gäller animalieproduktionens djur samt sällskapsdjur och sporthästar bör ombesörjas i öppen vård. Denna vårdform är i allmänhet billigast samtidigt som djurägarna ofta finner det praktiskt och tidsbesparande att ha tillgång till en närservice med en etablerad personlig kontakt.

Jag vill också erinra om den kritik som riktats mot distriktsveterinärernas anställnings- och arbetsförhållanden. Det finns naturliga förklaringar till detta missnöje. Med nuvarande anställningsform är det t.ex. inte möjligt att ge distriktsveterinärerna en reglerad arbetstid. Vissa reformer som under senare år genomförts på arbetslivets område avseende arbetstidsförkortning, deltidstjänstgöring, föräldraledighet, deltidspensio-

nering m.m. är svåra att tillämpa inom den nuvarande distriktsveterinärorganisationen. Svårigheter föreligger också i dag att skaffa vikarier vid tjänstledighet för distriktsveterinärer. För att förbättra distriktsveterinärernas arbetssituation har bl.a. framförts önskemål om inrättande av flerveterinärstationer.

Staten bidrar i inte oväsentlig utsträckning till att täcka kostnaderna för djursjukvården i landet. Kärnan i den statliga verksamheten inom området utgörs av distriktsveterinärorganisationen. Sammanlagda antalet distriktsveterinärer är f.n. ca 300. Central myndighet för distriktsveterinärorganisationen är lantbruksstyrelsen som också har ansvaret för de särskilda åtgärder som samhället måste sätta in för bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar. Lantbruksnämnderna svarar för viss del av personaladministrationen inom distriktsveterinärorganisationen.

Regionalt svarar länsveterinären enligt länsveterinärinstruktionen för att vad som föreskrivs om epizootibekämpandet iakttas. Länsveterinären är vidare chef för länsveterinärorganisationen som bl.a. har att samordna åtgärder mot husdjurssjukdomar. Antalet länsveterinärer är ca 30.

Huvuddelen av verksamheten vid statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har anknytning till djurens hälso- och sjukvård. Anstalten bedriver forskning och upplysningsverksamhet på dessa områden, utför veterinärmedicinska diagnostiska undersökningar åt utomstående och tillverkar vidare veterinärmedicinska preparat för försäljning.

Till statens insatser för djursjukvård hör också verksamheten vid statliga djursjukhus. Sådana finns inom Sveriges lantbruksuniversitet dels i Skara, dels i Uppsala (Ultuna) samt vid statens hundskola i Sollefteå. Slutligen bidrar staten till vissa kostnader för djursjukvård för avlägset boende djurägare.

Statens totala utgifter för djurens hälso- och sjukvård är svåra att beräkna. En uppskattning ger dock vid handen att området torde belasta statsbudgeten med 80-85 milj. kr. av vilka ca 10 milj. kr. är utgifter för forskning vid SVA.

Någon samlad utredning om hur de nu nämnda utgifterna fördelar sig på olika djurkollektiv föreligger inte. Den helt domineranden delen måste dock ses som utgifter för animalieproduktionen inom jordbruksnäringen. Inte obetydliga utgifter är emellertid förenade med vård m.m. av sällskapsdjur och sporthästar.

I remissyttrandet över betänkandet (ds Jo 1978:8) Finansiering av djursjukhus anför riksrevisionsverket (RRV) bl.a. att en översyn bör göras av finansieringsförhållandena för all djursjukvård inkl. vård av djur i animalieproduktionen. En sådan samlad översyn skulle komma att inkludera distriktsveterinärorganisationen, där - enligt RRV:s mening - den nuvarande fördelningen av finansieringsansvaret kan starkt ifrågasättas.

I en promemoria den 1 februari 1979 har RRV vidare angett vissa motiv för ändrad finansieringsordning. Bl.a. anförs i promemorian att kostnaderna för sjukvård etc. är en integrerad, återkommande och nödvändig del av de totala kostnader som är förenad-

med produktionen av kött och mejeriprodukter. Det kan därför argumenteras för att kostnaderna borde belasta det enskilda jordbruksföretagets kalkyler och därmed i vissa fall påverka val av handlingsalternativ etc. Det påpekas också att kostnader för djursjukvård ibland kan ses som alternativ till andra kostnadsslag, såsom bättre och allsidigare foder, bättre hygienförhållanden i stallar osv.

Vidare framhålls att det kan vara felaktigt att inte belasta det enskilda jordbruket eller produktslaget med samtliga kostnader som faktiskt är förenade med produktionen, inkl. dem som primärt faller på olika samhällsorgan. Härtill kommer att en större aktsamhet skulle kunna uppnås i ianspråktagandet av resurser för djursjukvård om avgiften härför i det enskilda fallet var bättre kostnadsanpassad än f.n.

Även när det gäller samhällets utgifter för vård av sällskapsdjur och sporthästar anser RRV att samma argument till viss del kan åberopas. Samtidigt påpekas att det från rättvisesynpunkt är rimligt att innehavarna av sällskapsdjur och sporthästar själva får bära de kostnader för sjuk- och hälsovård som deras djur förorsakar.

De förhållanden som jag nu har redovisat motiverar en översyn av nuvarande organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård och vissa angränsande områden. En kommitté bör enligt min mening tillkallas för att göra denna översyn. Det samlade behovet av insatser för djurhälsovård och djursjukvård bör kartläggas. En viktig utgångspunkt för utredningsarbetet bör därvid vara de uppgifter som insamlats av jordbruksdepartementets arbetsgrupp för veterinära frågor (AVF).

Den nuvarande verksamheten i fråga om djurens hälso- och sjukvård utmärks organisatoriskt av en uppdelning på olika huvudmän. I första hand bör därför undersökas vilka förbättringar som kan åstadkommas genom en samordning av huvudmannaskap och resurser i fråga om djurens hälso- och sjukvård. Därvid bör olika alternativ prövas.

Stor vikt bör läggas vid att den framtida organisationen skall kunna göra insatser som förebygger sjukdom och hälsostörningar på besättningsnivå. Organisationen bör vara så uppbyggd att den kan förena terapeutiska och profylaktiska uppgifter. Organisationen bör vara flexibel och möjliggöra byte av tjänster inom organisationen och göra denna anpassningsbar till ändrad djurhållning och de krav som kan ställas från djurägarna eller deras organisationer eller från samhället i övrigt. Det är angeläget att så många veterinärer som möjligt engageras i beredskapstjänstgöring för att antalet beredskapstillfällen per enskild veterinär skall bli så få som möjligt.

Vid dimensioneringen av resurserna för djurens hälso- och sjukvård skall även hänsyn tas till glesbygdens behov av veterinärer för köttbesiktning.

För att öka effektiviteten och erbjuda goda arbetsförhållanden bör kommittén särskilt undersöka möjligheterna till lagarbete i veterinärstationer eller veterinära servicecentraler.

Kommittén skall lämna förslag om finansieringen av den framtida djursjuk- och djurhälsovården. En utgångspunkt bör härvid vara att djurägarna i princip skall svara för kostnaderna för djursjukvården i varje fall där allmänna samhällsintressen inte motiverar en annan fördelning av kostnadsansvaret t.ex. i fråga om bekämpandet av smittsamma sjukdomar eller behovet av en tillfredsställande service i glesbygd.

Kommittén bör samråda med kommittéer på närliggande områden och även beakta förslagen i djursjukhusutredningens betänkande och vad som kommit fram i remissbehandlingen av denna. Utredningsarbetet bör bedrivas skyndsamt.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för jordbruksdepartementet

att tillkalla en kommitté med högst sex ledamöter med uppgift att se över organisationen och finansieringen av djurens hälso- och sjukvård,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt kommittén.

Vidare hemställer jag att regeringen föreskriver att kostnaderna skall belasta tionde huvudtitelns kommittéanslag."

Den 13 mars 1980 utfärdade regeringen direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående finansiering av reformer. I direktiven, 1980:20, anförde departementschefen, statsrådet Mundebo, följande:

"Enligt tilläggsdirektiv (Dir 1978:40) som utfärdades den 28 april 1978 ålades samtliga kommittéer och särskilda utredare att noga överväga hur eventuella kostnadskrävande förslag skulle kunna finansieras genom omprövning av pågående verksamhet och omfördelning av befintliga resurser inom det område kommitténs förslag avser. Kommittéerna skulle också göra en prioritering mellan angelägna önskemål inom utredningsområdet och så omsorgsfullt som möjligt belysa de indirekta effekterna i form av exempelvis ökad administration och byråkrati för myndigheter och enskilda som förslagen kunde medföra.

I budgetförslaget för budgetåret 1980/81 (prop. 1979/80:100 bil. 2) anförde jag följande: "En väsentlig faktor bakom statsutgifternas stegringstakt är de utredningar med förslag till reformer på olika områden som tas fram i kommittéform eller på annat sätt. I ett kärvt statsfinansiellt läge kan det finnas skäl att noga pröva på vilka områden och med vilken inriktning utredningsresurserna bör sättas in. Detta gäller såväl inom regeringskansliet som inom myndigheter och nu pågående utredningar. Det kommer enligt min mening att bli nödvändigt att i ökad utsträckning använda dessa resurser i effektivitetsfrämjande och omprövande syfte".

I budgetförslaget framhålls också att det under de närmaste åren inte kommer att finnas något utrymme för en politik präglad av kostnadskrävande reformer eller löften. Det är i nuvarande ekonomiska läge angeläget att gällande statliga utgiftsåtaganden ges en förutsättningslös prövning. Intresset bör sålunda inte i första hand koncentreras på förslag till i och för sig befogade ökningar av existerande anslag och nya insatser utan överväganden bör i stället avse möjligheterna till begränsningar och omprioriteringar inom ramen för gjorda åtaganden.

Enligt anvisningarna för myndigheternas anslagsframställningar avseende budgetåret 1981/82 skall myndigheterna för varje förslag som innebär en höjd ambitionsnivå redovisa besparingsförslag som normalt motsvarar minst kostnaden för ambitionsnivåhöjningen.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat finner jag att de kommittéer som arbetar f.n. på samma sätt som under 1978, bör få ytterligare riktlinjer för sitt arbete för att detta skall kunna bli meningsfullt i rådande statsfinansiella läge. Därigenom kan undvikas att ett antal förslag till åtgärder presenteras för regeringen för vilkas genomförande saknas resurser. Kommittéernas arbete bör i stället utnyttjas i effektivitetshöjande och omprövande syfte. Även de kommittéer som tillkallats i fortsättningen måste givetvis arbeta under realistiska ekonomiska förutsättningar. Deras direktiv får utformas med hänsyn härtill.

Utgångspunkten skall vara att alla förslag som kommittéerna lägger fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser. Det innebär att om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras genom besparingar i form av rationaliseringar och omprövning av pågående verksamhet inom utredningsområdet. Kostnadsberäkningarna skall vara väl genomarbetade och ta hänsyn till alla kostnader som kan uppstå oavsett om de drabbar staten, kommuner eller enskilda. Kommittéerna bör så omsorgsfullt som möjligt belysa de indirekta effekter i form av exempelvis ökad administration och ökat krångel, som förslagen kan medföra för myndigheter och enskilda.

I budgetförslaget för budgetåret 1980/81 framhålls att regeringen för sin del är inriktad på att i större utsträckning än tidigare vara restriktiv med krav på kommunala insatser. Riksdagen har i samband därmed uttalat (FjU 1979/80:15) att en självklar utgångspunkt för riksdagens ställningstaganden bör vara att kommuner och landstingskommuner inte annat än undantagsvis åsamkas nya utgifter till följd av statliga beslut. I regeringsförklaringen i oktober 1979 betonades också att regeringen avser att noga granska de ekonomiska verkningarna för den kommunala sektorn av statliga beslut. Det är därför nödvändigt att olika reformers effekter på den kommunala verksamhetens volymutveckling och på den kommunala ekonomin klarläggs. Mot denna bakgrund måste kommittéerna noga beakta de kommunalekonomiska konsekvenserna av lämnade förslag och redovisa ett genomarbetat underlag som medger bedömningar i dessa avseenden.

De förutsättningar för utredningsarbetet som jag nu dragit upp bör gälla för samtliga kommittéer och särskilda utredare oav-

sett vad som har sagts i enskilda kommittédirektiv. De kommittéer som på grund av särskilda skäl inte anser sig kunna uppfylla kravet på att alla förslag skall hållas inom ramen för oförändrade resurser skall så snart som möjligt anmäla detta till det statsråd till vars ansvarsområde den hör. Det ankommer på regeringen att besluta om undantag i något särskilt fall kan medges.

Jag hemställer att regeringen beslutar att kommittéerna och de särskilda utredarna genom departementens försorg ges till känna vad jag anfört i detta ärende."

Den 15 januari 1981 utfärdade regeringen tilläggsdirektiv för kommittén om organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård. I direktiven, 1981:2, anförde departementschefen, statsrådet Dahlgren, följande:

"Kommittén (Jo 1979:03) om organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård tillsattes i maj 1979. Enligt sina direktiv har kommittén bl.a. till uppgift att lämna förslag om organisation av djurens hälso- och sjukvård. En fråga som bör tas uppp i detta sammanhang är den regionala samordningen av olika aktiviteter inom djurhälsoområdet och inom husdjurssektorn i övrigt.

Länsveterinärorganisationen skall bl.a. utöva tillsyn över den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren. Länsveterinären är chef för länsveterinärorganisationen men också tjänsteman hos länsstyrelsen. I den sistnämnda rollen svarar länsveterinären för att vad som föreskrivs om livsmedelskontrollen, djurskyddet och epizootibekämpandet iakttas.

Det centrala ansvaret för djurens hälso- och sjukvård åvilar lantbruksstyrelsen. Det kan därför finnas motiv för att motsvarande regionala ansvar - som ett alternativ till nuvarande ordning - läggs på lantbruksnämnderna som bl.a. har uppgifter rörande personaladministrationen för distriktsveterinärorganisationen och svarar för husdjursrådgivning m.m. Enligt min mening bör kommittén därför undersöka fördelar och nackdelar med detta alternativ i förhållande till nuvarande ordning samt hur personalbehovet skulle komma att påverkas. Utredningen bör därvid beakta de konsekvenser som detta medför i fråga om de uppgifter som länsveterinären fullgör som tjänsteman i länsstyrelsen.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen beslutar om tilläggsdirektiv i enlighet med vad jag har förordat."

Regeringen uppdrog den 24 april 1980 åt djurhälsoutredningen att lämna närmare förslag om omfattning och finansiering av en vidareutbildning i form av allmäntjänstgöring för veterinärer (AT), att se över de behörighetsregler som gäller för utövande

av olika typer av veterinärtjänster samt att överväga införandet av utbildning av djursjukvårdare.

Genom beslut den 13 september 1979 överlämnade regeringen till djurhälsoutredningen djursjukhusutredningens betänkande (Ds Jo 1978:8) Finansiering av djursjukhus jämte remissyttranden för att med förtur beaktas i utredningsarbetet. Samtidigt överlämnades lantbruksstyrelsens framställning i oktober 1975 med förslag till lag om djursjukhus m.m. jämte remissyttranden samt skrivelser i frågor rörande finansiering av djursjukhus från länsstyrelsen i Stockholms län, Malmöhus läns hushållningssällskap, styrelsen för stiftelsen Djursjukhuset i Strömsholm och styrelsen för stiftelsen Djursjukhuset i Umeå. Den 29 november 1979 överlämnades bl.a. en skrivelse från stiftelsen Djursjukhuset i Strömsholm med förslag om höjning av hundskattetaket för att möjliggöra en finansiering av om- och nybyggnad vid djursjukhuset i Strömsholm. Djurhälsoutredningen har den 12 december 1979 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet överlämnat promemorian Finansiering av djursjukhus m.m.

Under utredningsarbetets gång har regeringen till utredningen överlämnat ett antal rapporter och framställningar från olika myndigheter, organisationer m.fl. Dessutom har till utredningen inkommit ett antal skrivelser från enskilda personer, organisationer m.fl.

Utredningen har haft överläggningar med myndigheter, organisationer m.fl. Vidare har veterinärinrättningen i Skara besökts. I Kiruna har utredningen haft överläggningar om glesbygdsfrågor m.m. med personer verksamma inom olika områden avseende djurens hälso- och sjukvård.

Författningsförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.

Enligt riksdagens beslut föreskrives att 2 § lagen (1965:61) om behörighet skall ha nedan angivna lydelse

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Legitimation som veterinär meddelas av lantbruksstyrelsen.	Legitimation som veterinär meddelas av lantbruksstyrelsen.
Den som avlagt veterinärexamen i Sverige eller som avlagt sådan examen utomlands och genomgått av regeringen föreskriven efterutbildning i Sverige skall på ansökan erhålla legitimation som veterinär, om ej sådana omständigheter föreligga som enligt denna lag kunna föranleda återkallelse av legitimation.	Den som avlagt veterinärexamen i Sverige och fullgjort av regeringen föreskriven praktisk tjänstgöring (allmäntjänstgöring) eller som avlagt sådan examen utomlands och genomgått av regeringen föreskriven tilläggsutbildning i Sverige skall på ansökan erhålla legitimation som veterinär, om ej sådana omständigheter föreligga som enligt denna lag kunna föranleda återkallelse av legitimation.
Om den som avlagt veterinärexamen utomlands äger framstående skicklighet och sär-	Om den som avlagt veterinärexamen utomlands äger framstående skicklighet och särskild erfarenhet

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
skild erfarenhet inom veterinäryrket, må han erhålla legitimation som veterinär utan att ha genomgått efterutbildning.	inom veterinäryrket, må han erhålla legitimation som veterinär utan att ha genomgått <u>tilläggsutbildning</u>.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984

Förslag till

Förordning om ändring i kungörelse (1965:62) med tillämpningsföreskrifter till lagen om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.

Regeringen föreskriver i fråga om kungörelse (1965:62) med tillämpningsföreskrifter till lagen om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.

dels att i kungörelsen skall införas en ny paragraf, 1 a §, av nedan angivna lydelse,

dels att i 1 § ordet "efterutbildning" skall bytas ut mot "tilläggsutbildning".

1 a § Allmäntjänstgöring (AT) som veterinär enligt 2 § lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket omfattar praktisk tjänsgöring.

För veterinär, som avlagt veterinärexamen med klinisk inriktning, erfordras för legitimation sex månaders tjänstgöring och för veterinär, som avlagt veterinärexamen med inriktning mot livsmedelshygien och laboratoriearbete, tolv månaders tjänstgöring.

Tjänstgöring enligt första stycket fullgöres enligt föreskrifter som lantbruksstyrelsen meddelar.

Lantbruksstyrelsen meddelar beslut om godkänd allmäntjänstgöring.

1 § Tilläggsutbildning som avses i 2 § andra stycket lagen om behörighet att utöva veterinäryrket m.m. omfattar den veterinärtjänstgöring och den veterinärutbildning i övrigt, som lantbruksstyrelsen bestämmer efter samråd med Sveriges lantbruksuniversitet. Tilläggsutbildningen skall avpassas så, att sökandens kunnighet och skicklighet kunna antagas komma att i huvudsak motsvara vad den svenska veterinärutbildningen avser att bibringa

blivande veterinärer. Sökanden skall visa sig äga erforderliga kunskaper i svenska språket.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1984.

I NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

1 Bakgrund, tidigare utredningar m.m.

Under senare årtionden har frågor om djurens hälso- och sjukvård resp. livsmedelshygien och livsmedelskontroll behandlats av olika utredningar. I det följande redogörs i korthet för några av dessa.

En av de mer betydelsefulla var den utredning som tillsattes år 1965 för att utreda veterinärväsendets uppgifter och organisation, veterinärväsendeutredningen (VVU).

I direktiven till VVU motiverades utredningen bl.a. med att veterinärväsendets organisation i huvudsak varit oförändrad under en tidsperiod, som präglats av stora förändringar inom jordbruksnäringen. Husdjurssköteln hade ändrats såväl med hänsyn till djurslag, djurantal och besättningsstorlekar som i fråga om driftsformer och djurvärden. Veterinärinsatserna hade i ökad utsträckning kommit att inriktas på förebyggande hälsovård. Sådan vård hade kommit att framstå som mer betydelsefull för animalieproduktionen än den akuta djursjukvården. Sport- och sällskapsdjurens antal hade samtidigt ökat. I direktiven framhölls att huvudsyftet med översynen borde vara att anpassa veterinärväsendets uppgifter och organisation till utvecklingens krav.

VVU avgav betänkande om sluten djursjukvård (Ds Jo 1967:6), betänkande om veterinärmedicinsk rådgivnings- och laboratorieverksamhet (Ds Jo 1968:3), en rapport om distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden, m.m. (SOU 1970:53) och betänkandet Veterinärdistriktsindelningen, m.m. (SOU 1971:3).

Frågan om den slutna djursjukvården togs upp i tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 (prop. 1967:155 bil. 7, JoU 1967:40, rskr 1967:378). Härvid uttalades att sluten djursjukvård i princip inte bör vara en statlig uppgift. Den veterinärmedicinska rådgivnings- och laboratorieverksamheten behandlades av 1969 års riksdag (prop. 1969:43, JoU 1969:12, rskr 1969:135). Som en följd av riksdagens beslut bildades ett särskilt bolag - Aktiebolaget Svensk laboratorietjänst (Svelab) - med staten och jordbruksnäringen som delägare och med uppgift att driva regionala veterinärmedicinska laboratorier. Bolagets verksamhet ersatte den verksamhet som dittills bedrivits vid hushållningssällskapens veterinärmedicinska laboratorier. Vidare fastställdes en ny förordning om organiserad hälsokontroll av husdjur. Härigenom fick jordbruksnäringen ansvaret för den organiserade hälsokontrollverksamheten. Veterinärdistriktsindelningen m.m. behandlades av 1973 års riksdag (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378). Genom detta beslut fastlades bl.a. nuvarande distriksindelning och antal tjänster.

År 1970 lämnade livsmedelsstadgekommittén i sitt betänkande "Ny livsmedelsstadga m.m." (SOU 1970:6 och 7) förslag till bl.a. ny livsmedelslagstiftning och till en ny central myndighet för livsmedelsfrågor samt till regional och lokal organisation av den offentliga livsmedelskontrollen. Hithörande frågor behandlades av 1971 års riksdag (prop. 1971:61 och 62, JoU 1971:41 och 42, rskr 1971:218 och 219). Riksdagsbesluten innebar bl.a. att veterinärstyrelsen och statens institut för folkhälsan upphörde som självständiga organ vid utgången av år 1971, att statens livsmedelsverk (SLV) såsom central myndighet för livsmedelsfrågor inrättades den 1 januari 1982, att bl.a. veterinärstyrelsens hygienbyrå inordnades i det nya verket och att byråerna för frågor om hälso- och sjukvård av djur överfördes till lantbruksstyrelsen. Vidare inordnades länsveterinärerna i länsstyrelserna, som blev regionala tillsynsmyndigheter enligt livsmedelslagen.

På grundval av 1965 års veterinärmedicinska utrednings betänkande (Ds Jo 1967:7) fattade 1970 års riksdag beslut om lokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska an-

stalt (SVA) till Uppsala och om en nära samordning av verksamheterna med lantbrukshögskolan och Uppsala universitet (prop. 1970:37, JoU 1970:23, rskr 1970:235).

Genom riksdagsbeslut år 1977 (prop. 1976/77:67, JoU 1976/77:17, rskr 1976/77:247) sammanfördes den 1 juli 1977 jordbrukets högskolor till en högskoleenhet, benämnd Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Veterinärhögskolan inordnades i universitet som en veterinärmedicinsk fakultet. SVA kom att lyda under styrelsen för lantbruksuniversitetet men utgör i övrigt en i huvudsak självständig enhet.

I fråga om utbildningsområdet kan också framhållas att riksdagen har beslutat om en ökad intagning till veterinärlinjen från 50 till 75 studerande per år fr.o.m. hösten år 1978. Vidare har utredningen om vissa utbildningsfrågor på veterinärmedicinens område (VU 77) avgett ett betänkande om veterinärmedicinsk utbildning (Ds Jo 1979:6). VU 77 föreslog bl.a. att veterinärutbildningen skall vara gemensam i nio terminer varefter den under det sista studieåret delas upp på två grenar, en gren med klinisk inriktning (K-gren) och en livsmedels-/laboratorieinriktad gren (L-gren). VU 77 föreslog också en vidareutbildning i form av allmäntjänstgöring (AT) för att möjliggöra ett enhetligt legitimationsbegrepp. Vidare föreslog VU 77 att en 40 veckor lång utbildning i djursjukvård anordnas för 20 elever årligen som en allmän utbildningslinje vid lantbruksuniversitetet och att en tvåårig studieväg i allmän djurvård i gymnasieskolan inrättas. Frågor rörande den veterinärmedicinska utbildningen behandlades av riksdagen år 1980 (prop. 1979/80:100, bil. 13 s. 104-106, JoU 1979:80:29, rskr 1979/80:195).

I detta sammanhang bör också nämnas djursjukhusutredningens betänkande (Ds Jo 1978:8) om finansiering av djursjukhus. Genom beslut av riksdagen år 1980 (prop. 1979/80:151, SkU 1979/80:57, rskr 1979/80:354) om att slopa begränsningen i kommunernas rätt att bestämma hundskattens storlek har kommunerna erhållit förbättrade möjligheter att bidra med medel för finansiering av djursjukhus.

Utredningen om den regionala laboratorieverksamheten har i ett betänkande (SOU 1979:3) behandlat frågor om laboratorieverksamhet inom livsmedelshygien, veterinärmedicinsk diagnostik, miljövård och näraliggande områden.

Arbetsgruppen för översyn av bestämmelserna för bekämpning av salmonellainfektion hos djur avlämnades år 1980 betänkandet Salmonella hos djur (Ds Jo 1980:5). Genom riksdagsbeslut år 1981 (prop. 1980/81:100 bil. 13, JoU 1980/81:18, rskr 1980/81:207) ändrades riktlinjerna för bekämpning av salmonella. Härigenom beräknas statens kostnader för ändamålet minska från ca 15 milj. kr, till ca 10 milj. kr. per år.

Som tidigare redovisats har arbetsgruppen (AVF) som tillsattes i mars år 1977 inom jordbruksdepartementet med uppgift att utreda vissa frågor inom veterinärområdet utarbetat och insamlat material, som överlämnats till djurhälsoutredningen.

Djurhälsoutredningen vill vidare framhålla att lantbruksstyrelsen under senare år tagit initiativ till och genomfört ett antal utredningar som berör utredningens arbetsuppgifter. Bl.a. kan pekas på den år 1976 tillsatta utredningen om den organiserade hälsokontrollen av husdjur. En rapport härom avlämnades år 1977. Genom beslut av riksdagen år 1981 (prop. 1979/80:61, JoU 1979/80: 31, rskr 1979/80:265) har en ny lag om organiserad hälsokontroll av husdjur utfärdats (SFS 1980:370). I förordningen om organiserad hälsokontroll av husdjur (SFS 1980:372) föreskriver regeringen bl.a. att lantbruksstyrelsen får ge organisation på jordbruksnäringens område eller annan sammanslutning rätt att anordna hälsokontroll av husdjur. Lantbruksstyrelsen har i kungörelse om organiserad hälsokontroll av husdjur (LSFS 1980:33) lämnat föreskrifter om hur hälsokontrollen skall bedrivas.

I bilaga till lantbruksstyrelsens petita för budgetåret 1977/78 lämnades en redogörelse över en utvärdering av distriktsveterinärorganisationen, utmynnande bl.a. i en begäran om ytterligare 10 fasta förfogandetjänster som distriktsveterinär. Lantbruksstyrelsens begäran lämnades dock utan åtgärd.

Avslutningsvis skall nämnas att en arbetsgrupp gemensam för lantbruksstyrelsen och Svensk Husdjursskötsel (SHS) år 1978 lade fram ett förslag till handlingsprogram för systematisering av veterinärernas praktikjournaler. Försöksverksamhet med databehandling av veterinärernas praktikjournaler startade år 1971 i Skaraborgs län och år 1977 i Kalmar län.

Djurhälsoutredningen får anledning att i det följande mera i detalj behandla frågor som anknyter till olika spörsmål som utretts och reglerats enligt den översiktliga redogörelse som lämnats här.

2 Utvecklingen inom jordbruket och djurhållningen

2.1 Jordbrukspolitiken och den ekonomiska utvecklingen

En av grunderna i svensk jordbrukspolitik är att trygga en god livsmedelsberedskap. Kraven på denna beredskap anger en minsta storlek på jordbruksproduktionen och därmed de resurser som erfordras inom jordbrukssektorn. Utvecklingen inom jordbruket under 1960-talet kännetecknades av att åkermark i betydande omfattning togs ur bruk samtidigt som antalet jordbruksföretag minskade snabbt. Utvecklingen inom animalieproduktionen innebar bl.a. en fortlöpande minskning av mjölkproduktionen samtidigt som svinproduktionen ökade kontinuerligt. Under 1970-talet har strukturomvandlingen skett i en långsammare takt.

I riksdagens jordbrukspolitiska beslut från år 1977 (prop. 1977/78:19, JoU 1977/78:10, rskr 1977/78:103) framhålls bl.a. att de naturliga resurserna i fråga om jordbruksjord i framtiden bör utnyttjas för jordbruksproduktion och den brukningsvärda åkerjorden skyddas från exploatering för andra ändamål. Beträffande animalieproduktionen framhålls bl.a. att mjölkproduktionen är av särskild betydelse för upprätthållandet av en god livsmedelsberedskap. Mjölkproduktionen är den viktigaste produktionsgrenen för jordbruket i norra Sverige och därför av särskild betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Som ett delmål i produktionsmålsättningen ingår således att upprätthålla en mjölkproduktion som i stort sett motsvarar konsumtionsbehovet av mjölk och mjölkprodukter. För övriga grenar inom animalieproduktionen bör eftersträvas att balans i stort sett uppnås mellan produktion och avsättningsutrymme inom landet.

Inkomstmålet tillmäts en större tyngd än tidigare. Ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken bör enligt beslutet vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som andra grupper uppnår. Vidare bör jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser.

Beträffande effektivitetsmålet framhålls att rationaliseringspolitiken liksom tidigare bör utformas så att den främjar en rationaliseringsverksamhet som medför att livsmedel kan produceras till lägsta möjliga kostnad samtidigt som de i jordbruket yrkesverksamma får del av den allmänna standardstegringen. Vidare anförs att insatserna främst bör inriktas på att främja en fortsatt rationalisering genom uppbyggnad och vidmakthållande av rationella familjeföretag i de bygder och vid de företag där insatserna kan väntas få störst effekt. Därutöver bör rationaliseringspolitiken bl.a. fungera som ett regionalpolitiskt instrument.

Vid sidan av finansieringsstöd och markpolitiska åtgärder framhålls rådgivningsverksamhetens stora betydelse för rationaliseringen av jordbruket.

Det jordbrukspolitiska beslutet från år 1977 innefattar även styrning av animalieproduktionens utbyggnad. Enligt beslutet bör som nämnts rationaliseringspolitiken ha en sådan inriktning att uppbyggnaden av effektiva familjföretag främjas. Detta förutsätter i de flesta fall att någon form av animalieproduktion bedrivs. Det begränsade utrymmet för nyinvesteringar som under 1980-talet kan förväntas inom främst slaktsvins-, ägg- och broilerproduktionen bör därför i första hand förbehållas utvecklingsbara familjeföretag. Mot en koncentration av animalieproduktionen till alltför stora anläggningar talar även svårigheterna att i dessa bekämpa smittsamma sjukdomar som t.ex. salmonella och de stora kostnader som samhället åsamkas vid en sådan bekämpning.

I propositionen framhålls att det statliga investeringsstödet liksom hittills bör användas för att styra animalieproduktionens utbyggnad. Detta innebär att sådant stöd inte bör utgå till investeringar för mer omfattande produktion av svin, ägg och broiler. Styrningen innebär även en begränsning av de större företagens utbyggnadsmöjligheter genom differentierade produktionsavgifter.

2.2 Strukturutvecklingen inom jordbruket

Åkerarealen vid företag med mer än två ha åker minskade med i genomsnitt 8 000 ha per år under 1970-talet, medan minskningen på 1960-talet var 28 000 ha per år. Den totala åkerarealen uppgick år 1980 till 2,95 milj. ha. Utvecklingen har även inneburit förändringar i fråga om åkerjordens regionala fördelning. I slättbygdsområdena i södra och mellersta Sverige har åkerarealen således minskat obetydligt under de senaste 20 åren, medan en kraftig nedläggning av åker har skett i skogslänen.

Även minskningen av antalet företag har avtagit under den senaste tioårsperioden. Sålunda upphörde årligen i genomsnitt 3 600 företag under perioden 1971-1979 jämfört med drygt 8 000 företag under 1960-talet. År 1980 uppgick antalet företag till 118 000. Antalet företag med nötkreatur har under 1970-talet minskat från ca 100 000 år 1971 till ca 71 000 år 1980. Under samma period har antalet företag med svin minskat från ca 57 000 till ca 26 000.

I en rapport från lantbruksekonomiska samarbetsnämnden (Jordbruk, trädgårdsnäring och fiske, sektorsbeskrivningar och framtidsbedömningar till år 1985) redovisas bedömningar av jordbrukets utveckling fram till år 1985. I rapporten konstateras att nedläggning av sämre åkermark torde vara avslutad i stora delar av landet. Viss begränsad nedläggning av åker till följd av tätorternas expansion kommer att fortsätta. Mot bakgrund härav antas att den totala åkerarealen kan komma att minska med i genomsnitt 2 000 ha per år fram till år 1985.

Den pågående förskjutningen av åkerarealen till större företag väntas fortgå under de närmaste åren. Under den närmaste femårsperioden antas enligt lantbruksekonomiska samarbetsnämndens rapport en årlig nedgång med 2 500 företag. Antalet företag väntas därmed uppgå till 105 500 år 1985. Medelarealen åker för företag med mer än 2 ha åker kan härigenom förväntas uppgå till närmare 28 ha år 1985. Medelarealen åker var år 1980 25 ha.

2.3 Animalieproduktionens utveckling

2.3.1 Mjölkproduktion

Utvecklingen inom mjölkproduktionen kännetecknades under 1960-talet av en kraftig minskning av såväl antalet mjölkkor som antal företag med mjölkproduktion. (Se tabell 1).

Tabell 1 Antal mjölkkor och antal företag med mjölkproduktion åren 1961-1980 samt förväntad utveckling till år 1985

År	1961	1971	1980	1985
Mjölkkor, 1 000-tal	1 205	683	656	610
Företag med mjölkproduktion, 1 000-tal	186	84	44	31

Källa: SCB

Den relativt sett förbättrade lönsamheten i mjölkproduktionen som en följd av jordbruksavtalet år 1971 bröt den tidigare nedåtgående trenden i antalet mjölkkor och medförde en ökning under åren 1972-1973. Därefter har antalet mjölkkor med undantag för åren 1979-1980 successivt minskat. År 1980 uppgick antalet mjölkkor till 656 000. Fram till år 1985 förväntas en fortsatt minskning av antalet mjölkkor och antalet företag med mjölkproduktion.

Nedgången i antalet kor har mer än väl uppvägts av avkastningsökningen per ko. Mellan åren 1971 och 1980 ökade den totala mjölkproduktionen från 2 876 milj. kg. till 3 335 milj. kg.

Av tabell 2 framgår förändringarna i olika besättningsstorlekar mellan år 1971 och år 1980.

Tabell 2 Antal företag med mjölkproduktion efter besättningsstorlek år 1971 och år 1980

Besättningsstorlek, antal mjölkkor	År 1971	1980
1	57 600	17 200
10-24	22 800	20 400
25-49	2 600	5 700
50-	500	900
Summa	83 500	44 200

Källa: SCB

Minskningen av antalet företag med mjölkproduktion har i första hand gällt besättningsstorlekar med mindre än tio mjölkkor. Antalet företag med fler än 25 mjölkkor har ökat. Det genomsnittliga antalet kor per besättning har ökat från 9 år 1971 till 15 år 1980.

Antal nötkreatur och mjölkkor år 1980 i olika län framgår av tabell 3.

2.3.2 Köttproduktion från nöt och får

Under 1950-talet kom det nötkött som producerades inom landet nästan uteslutande från utslagskor och icke dräktiga kvigor. Dessutom förekom en relativt omfattande produktion av gödkalv. Samtidigt som antalet mjölkkor reducerades kraftigt under 1960-talet ökade uppfödningen av ungnöt till slakt. Detta skedde genom att såväl spädkalvs- som gödkalvsslakten minskade.

Även under 1970-talet har mjölkkoststammen som nämnts fortsatt att minska. Köttproduktionen ökade därvid genom en relativt snabb utveckling av den självrekryterande köttproduktionen. Antalet kor för självrekryterande köttproduktion (am- och dikor) har ökat från 41 000 år 1971 till 71 000 år 1980.

Tabell 3 Antal husdjur år 1980 vid företag med mer än 2,0 ha åker eller stor djurbesättning

Län	Nötkreatur		Får och lamm	Svin		Höns och kycklingar
	Totalt	Därav kor för mj prod		Totalt	Därav suggor	
Stockholm	37 654	12 429	12 429	29 271	2 210	224 192
Uppsala	64 993	23 490	9 271	67 878	9 905	239 822
Södermanlands	72 244	25 601	13 273	61 737	7 000	376 624
Östergötlands	120 068	39 371	27 001	117 492	9 936	918 219
jönköpings	132 846	44 511	17 657	40 263	4 697	248 383
Kronobergs	80 485	24 635	14 999	50 771	5 990	262 991
Kalmar	140 618	48 989	39 132	117 562	12 331	995 876
Gotlands	61 411	19 516	63 076	68 335	7 852	570 695
Blekinge	36 323	10 612	4 492	96 084	4 710	1 036 548
Kristianstads	163 206	42 762	11 171	504 176	46 815	1 206 410
Malmöhus	131 867	34 207	6 518	559 526	55 311	2 476 930
Hallands	115 117	35 909	14 380	402 251	42 057	1 644 378
Göteborgs o Bohus	59 355	20 470	9 612	34 063	4 272	229 172
Älvsborgs	133 424	47 182	27 007	92 340	11 622	601 528
Skaraborgs	166 886	53 784	15 469	274 513	29 827	1 142 516
Värmlands	54 459	22 334	17 150	40 789	3 854	120 001
Örebro	51 706	19 182	10 241	45 288	3 860	192 398
Västmanlands	40 989	14 942	5 074	56 863	6 354	182 973
Kopparbergs	42 816	17 918	10 577	10 764	1 192	123 067
Gävleborgs	47 701	19 819	13 642	14 081	1 552	37 568
Västernorrlands	42 205	18 678	19 136	11 622	1 470	131 399
Jämtlands	39 657	17 124	13 380	5 321	617	25 841
Västerbottens	64 906	26 849	12 744	35 912	4 073	150 080
Norrbottens	34 086	15 298	4 197	7 265	742	54 591
Hela riket	1 935 022	655 738	391 629	2 714 197	278 249	13 192 202

Källa: SCB

Under 1980-talet förväntas inga större förändringar beträffande nötköttsproduktionen. Antalet kor för självrekryterande köttproduktion förväntas dock enligt tidigare nämnda rapport från lantbruksekonomiska samarbetsnämnden öka till ca 105 000 år 1985. Samtidigt förväntas en fortsatt övergång till tyngre slaktdjur.

Antalet får har ökat i snabb takt under 1960-talet från 134 000 år 1961 till 330 000 år 1971. Även under 1970-talet har antalet får ökat men i långsammare takt jämfört med 1960-talet. År 1980 uppgick antalet får och lamm till ca 390 000. Samtidigt uppgick antalet företag med får till 10 200. Fram till mitten av 1980-talet förväntas en viss ökning av fårproduktionen. Antalet får och lamm i olika län framgår av tabell 3.

2.3.3 Svinproduktion

Fläskproduktionen har ökat kontinuerligt sedan början av 1960-talet. Enligt tidigare nämnda rapport från lantbruksekonomiska samarbetsnämnden förväntas produktionen fram till mitten av 1980-talet öka med ca 4 milj. kg per år vilket innebär en långsammare ökningstakt än under den senaste tioårsperioden då produktionen ökade med ca 7 milj. kg per år.

För att tillgodose produktionen av griskött krävs en ökning av beståndet av suggor och galtar från ca 290 000 år 1980 till ca 300 000 år 1985. Antalet producerade slaktsvin beräknas öka från ca 4,2 milj. år 1980 till 4,4 milj. år 1985.

Såväl inom smågris- som slaktsvinsproduktionen har utvecklingen gått mot allt färre men större besättningar. Mellan åren 1969 och 1980 minskade antalet smågrisproducerande besättningar från ca 35 000 till ca 19 200. (Se tabell 4). Samtidigt ökade antalet suggor per besättning från 7 år 1969 till 16 år 1979.

Inom slaktsvinsproduktionen har utvecklingen mot större besättningar varit mera markant än inom smågrisproduktionen. Enligt uppgifter från Sveriges Slakteriförbund uppgick antalet svin i medeltal per besättning till närmare 160 år 1980. Samtidigt svarade ca 4 procent av antalet leverantörer med över 1 000

svin i årsleverans för närmare 60 procent av den totala produktionen. Under 1980-talet förväntas en fortsatt förskjutning av slaktsvinsproduktionen till större besättningar.

Tabell 4 Antal suggor och galtar resp. antal företag efter besättningsstorlek år 1969 och år 1980

	År	1-9	10-19	20-49	50-	Summa
Suggor och galtar	1969	93 000	55 800	50 500	24 000	223 300
	1980	40 100	56 800	106 400	86 900	290 200
Företag	1969	28 000	4 300	1 800	300	35 000
	1980	10 600	4 000	3 600	1 000	19 200

Källa: SCB

Slaktsvinsproduktionen är till skillnad från nötkreaturshållningen koncentrerad till sydligaste Sverige. Mer än hälften av produktionen sker i Skåne och Halland. Antalet svin resp. suggor år 1980 i olika län redovisas i tabell 3.

2.3.4 Ägg- och slaktfjäderfäproduktion

Produktionen av ägg och slaktfjäderfä har under de senaste 20 åren genomgått en snabb förändring. Antalet produktionsenheter har minskat kraftigt och en allt större del av såväl ägg som fjäderfäkött har kommit att produceras vid stora och specialiserade företag.

Antalet besättningar med höns har således under 1970-talet minskat från ca 70 000 år 1970 till ca 23 600 år 1980. Ca 800 besättningar med fler än 100 höns svarar för ca 75 procent av den totala äggproduktionen. Fram till mitten av 1980-talet förväntas enligt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden en fortsatt minskning av antalet företag med äggproduktion genom att mindre producenter avvecklar sin produktion. Antalet besättningar beräknas uppgå till ca 15 000 år 1985.

Den kommersiella uppfödningen av slaktkyckling och kalkon sker vid ca 200 företag på kontraktsbasis med ett tiotal slakterier. Uppfödningen är koncentrerad till de södra delarna av landet.

Antalet företag med produktion av fjäderfäkött förväntas bli i stort sett oförändrat fram till år 1985. Antalet höns och kycklingar i olika län framgår av tabell 3.

2.4 Hästar

Av tabell 5 framgår utvecklingen av antalet hästar under perioden 1950-1980 enligt uppgifter från lantbruksstyrelsen.

Tabell 5 Antal hästar åren 1950-1980

År	Hästar
1950	440 000
1960	210 000
1970	82 000
1975	102 000
1978	110 000
1979	114 000
1980	116 000

Källa: Lantbruksstyrelsen

Antalet hästar i landet minskade kraftigt fram till slutet av 1960-talet. Utvecklingen har huvudsakligen varit en följd av den omfattande mekaniseringen inom jord- och skogsbruket. Samtidigt har försvarets behov av hästar upphört.

Under 1970-talet har en omsvängning skett och en expansion av hästintresset har kunnat konstateras. Härigenom har antalet hästar kommit att öka. Ökningen avser i huvudsak ridhästar samt trav- och galopphästar. Under 1980-talet kan sannolikt en viss ytterligare ökning av antalet hästar förväntas.

2.5 Hundar och katter

I tabell 6 redovisas hur antalet hundar har utvecklats under perioden 1955-1978.

Tabell 6 Antal hundar åren 1955-1978

År	Hundar
1955	300 000
1965	355 000
1970	400 000
1975	478 000
1977	496 000
1978	509 000

Källa: SCB

Av tabell 6 framgår att antalet hundar har ökat fortlöpande under de senaste årtiondena. Den årliga ökningen har varit särskilt stor under början av 1970-talet.

De uppgifter som redovisas i tabellen avser hundar för vilka hundskatt erlagts. Härutöver torde det finnas ca 200 000 icke registrerade hundar. Det totala antalet hundar år 1978 kan således uppskattas till ca 700 000. Det största antalet hundar finns i storstadsområdena. Räknat per 1 000 invånare är dock hundtätheten tämligen likartad i hela landet.

Över kattbeståndet finns ingen tillgänglig officiell statistik. Med ledning av bl.a. marknadsundersökningar rörande industritillverkat kattfoder har antalet katter i landet uppskattats till ca 650 000.

3 Hälsotillståndet bland husdjuren

3.1 Allmänt om sjukdomsbilden

Inledningsvis kan konstateras att hälsotillståndet bland Sveriges husdjur är mycket gott jämfört med förhållanden i stora delar av omvärlden.

Ett skyddat läge och en rigorös införselkontroll bidrar till att skapa möjligheter för ett bibehållet gott hälsoläge. Den alltmer ökande internationaliseringen ställer dock allt högre krav i dessa avseenden för att Sverige även fortsättningsvis skall kunna hållas fritt från smittsamma sjukdomar som exempelvis mul- och klövsjuka och rabies.

Genom insatser på 1940- och 50-talen har Sverige befriats från så betydelsefulla och förlustbringande sjukdomar som tuberkulos bland nöt och svin och smittsam kastning. Sjukdomspanoramat har sedan dess förändrats i takt med ändrad djurhållning.

Den ökande rationaliseringstakten inom jordbruket liksom den ökande besättningsstorleken i kombination med ökat krav på produktivitet är sålunda förhållanden som kan komma i konflikt med krav på såväl god djurhälsa som i vissa fall djurskydd.

De sjukdomar som f.n. dominerar bland animalieproduktionens djur är till stor del betingade av olika miljöfaktorer. En fortlöpande anpassning av djursjukvården mot ökade förebyggande åtgärder framstår därför som alltmer angelägen.

Höjd levnadsstandard har bl.a. medfört en ökning av antalet sällskapsdjur och sporthästar. Detta medför ett ökat behov av djur-

sjukvård för dessa djurkategorier. Upplysning och förebyggande vård är angelägna åtgärder även inom denna grupp.

3.2 Antal veterinärbehandlade djur

3.2.1 Animalieproduktionens djur

Antalet veterinärbehandlade djur redovisas i lantbruksstyrelsens sammanställning över veterinärernas årsberättelser.

Av tabell 7 framgår antalet veterinärbehandlade sjukdomsfall hos nötkreatur och svin åren 1971, 1978 och 1979.

Tabell 7 Antal veterinärbehandlade nötkreatur och svin åren 1971, 1978 och 1979

	1971	1978	1979	Förändring i procent åren 1971-1979
Nötkreatur	652 000	903 000	930 000	+ 45
Svin	1 125 000	1 568 000	1 817 000	+ 60

Källa: Lantbruksstyrelsen, veterinärernas årsberättelser

Som framgår av tabell 7 har det totala antalet veterinärbehandlingar ökat kraftigt beträffande såväl nötkreatur som svin.

I tabell 8 redovisas behandlingsfrekvensen vid olika sjukdomar hos nötkreatur och svin år 1978. Uppgifterna är beräknade med utgångspunkt från lantbruksstyrelsens sammanställning av veterinärernas årsberättelser och uppgifter om antal djur enligt SCB:s lantbruksregister. Av tabellen framgår att behandlingsfrekvensen av i första hand mastiter (juverinflammationer) har ökat under 1970-talet. Vid en bedömning av hälstillståndet i animalieproduktionen bör dock hänsyn tas till att uppgifter om behandlingsfrekvensen inte utan vidare motsvarar sjukdomsfrekvensen. Behandlingsfrekvensen påverkas förutom av hälsotillståndet i besättningarna även av att benägenheten att bota olika sjukdomar sannolikt har ökat i och med att de ekonomiska förlusterna av olika hälsostörningar blivit alltmer uppenbara.

Sveriges lantbruksuniversitets institution för ekonomi och statistik genomförde år 1974 en ekonomisk utvärdering av olika sjukdomar inom mjölkproduktionen. Utvärderingen har redovisats i Svensk veterinärtidning nr 3, år 1975. Sakuppgifter till utvärderingen lämnades av en referensgrupp med representanter från Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, lantbruksstyrelsen, Svensk Husdjursskötsel och Svenska Mejeriernas Riksförbund. Enligt dessa beräkningar kan de totala ekonomiska förlusterna, inklusive kostnader för veterinärvård och medicin, för juverinflammation, acetonämi och kalvningsförlamning uppskattas till ca 240 milj. kr. räknat efter prisnivån år 1980. Huvuddelen härav eller ca 190 milj. kr. är kostnader förorsakade av juverinflammationer. Av de totala kostnaderna om 240 milj. kr. kan ca 20 milj. kr. hänföras till kostnader för veterinär och medicin, ca 105 milj. kr. produktionsbortfall, 68 milj. kr. ökade arbetsinsatser och 47 milj. kr. i ökade rekryteringskostnader.

I rapport 135 "Utvecklingsvägar inom svinproduktionen" från Sveriges lantbruksuniversitets institution för ekonomi och statistik redovisas ekonomiska förluster av några vanliga svinsjukdomar. Enligt rapporten är den analys som gjorts av de ekonomiska förlusterna av sjukdomar i svinproduktionen mycket översiktlig. Dataunderlaget är knapphändigt och alla sjukdomar har ej beaktats. Inte heller har alla konsekvenser av de redovisade sjukdomarna beaktats. Förlusterna har uppskattats till minst ca 60 milj. kr. I denna summa inryms förlusterna av grisningsfeber, diarréer hos smågrisar, lunginflammation och bölder hos slaktsvin samt dödlighet i slaktsvinsproduktionen. Därutöver har förlusterna förorsakade av spädgrisdödlighet uppskattats till 100 milj. kr.

Sammantaget kan således enligt här redovisade beräkningar jordbrukets totala ekonomiska förluster av de vanligast förekommande sjukdomarna inom mjölk- och svinproduktionen uppskattas till ca 400 milj. kr. i 1980 års prisnivå.

Tabell 8 Frekvenser av vissa veterinärbehandlade sjukdomar hos nötkreatur och svin år 1978. Procent

	Nötkreaturssjukdomar			Svinsjukdomar	
	Mastit[1] (juverinflammation)	Acetonämi[1]	Paresis puerperalis[1] (kalvningsförlamning)	Agalakti hos sugga[2]	Spädgrisenteriter[3]
Län					
Stockholms	10,5	3,2	7,4	5,1	3,1
Uppsala	13,4	4,1	9,3	2,6	1,7
Södermanlands	14,3	5,8	9,3	3,1	0,9
Östergötlands	16,9	5,3	8,2	4,4	2,9
Jönköpings	13,7	4,2	6,9	5,5	4,1
Kronobergs	16,6	6,9	10,8	6,4	5,0
Kalmar	19,5	4,3	7,6	10,1	1,0
Gotlands	16,8	3,9	7,0	6,9	8,3
Blekinge	21,1	2,9	8,5	6,6	6,4
Kristianstads	22,0	2,3	5,8	4,4	5,8
Malmöhus	22,3	2,3	4,6	7,2	10,0
Hallands	20,6	4,1	9,2	7,7	7,4
Göteborgs o Bohus	20,1	5,3	10,7	7,3	6,9
Älvsborgs	20,5	6,8	9,4	6,4	6,3
Skaraborgs	20,5	3,9	8,0	7,0	3,4
Värmlands	16,5	7,3	11,5	4,1	2,8
Örebro	14,2	7,2	12,0	5,0	3,5
Västmanlands	15,1	5,0	10,8	4,9	3,7
Kopparbergs	19,2	10,9	9,0	4,4	3,2
Gävleborgs	23,4	10,1	8,8	5,0	9,3
Västernorrlands	16,7	5,4	7,9	3,4	0,3
Jämtlands	19,6	7,3	6,7	4,4	1,3
Västerbottens	14,1	5,2	7,6	3,4	2,4
Norrbottens	21,5	7,0	5,0	1,5	0,0
Hela riket					
1972	14,0	4,8	7,3	5,6	4,7
1973	13,7	3,9	7,2	5,9	6,1
1974	13,5	5,2	7,6	5,7	4,3
1975	15,6	5,7	7,5	5,7	4,2
1976	16,3	5,0	8,0	7,3	6,7
1977	17,4	5,8	8,7	6,0	4,9
1978	17,9	5,4	8,4	5,3	4,3

Källa: Lantbruksstyrelsen och SBC

[1] Beräknad på antalet kor.

[2] Beräknad på antalet suggor multiplicerat med 2.

[3] Beräknad på antalet suggor multiplicerat med 2 och med 9.

I den s.k. "Jordbrukets totalkalkyl", som sammanställs av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, redovisas jordbrukets samlade inkomster och kostnader. I totalkalkylen ingår kostnaderna för djursjukvård och medicin i posten Övriga tjänster.

För att få underlag för beräkning av bl.a. kostnaderna för djursjukvård och medicin inom animalieproduktionen genomförde dåvarande Jordbrukets utredningsinstitut under år 1976 på uppdrag av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden en enkätundersökning till ett antal jordbrukare. Uppgifterna rörde dels djursjukvård medräknat den medicin som veterinären haft med sig vid besöket på gården, dels medicin till husdjur frånsett den medicin som veterinären haft med sig.

Uppräknat till prisnivån år 1980 uppgår enligt nämnda undersökning jordbrukets samlade utgifter för djursjukvård, inkl. medicin som veterinären har med sig, till ca 65 milj. kr. Samtidigt uppgår kostnaderna för övrig djurmedicin till ca 25 milj. kr.

3.2.2 Övriga djur

Av tabell 9 framgår antalet veterinärbehandlade sjukdomsfall hos vissa djurslag åren 1971, 1978 och 1979.

Tabell 9 Antal veterinärbehandlade hästar, hundar samt katter och mindre sällskapsdjur åren 1971, 1978 och 1979

Djurslag	1971	1978	1979	Förändring i procent åren 1971-1979
Häst	118 000	177 000	167 000	+ 50
Hund	266 000	424 000	445 000	+ 60
Katt, mindre sällskapsdjur m.fl.		107 000	195 000	

Källa: Lantbruksstyrelsen, veterinärernas årsberättelser

Av tabell 9 framgår att antalet veterinärbehandlade sjukdomsfall i samtliga fall har ökat kraftigt. Beträffande hästar sammanhänger ökningen i första hand med de stora förändringar som skett under senare år beträffande antalet hästar. Även beträffande hundar och katter sammanhänger ökningen av antalet behand-

lade fall med en kraftig ökning av hund- resp. kattbeståndet. Sannolikt har även sällskapsdjurens ökade sociala betydelse medverkat till en ökad benägenhet att veterinärbehandla dessa djur.

4 Nuvarande organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård

Djurens hälso- och sjukvård är organisatoriskt uppdelad på olika huvudmän. Det centrala statliga ansvaret inom området åvilar lantbruksstyrelsen. Genom distriktsveterinärorganisationen har staten påtagit sig att ansvara för i första hand akutsjukvården inom animalieproduktionen. Jordbruksnäringens organisationer bedriver organiserad hälsokontroll av husdjur. I det följande ges en översiktlig beskrivning av nuvarande organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård.

4.1 Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för bl.a. den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, djurskyddet samt veterinärväsendet i den mån sådana ärenden inte ankommer på annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för lantbruksnämnderna och distriktsveterinärorganisationen. Som regionalt organ åt lantbruksstyrelsen utövar länsveterinärorganisationen tillsyn m.m. av djurens hälso- och sjukvård inom resp. län.

Det åligger lantbruksstyrelsen att ägna uppmärksamhet åt det allmänna hälsotillståndet bland husdjuren och åt möjligheten att genom förebyggande åtgärder främja husdjurens hälsa. Styrelsen har vidare tillsyn över bekämpningen av smittsamma husdjurssjukdomar och verksamheten för att förebygga att sådana sjukdomar införs och sprids i landet. Styrelsen har slutligen även tillsyn över djurskyddet och över veterinärväsendet. Den regionala tillsynen enligt epizootilagen och djurskyddslagen åvilar länsstyrelserna.

Tillsyn över veterinärväsendet avser lagen (1965:61 ändrad senast genom SFS 1980:200) om behörighet att utöva veterinäryrket. Legitimation som veterinär meddelas av lantbruksstyrelsen. I förordningen (SFS 1971:810 ändrad senast genom SFS 1980:403) med allmän veterinärinstruktion meddelas bestämmelser för länsdistrikts- och besiktningsveterinärorganisationerna samt för veterinärer som utan att höra till dessa organisationer utövar veterinäryrket som anställd eller enskild. Veterinärer står med vissa undantag under lantbruksstyrelsens inseende i utövningen av veterinäryrket och är skyldiga att följa de föreskrifter som styrelsen meddelar. Veterinär i allmän tjänst är även skyldig att på kallelse infinna sig hos lantbruksstyrelsen för överläggning. Veterinärer är skyldiga att till lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, länsstyrelsen och länsveterinärorganisationen skyndsamt avge infordrade förklaringar, utlåtanden, upplysningar, rapporter och årsberättelser.

Inom lantbruksstyrelsen finns veterinärväsendets ansvarsnämnd. Här handläggs bl.a. ärenden om veterinärers eventuella försummelser, oförstånd eller oskicklighet i utövandet av veterinäryrket.

Inom lantbruksstyrelsen finns en veterinär- och husdjursavdelning med enheter för allmänna husdjursfrågor, allmänna veterinärfrågor, smittskydd och rennäring.

Enheten för allmänna husdjursfrågor svarar för frågor rörande rationalisering av animalieproduktionen; statligt stöd till husdjursavel och främjande av husdjurskontroll; regler för galtbesiktning och hästpremiering, seminverksamhet utom i hygieniskt avseende, övervakning av husdjurskontroll; svinstamskontroll och fårkontrollverksamhet; avelsvärdering och regler för stambokföring; verksamhet vid statens hingstdepå och stuteri.

Enheten för allmänna veterinärfrågor svarar för distriktsveterinärorganisationen; behörighetsfrågor, kompetensfrågor, ansvarsfrågor m.m. inom veterinärväsendet; djurhälsofrågor och djurhälsokontroll; samordning av veterinär fältverksamhet; frågor

om läkemedel, gifter och fodermedelstillsatser; djurskyddsfrågor; krigsveterinärorganisationen.

Smittskyddsenheten svarar för frågor om epizootiska sjukdomar och salmonellainfektioner samt ersättningsfrågor i anslutning härtill; bekämpning av andra smittsamma djursjukdomar; vacciner och sera; in- och utförsel av djur, djursperma och ägg samt animaliska produkter; karantänfrågor. Lantbruksstyrelsen disponerar ett särskilt anslag för bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar. För budgetåret 1981/82 beräknas kostnaderna för ändamålet till ca 10 milj. kr. Huvuddelen därav avser åtgärder mot salmonella.

4.2 Regional administration

4.2.1 Lantbruksnämnd

Lantbruksnämndernas huvuduppgift är att uppmärksamt följa lantbrukets tillstånd och utveckling samt vidta eller hos lantbruksstyrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade för att åstadkomma en fortsatt rationalisering inom lantbruket. Nämnden svarar även för vissa statliga åtgärder i fråga om tillsyn över husdjurssköteln. Lantbruksnämnderna bedriver en omfattande rådgivningsverksamhet inom bl.a. husdjursområdet. Husdjursverksamheten vid lantbruksnämnderna sysselsatte år 1979 ca 30 lantbrukskonsulenter och ca 45 assistenter. Inom lantbruksnämnderna finns även inom områdena byggnadsteknik, mekanisering, växtodling och företagsekonomi specialister, som i betydande omfattning är verksamma inom husdjursområdet.

Lantbruksnämnderna har beträffande distriktsveterinärorganisationen ålagts vissa administrativa uppgifter, bl.a. medverkan vid anskaffning av vikarier, beslut och registrering av semester och vissa andra ledigheter, kontroll av reseräkningar, rapportering till lantbruksstyrelsen och ersättningar till avlägset boende djurägare.

I djurstallkungörelsen (SFS 1973:279) föreskrivs att ny-, till- eller ombyggnad av djurstall inte får ske utan att byggnaden på

förhand godkänts från djurskyddssynpunkt. Fråga om godkännande av djurstall från djurskyddssynpunkt prövas av lantbruksnämnden. I ärende om godkännande skall lantbruksnämnden inhämta yttrande från veterinär med särskild sakkunskap i fråga om samband mellan stallmiljö och djurskydd. Sådana sakkunniga utses av lantbruksstyrelsen på förslag av lantbruksnämnden.

4.2.2 Länsveterinärorganisation

I varje län finns en länsveterinärorganisation. Bestämmelser om organisationen och dess uppgifter anges i den allmänna veterinärinstruktionen (SFS 1971:810 ändrad senast genom SFS 1980:403). Länsveterinären är chef för länsveterinärorganisationen. Han är dessutom tjänsteman i länsstyrelsen.

Länsveterinärorganisationen har enligt den allmänna veterinärinstruktionen till uppgift att utöva tillsyn över den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren samt leda och samordna åtgärder mot djursjukdomar i den mån det ej ankommer på länsstyrelsen. Organisationen har vidare tillsyn över distriktsveterinärernas och, i den omfattning statens livsmedelsverk bestämmer, besiktningsveterinärernas verksamhet samt tillsyn över att andra veterinärer vid utövningen av veterinäryrket iakttar vad som åligger dem. Länsveterinärorganisationen skall utöva upplysnings- och rådgivningsverksamhet samt fullgöra de administrativa uppgifter som lantbruksstyrelsen eller statens livsmedelsverk överlämnar åt organisationen.

Lantbruksstyrelsen har i kungörelse (LSFS[1] 1977:22 ändrad senast genom LSFS 1978:40) lämnat föreskrifter om länsveterinärorganisationens medverkan i ärenden inom styrelsens verksamhetsområde. Härav framgår bl.a. att länsveterinärorganisationen regionalt skall verka för samordning av de veterinärmedicinska resurserna och främja samarbetet mellan olika veterinärkategorier. Vidare skall organisationen föra förteckning över inom länet bosatta veterinärer. Till lantbruksstyrelsen skall organisationen

---

1 Lantbruksstyrelsens författningssamling

inlämna årsberättelser m.m. över veterinärernas verksamhet. Vidare anges att organisationen vad gäller distriktsveterinärorganisationen har vissa administrativa uppgifter rörande bl.a. beredskapsplaner, planering av regionvikariernas tjänstgöring och vikarieanskaffning i övrigt.

Länsveterinärorganisationens uppgifter inom livsmedelsverkets ansvarsområde är mycket begränsade.

4.2.3 Länsstyrelse

Enligt livsmedelslagen (SFS 1971:511) är länsstyrelsen regional tillsynsmyndighet inom livsmedelskontrollen och utövar den närmare tillsynen inom länet. Vidare är länsstyrelsen regional tillsynsmyndighet för vissa frågor om djurskydd och sådana smittsamma husdjurssjukdomar som omfattas av epizootilagen. Inom länsstyrelsen svarar länsveterinären för dessa frågor (5 och 21 §§ länsstyrelseinstruktionen SFS 1971:460 ändrad senast genom SFS 1981:82).

Livsmedelsverket är central förvaltningsmyndighet enligt livsmedelslagen för frågor rörande livsmedel. Den omedelbara tillsynen inom varje kommun utövas av hälsovårdsnämnderna. Den regionala tillsynen skall vara övergripande och samordnande. Länsstyrelserna har hittills inte ålagts direkt utövande kontroll med exempelvis inspektioner och provtagningar av det slag som utförs av hälsovårdsnämnderna. Vissa sådana uppgifter kan dock bli aktuella för att avlasta såväl livsmedelsverket som hälsovårdsnämnderna.

En av länsstyrelsens främsta uppgifter enligt livsmedelslagen är att tillse att föreskriven livsmedelskontroll fungerar och att, för bedömning av insatsbehov och prioriteringar, aktivt hålla sig väl underrättad om de livsmedelshygieniska förhållandena inom regionen. Det ankommer på länsstyrelsen att tillse att den lokala tillsynen blir behörigen fullgjord och där det brister i olika avseenden aktivera och stödja hälsovårdsnämnderna i kontrollarbetet.

Andra arbetsuppgifter är bl.a. rådgivning och information till kontrollorgan och allmänhet, medverkan till enhetlig bedömning i kontrollfrågor och samordning av tillsynsaktiviteter.

I det allmänna myndighetsutövandet har länsstyrelsen en väsentlig funktion som besvärsinstans i frågor som rör den lokalt utövade livsmedelskontrollen.

Den närmare tillsynen enligt lagen om djurskydd (1944:219 ändrad senast genom SFS 1978:70) åvilar hälsovårdsnämnderna som till sitt förfogande för ändamålet har en eller flera tillsyningsmän. Vid tillsynen medverkar även distrikts- eller stadsveterinärer. Länsstyrelsen skall vaka över att hälsovårdsnämnder och tillsyningsmän samt distrikts- och stadsveterinärer fullgör sina åligganden. Länsstyrelsen är även besvärsinstans enligt djurskyddslagen. Högsta tillsynen tillkommer lantbruksstyrelsen som har att till ledning för övriga tillsynsorgan meddela de råd och anvisningar som behövs.

Den centrala tillsynen över efterlevnaden av epizootilagen (SFS 1980:369) med föreskrifter utövas av lantbruksstyrelsen. I lantbruksstyrelsens kungörelse (LSFS 1980:11) i anslutning till epizootilagen anges bl.a. länsstyrelsens åligganden vad gäller förberedande åtgärder och åtgärder när epizooti kan förväntas eller har konstaterats. Bestämmelserna i nämnda kungörelse är utformade främst med hänsyn till bekämpning av mul- och klövsjuka, men kan till vissa delar efter beslut av lantbruksstyrelsen tillämpas vid bekämpning av samtliga sjukdomar som omfattas av epizootilagen. De sjukdomar som omfattas av epizootilagen förekommer mycket sällan i Sverige. Endast enstaka fall har inträffat under senare år. Länsstyrelsens insatser inom området avser därför i första hand att hålla beredskap för bekämpning av epizootier. Regionala insatser i övrigt vad gäller sjukdomsbekämpning, bl.a. bekämpning av salmonella hos djur, kan hänföras till länsveterinärorganisationen. Bekämpning av salmonella inom animalieproduktionen sker i första hand av livsmedelshygieniska skäl. Länsstyrelsen svarar regionalt för frågor som rör beredskapsplanering inom bl.a. hälso- och sjukvårds- samt livsmedelsområdena.

Länsveterinären är som nämnts i det föregående dels chef för och handläggande tjänsteman i länsveterinärorganisationen, dels tjänsteman i länsstyrelsen. Lantbruksstyrelsen och livsmedelsverket kan sålunda ge anvisningar m.m. dels till länsveterinären i hans egenskap som regionalt organ åt verken, dels till länsstyrelsen rörande uppgifter vilka angår länsveterinären i hans egenskap som länsstyrelsetjänsteman.

Antalet länsveterinärer uppgår f.n. till totalt 32, varav åtta biträdande länsveterinärer i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborg och Västerbottens län.

4.3 Distriktsveterinärorganisationen

4.3.1 Distriktsindelning, tjänstgöringsförhållanden m.m.

Lantbruksstyrelsen är chefsmyndighet för distriktsveterinärorganisationen. I förordningen (SFS 1971:819 ändrad senast genom SFS 1979:967) med allmän veterinärinstruktion meddelas bestämmelser om bl.a. organisation och uppgifter för organisationen. Lantbruksstyrelsen har utfärdat särskilda föreskrifter med bl.a. arbetsordning för distriktsveterinärerna i anslutning till den allmänna veterinärinstruktionen.

I allmänna veterinärinstruktionen anges att det åligger distriktsveterinären att tillhandagå med hälso- och sjukvård i fråga om husdjur. Detta är den dominerande arbetsuppgiften. Vidare skall distriktsveterinären anmäla till lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen fall av sådan husdjurssjukdom som visar sig mycket smittsam eller eljest kan få stor spridning. Distriktsveterinären skall även se till att bestämmelserna enligt livsmedelslagen med föreskrifter och hälsovårdsstadgan i den utsträckning det angår versamhetsområdet, föreskrifter rörande hälso- och sjukvården bland husdjuren samt djurskyddet efterlevs.

Lantbruksstyrelsen förordnar om indelning av landet i veterinärdistrikt. För närvarande finns 92 distrikt. Distriktsgränserna följer i stort sett kommungränserna. I varje veterinärdistrikt

finns en eller flera distriktsveterinärer. Lantbruksstyrelsen bestämmer distriktsveterinärernas tjänstgöringsområden och stationeringsorter. I princip har varje distriktsveterinär praktikskyldighet i hela distriktet. I enstaka distrikt samarbetar veterinärerna på privat initiativ i veterinärstationer. I tre distrikt, Skara, Tibro och Falkenberg, har veterinärstationer etablerats under medverkan från lantbruksstyrelsen. Motivet för veterinärstationen i Skara har i första hand varit behovet av undervisning för veterinärkandidater.

Inom distriktsveterinärorganisationen finns f.n. totalt 310 distriktsveterinärer varav 255 på distrikt (inkl. 10 rekryteringstjänster), 40 regionvikarier och 15 förfogandetjänster. För att kunna upprätthålla skyldigheten att tillgodose behovet av djursjukvård inom animalieproduktionen har lantbruksstyrelsen därutöver arvodesanställt några distriktsveterinärer.

De rekryteringsveterinärtjänster som finns inom organisationen var ursprungligen avsedda som utbildningstjänster för nyutexaminerade veterinärer, men skulle dessutom vara en resursförstärkning. Mot den bakgrunden placerades tjänsterna inom distrikt där de med hänsyn till såväl utbildnings- som resursbehov bedömdes bäst tjäna sitt syfte. I praktiken har dock utbildningsändamålet kommit att utebli i och med att byte av tjänsteinnehavare inte kommit till stånd i avsedd utsträckning. Av de ursprungliga tio rekryteringsveterinärtjänsterna har fyra omvandlats till regionvikarier medan resternde sex tjänster fungerar som resursförstärkning inom arbetstyngda områden.

Av regionvikarierna tjänstgör vissa inom ett distrikt och andra inom ett län. Deras tjänstgöringsplan fastställs av länsveterinären. Arvoderade regionvikarier kan förordnas i ett distrikt eller län sedan en tjänstgöringsplan omfattande sex månader godkänts av lantbruksstyrelsen. I princip skall regionvikarierna tjänstgöra som vikarier vid ordinarie tjänsteinnehavares ledigheter. Vid stor arbetsbelastning kan regionvikarien tjänstgöra som arbetskraftsförstärkning. I vissa områden har dock arbetsbelastningen visat sig vara så stor att regionvikarien i mycket stor utsträckning måste användas som mer eller mindre permenent

arbetskraftsförstärkning.

Förfogandetjänsterna tillskapades vid omorganisationen år 1974 för att tillgodose ett mera varaktigt behov av förstärkning i vissa veterinärdistrikt.

För att klara arbetskraftsbehovet vid semestrar och andra ledigheter anlitas extra vikarier. Vikariatsförmedlingen sköts regionalt av lantbruksnämnden och centralt av arbetsförmedlingen i Uppsala. I stor utsträckning anskaffas vikarier av distriktsveterinärerna själva genom personliga kontakter. Den sammanlagda arbetsvolymen som vikarierna svarar för motsvarade år 1979 ca 100 årsarbeten.

Distriktsveterinärorganisationen är avpassad för att i första hand tillgodose det behov av vård som föreligger för animalieproduktionens djur. Om djurskyddsskäl föreligger samt inom glesbygdsområden, där det saknas möjlighet att anlita annan veterinärvård, är distriktsveterinären skyldig att även utöva djursjukvård för sällskapsdjur och sporthästar.

En distriktsveterinär fullgör all tjänstgöring i egenskap av statstjänsteman. Ersättning utgår dels i form av lön från staten enligt särskild löneplan (D) för distriktsveterinärer, dels i form av arvoden från i första hand djurägare i samband med behandling av djur. Arvodena regleras i veterinärtaxeförordningen (SFS 1979:539 ändrad senast genom SFS 1980:648).

Distriktsveterinär är normalt tjänstgöringsskyldig helgfria måndagar t.o.m. fredagar mellan kl. 08.00 och 17.00. Härutöver är han skyldig att fullgöra beredskapstjänstgöring inom beredskapsområde och enligt beredskapslan som fastställs av länsveterinären. Med beredskapstid avses enligt arbetstidslagstiftningen tid under vilken arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande för att vid kallelse till hemmet eller annan plats där han kan nås per telefon ha skyldighet att infinna sig på arbetsstället.

När distriktsveterinären fullgör beredskap utgår kompensation i form av arbetsbefrielse med två och en halv arbetsdagar för en

veckohelg. Kompensationen är normalt begränsad till 30 arbetsdagar per år. Vid överskjutande rätt till kompensation erhålls gottgörelse i form av ekonomisk ersättning.

Under obekväm arbetstid får distriktsveterinären vänta med förrättningar till normal arbetstid i de fall inte djurskyddsskäl eller uppgifter som lämnats om djurets hälsotillstånd rimligtvis inte kan bedömas medföra att djuret behöver behandlas omedelbart.

4.3.2 Distriktsveterinärernas arbetsvolym

När distriktsveterinärorganisationen ändrades år 1974 dimensionerades organisationen bl.a. med utgångspunkt från VVU:s prognoser över utvecklingen av antalet djur inom animalieproduktionen fram till år 1980. Enligt dessa prognoser beräknades t.ex. antalet kor uppgå till ca 550 000 år 1980. Av SCB:s lantbruksregister framgår att antalet kor uppgår till ca 730 000 år 1980. Antalet producerade slaktsvin beräknades till 3,8 milj. år 1980 medan det faktiska antalet har uppgått till 4,2 milj. djur. Vid dimensioneringen år 1974 skedde en viss justering av VVU:s prognoser. Totalt sett har dock utvecklingen under 1970-talet inneburit att antalet djur väsentligt överstiger vad som kunde förutses.

Av föregående avsnitt framgår att antalet veterinärbehandlingar har ökat kraftigt under 1970-talet. De inbördes relationerna mellan olika djurslag visar dock stora variationer. Det är inte möjligt att utan vidare uppskatta distriktsveterinärernas arbetsinsatser med utgångspunkt från uppgifter över antalet behandlade djur enligt veterinärernas årsberättelser. I det redovisade antalet behandlingar ingår bl.a. även receptförskrivningar. Härvid räknas som behandlade djur det antal för vilka läkemedel har utskrivits. I distrikt med exempelvis stora slaktsvinsbesättningar kan antalet behandlade djur bli mycket stort utan att detta direkt motsvaras av veterinära arbetsinsatser.

Sammantaget har utvecklingen såväl vad gäller antalet djur som behandlingsfrekvens under 1970-talet inneburit att arbetsvolymen inom distriktsveterinärorganisationen totalt sett har ökat sam-

tidigt som antalet veterinärtjänster inom organisationen förblivit i stort sett oförändrad. Som en följd av detta har arbetsinsatsen per veterinär totalt sett ökat. Beroende på bl.a. olika geografiska förhållanden är dock variationerna mellan olika distrikt avsevärda.

I tabell 10 redovisas hur antalet behandlade sjukdomsfall hos olika djurslag fördelas mellan olika veterinärkategorier och djursjukhus. Uppgifterna är hämtade från lantbruksstyrelsens sammanställning över veterinärernas årsberättelser.

Tabell 10 Antalet veterinärbehandlade djur av olika slag år 1979 efter olika veterinärkategorier, procent

Djurslag	Veterinärkategori			Antal behandlade djur totalt
	Distriktsvet.	Privatprakt. vet.	Djursjukhus	
Nötkreatur	93	7	-	930 000
Svin	90	10	-	1 800 000
Häst	53	21	26	167 000
Hund	21	31	48	445 000
Katt och mindre sällskapsdjur	38	30	32	195 000

Källa: Lantbruksstyrelsen, veterinärernas årsberättelser

Av tabell 10 framgår att distriktsveterinärernas arbetsinsatser i första hand gäller animalieproduktionens djur. Distriktsveterinärerna svarar även för över hälften av antalet behandlade hästar. Därutöver behandlar distriktsveterinärerna i betydande utsträckning hundar och katter. I avsnitt 3.2.2 redovisas att antalet veterinärbehandlade sjukdomsfall bland hästar och sällskapsdjur har ökat kraftigt. Även om större delen behandlas av privatpraktiker och djursjukhus, har den ökade efterfrågan på veterinärvård av dessa djur inneburit en inte oväsentlig ökning av distriktsveterinärernas arbetsbelastning.

4.3.3 Kostnader för distriktsveterinärorganisationen

Kostnaderna för administration av djurens hälso- och sjukvård inom lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnderna och länsveterinärorganisationen kan beräknas till ca 8 milj. kr. för budgetåret

1981/82. Dessa kostnader belastar lantbruksstyrelsen, lantbruksnämndernas och länsstyrelsernas myndighetsanslag.

Personalen i distriktsveterinärorganisationen avlönas från tionde huvudtitelns anslag F 4, veterinärstaten. Enligt regleringsbrev för budgetåret 1981/82 beräknas kostnaderna under veterinärstaten enligt nedanstående sammanställning.

Anslag	Beräknad kostnad 1981/82
Lönekostnader	44 260 000
Sjukvård	25 000
Reseersättningar	4 945 000
Expenser	190 000
Kursverksamhet	286 000
Ersättning till avlägset boende djurägare	1 286 000
Anskaffning av viss lab. utrustning	80 000
Djurskyddsbefrämjande åtgärder	100 000
Centrala försöksdjursnämnden	1 129 000
Regionala djurförsöksetiska nämnder	200 000
Kostnader för reglering av beslutade skadeståndsbelopp	30 000
Summa:	52 531 000

Av de totala kostnaderna under veterinärstaten om ca 52,5 milj. kr. kan ca 51 milj. kr. hänföras till djurens hälso- och sjukvård. Den dominerande kostnadsposten avser distriktsveterinärernas avlöning. Av den totala kostnaden om ca 51 milj. kr. kan ca 11 milj. kr. hänföras till kostnader för löner och traktamenten till tillfälliga vikarier.

Staten har även en indirekt kostnad för distriktsveterinärorganisationen genom att för närvarande inga arbetsgivaravgifter erläggs för arvodesdelen av distriktsveterinärernas samlade inkomster. Denna kostnad kan uppskattas till ca 8 milj. kr. Totalt kan således statens kostnader för distriktsveterinärorganisationen f.n. beräknas uppgå till närmare 60 milj. kr. per år. Av nedanstående sammanställning framgår hur den totala kostnaden fördelas på olika djurslag. Fördelningen är gjord med utgångspunkt från uppgifter om distriktsveterinärernas tjänstgöringsförhållanden som veterinärväsendeutredningen hämtade in. Dessa

uppgifter torde i stort sett överensstämma med nuvarande förhållanden.

Nötkreatur	36,5 milj. kr.
Svin	11,0 "-
Häst	3,5 "-
Hund	7,0 "-
Övriga djur	2,0 "-

Av sammanställningen framgår att en betydande del eller ca 12,5 milj. kr. av statens totala kostnader för distriktsveterinärorganisationen avser vård av sällskapsdjur och hästar.

I tabell 11 redovisas hur kostnaderna under veterinärstaten har utvecklats från budgetåretn 1972/73 - 1981/82.

Tabell 11 Anslaget F 4, veterinärstaten budgetåren 1972/73 - 1981/82

År	Utgift
1972/73	20 258 151
1974/75	25 188 410
1976/77	36 078 636
1978/79	42 843 446
1980/81	47 929 000*
1981/82	52 531 000*

*Anslag

Av tabell 11 framgår att statens kostnader för veterinärstaten mer än fördubblats under 1970-talet. Kostnadsökningen kan till övervägande del förklaras av den allmänna prisutvecklingen under perioden. En viss del av kostnadsökningen kan även förklaras av ökade ledigheter och det därav föranledda behovet av vikarier. Antalet distriktsveterinärtjänster har varit oförändrat från omorganisationen år 1974.

4.4 Organiserad hälsokontroll av husdjur

Enligt lagen (1980:370) om organiserad hälsokontroll av husdjur bemyndigas regeringen att ge organisationer på jordbruksnäring-

ens område eller andra sammanslutningar rätt att enligt de föreskrifter som regeringen meddelar anordna hälsokontroll med ändamål att motverka eller förebygga sjukdomar hos husdjur. Den som ägar eller har sådana djur och inom ett område för vilket organiserad hälsokontroll har anordnats äger rätt att få djuren anslutna till kontrollen. Djur som omfattas av den organiserade hälsokontrollen får försäljas under särskild beteckning, förbehållna sådana djur. Regeringen får meddela föreskrifter om vilka villkor som skall gälla för sådan försäljning.

Enligt förordningen (SFS 1980:372) om organiserad hälsokontroll av husdjur får lantbruksstyrelsen ge organisationer på jordbruksnäringens område eller andra sammanslutningar rätt att anordna sådan hälsokontroll som avses i ovan nämnda lag om organiserad hälskontroll av husdjur. Innan hälsokontrollen anordnas skall lantbruksstyrelsen godkänna plan och riktlinjer för verksamheten. Föreskrifter i övrigt för hälsokontrollen och om vilka villkor som skall gälla för försäljning av djur som omfattas av kontrollen meddelas av lantbruksstyrelsen. Djur som omfattas av hälskontrollen får endast på de villkor som lantbruksstyrelsen föreskriver försäljas under beteckning som anger att djuret är fritt från sådana sjukdomar som kontrollen avser eller kommer från sådana besättningar som förklarats fri från sådana sjukdomar.

Lantbruksstyrelsen har i kungörelse (LSFS 1980:33 ändrad senast genom LSFS 1980:36) om organiserad hälsokontroll av husdjur bl.a. föreskrivit följande. Den organiserade hälsokontrollen av husdjur har till ändamål att motverka eller förebygga sjukdomar hos husdjur. Den skall främja en hälsmässigt högststående och ändamålsenlig produktion samt bidra till att utreda orsakerna till vissa sjukdomstillstånd av större ekonomisk betydelse. Den skall vidare genom rådgivning och upplysning samt genom medverkan till utveckling av sjukdomsdiagnostiska metoder verka i sjukdomsförebyggande syfte. Härvid bör även miljöbefrämjande och arvshygieniska synpunkter samt sambandet mellan djurhälsa och folkhälsa beaktas.

Verksamheten skall bedrivas bland annat genom besättningsutredningar, undersökningar av djurens miljö samt genomgångar av djurmaterial, utfodring och skötsel. Redovisningar över produktion, reproduktion och sjukdomstillstånd bör härvid utnyttjas. Den arvshygieniska uppläggningen i stort och på besättningsnivå skall beaktas. Kliniska och laboratoriemässiga undersökningar skall göras. Sjukdomsregistreringar vid normal- och sanitetsslakt bör bearbetas. Med utgångspunkt från gjorda observationer lämnas råd och förslag till lämpliga åtgärdsprogram. Samarbete skall ske med annan klinisk verksamhet.

I lantbruksstyrelsens kungörelse föreskrivs vidare att en huvudman som avser anordna hälskontroll skall ansöka hos lantbruksstyrelsen om godkännande av plan och riktlinjer för verksamheten enligt 2 § förordningen (1980:372) om organiserad hälskontroll av husdjur. Planen skall omfatta bl.a. verksamhetens uppläggning i stort, registreringsrutiner på besättningsnivå, regionindelning samt uppgift om ansvarig personal för verksamheten.

Lantbruksstyrelsen kan föreskriva att det hos huvudman för organiserad hälskontroll skall finnas en samarbetsnämnd, central djurhälsonämnd, vilken skall representera samtliga inom branschen förekommande organisationer och sammanslutningar. Lantbruksstyrelsen fastställer nämndens instruktion samt efter förslag från huvudmannen nämndens sammansättning.

Den centrala djurhälsonämnden skall medverka till att det bildas samrådsgrupper inom de regioner där nämnden anser att de behövs. Samrådsgrupperna skall representera samtliga inom branschen förekommande organisationer och sammanslutningar inom respektive region.

Den som är huvudman för organiserad hälsokontroll som inte är enbart lokalt förankrad, skall göra en för verksamheten ändamålsenlig regionindelning och uppdra åt en lämplig regional organisation att genomföra kontrollen. Huvudmannen skall också se till att verksamheten bedrivs efter riktlinjer godkända av lantbruksstyrelsen och i nära samverkan med annan produktionsservice för husdjur. Huvudmannen skall svara för fortbildning av den perso-

nal som sköter hälsokontrollen. Han skall också upprätta årsredogörelse över verksamheten under närmast föregående verksamhetsår. Årsredogörelsen skall tillställas lantbruksstyrelsen och i förekommande fall en central djurhälsonämnd för de verksamhetsområden som berör nämnden.

Hos huvudmannen skall finnas en för verksamheten ansvarig hälsokontrollenhet under chefsskap av en veterinär. Hälsokontrollenheten skall vara organisatoriskt skild från övrig verksamhet hos huvudmannen och ge anvisningar om den veterinärmedicinska inriktningen av verksamheten till de veterinärer som är regionalt anställda i hälsokontrollen.

Till svinhälsokontroll kan enligt lantbruksstyrelsens föreskrift anslutas besättningar som är anslutna till svinstamkontrollen, gyltproducerande, smågrisproducerande och slaktsvinproducerande besättningar. Den organisation som fått i uppdrag att regionalt svara för kontrollverksamheten skall genom allmän rådgivning sprida information om sjukdomsförebyggande åtgärder, informera ägare av svinbesättningar om vad verksamheten innebär, på djurägarens begäran ansluta besättningar till kontrollen, vinnlägga sig om att hälsokontrollen utförs opartiskt, svara för fortlöpande dokumentation av utförda undersökningar, tillse att besättningar med hälsoproblem skyndsamt blir föremål för nödvändig utredning och rådgivning till djurägaren och hålla nära kontakt med de veterinärer som sköter djursjukvården i de till kontrollen anslutna besättningarna och med företrädare för andra verksamhetsområden med anknytning till svinuppfödningen.

Vid den regionala organisationen skall finnas en för verksamheten ansvarig svinhälskontrollenhet. Behörig som chef för enheten är, om lantbruksstyrelsen ej medger annat, en veterinär som efter legitimation fullgjort veterinär tjänstgöring under minst tre år, varav minst ett år som distriktsveterinär, minst ett år vid svinhälskontroll, minst tre månader vid laboratorium med patologisk-anatomisk inriktning samt minst tre månader vid kontrollslakteri.

Till hälsokontroll av mjölkkor kan alla besättningar anslutas kollektivt eller enskilt. Den organisation som fått i uppdrag att regionalt svara för kontrollverksamheten skall genom allmän rådgivning sprida information om sjukdomsförebyggande åtgärder, uppmana djurägare med besättningsproblem att låta verkställa utredning av situationen, erbjuda besättningar som kan antas ha störd juverhälsa anslutning med fortlöpande kontroll och svara för fortlöpande dokumentation av utförda undersökningar.

Vid den regionala organisationen skall finnas en för verksamheten ansvarig veterinär. Behörig till sådan befattning är, om lantbruksstyrelsen ej medger annat, veterinär som efter legitimation fullgjort veterinär tjänstgöring under minst tre år, varav minst ett år som distriktsveterinär, minst ett år vid hälsokontroll av mjölkkor, minst tre månader vid laboratorium med mastit-bakteriologisk inriktning och minst tre månader vid kontrollslakteri.

Sveriges Slakteriförbund bedriver hälsokontroll av svin, får och leukos hos nötkreatur. Regionalt under Sveriges Slakteriförbund svarar tio slakteriföreningar för kontrollverksamheten. Inom varje region leds verksamheten av en djurhälsoveterinär. I Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, och Norrbottens län leds verksamheten av länsveterinären i respektive län. Antalet anställda inom svinhälskontrollen är totalt 24 veterinärer. I verksamheten utnyttjas också slakteriföreningarnas assistenter. Den totala kostnaden för organiserad hälsokontroll inom svinproduktionen uppgick enligt uppgifter från Sveriges Slakteriförbund till ca 9 milj. kr. år 1980.

Huvudman för hälsokontrollen av mjölkkor är Svensk Husdjurssköt-sel. Verksamheten bedrivs i nära samarbete med mejeriorganisationen. För den centrala ledningen av hälsovården svarar Svensk Husdjurssköts djurhälsoavdelning. Den regionala verksamheten handhas av husdjursföreningarna. Organisatoriskt är landet indelat i 13 regioner som sammanfaller med en eller flera husdjursföreningars verksamhetsområden. Inom regionerna finns samordningsorgan sammansatta av representanter för husdjursföreningar och mejeriföreningar. Verksamheten i varje region leds

av en djurhälsoveterinär. I Västerbottens och Norrbottens län leds verksamheten av länsveterinären i respektive län. Därtill är husdjursföreningarnas veterinärer i övrigt engagerade i verksamheten. Fältarbetet med testning av mjölkningsanläggningar, miljöundersökningar, mjölkprovtagning och rådgivning utförs till största delen av specialutbildade assistenter. Med ledning av sådana undersökningar lämnas råd och anvisningar till djurägarna. I viss utsträckning engageras distriktsveterinärerna i verksamheten.

Antalet anställda vid husdjursföreningarna uppgår till totalt ca 900 personer varav ca 40 veterinärer. Den totala kostnaden för den organiserade hälsokontrollen inom mjölkproduktionen uppgick enligt uppgifter från Svensk Husdjursskötsel till ca 7,2 milj. kr. år 1980. Verksamheten finansierades med 5 milj. kr. från mejeriföreningarna, 1,5 milj. kr. av regleringsmedel och 0,7 milj. kr. i direkta djurägaravgifter. Den totala kostnaden för seminverksamheten uppgick år 1980 till ca 109 milj. kr. Härav kan enligt Svensk Husdjursskötsel uppskattningsvis ca 30 milj. kr. hänföras till kostnader för sexuell hälsovård.

4.5 Laboratorieverksamhet

Utredningen om den regionala laboratorieverksamheten (LAB 76) har i sitt betänkande (SOU 1979:3) "Regional laboratorieverksamhet" beskrivit det allmänna syftet med laboratorier för veterinärmedicinsk diagnostik. Laboratorierna skall tjäna som serviceorgan åt myndigheter, i första hand lantbruksstyrelsen, huvudmännen för de organiserade hälsokontrollerna, praktiserande veterinärer och djursjukhus, enskilda djurägare samt företag inom t.ex. fodermedelsindustrin. Laboratorieverksamheten är i första hand ett stöd för djurhälso- och djursjukvården genom att den medger en exaktare diagnostik än vad som är möjligt genom kliniska undersökningar. Framför allt i samband med besättningsutredningar är laboratoriediagnostiken ett viktigt komplement till övriga undersökningar. Laboratoriediagnostiken är också nödvändig för övervakning av bl.a. det allmänna hälsoläget hos såväl människor som djur. Kapacitet måste också finnas för insatser vid inträffade eller hotande epizootier. La-

boratorierna har härigenom en viktig beredskapsfunktion. Laboratorierna är även ett viktigt serviceorgan åt livsmedelstillsynen och utför undersökningar enligt livsmedelslagen och lagen om köttbesiktning.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) är veterinärmedicinskt centrallaboratorium och centralt referenslaboratorium för den veterinärmedicinska diagnostiken. Enligt anstaltens instruktion åligger det anstalten att på uppdrag av myndigheter, sammanslutningar eller enskilda utföra mikrobiologiska, patologiska-anatomiska, kemiska och parasitologiska undersökningar inom veterinärmedicin och livsmedelshygien och att fortläpande pröva metoder för diagnostiska undersökningar.

Förutom uppgifterna att fortlöpande utveckla de diagnostiska metoderna och att själva utföra de mera kvalificerade diagnostiska rutinundersökningarna, ingår i centrallaboratoriefunktionen att vara centralt laboratorieorgan i fråga om beredskapen mot de smittsamma djursjukdomarna. Detta innebär exempelvis diagnostisk beredskap i fråga om sjukdomar som omfattas av epizootilagen, beredning och tillhandahållande av sera, vacciner och diagnostiska antigener. Vidare är SVA veterinärmedicinskt salmonellacentrum. Vid SVA bedrivs även rådgivnings- och upplysningsverksamhet, fältepizootologisk och annan utredningsverksamhet m.m. Genom vetenskaplig forskning samt praktiskt vetenskapliga laboratorie- och fältundersökningar skall anstalten söka finna metoder för bekämpning av djursjukdomar. Vidare skall anstalten bistå lantbruksstyrelsen och myndigheter inom försvarsmakten i sådana frågor som har betydelse för den militära och civila beredskapen.

Totala antalet anställda vid SVA uppgår till ca 200 varav ca 50 veterinärer. Statens nettokostnad för SVA kan för budgetåret 1981/82 beräknas till ca 42 milj. kr.

Regeringen har i paril 1981 tillkallat en särskild utredare med uppgift att utreda vissa frågor rörande SVA:s uppgifter och organisation. Enligt direktiven skall utredaren pröva huruvida den nuvarande arbetsfördelningen mellan lantbruksstyrelsen och SVA

är rationell. Denna prövning bör enligt direktiven ske mot bakgrund av en analys av vilken organisation och vilka arbetsformer som bäst svarar mot behovet av insatser från lantbruksstyrelsens sida på djurhälsoområdet. Vidare bör enligt direktiven lämpligheten av att till lantbruksstyrelsen flytta den sakliga och vetenskapliga kompetens som finns inom SVA prövas förutsättningslöst. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om en organisatorisk överflyttning av SVA:s epizootilogiska avdelning till lantbruksstyrelsen är motiverad.

Regionala laboratorier för veterinärmedicinsk diagnostik tillkom ursprungligen i hushållningssällskapens regi. Verksamheten vid dessa laboratorier avsåg till en början i huvudsak bekämpning av tuberkulos och smittsam kastning. Laboratoriernas resurser för diagnostik har därefter kommit att utnyttjas framför allt inom den organiserade hälsokontrollen. År 1970 skedde en uppdelning av verksamheten så att den organiserade hälsokontrollen numera ombesörjs av jordbruksnäringen och laboratorieverksamheten av AB Svensk laboratorietjänst (Svelab). Huvudmännen för de olika djurhälsokontrollerna har avtal med Svelab om service på laboratorieområdet.

Svelag bedriver regional laboratorieverksamhet i form av veterinärmedicinsk sjukdomsdiagnostik, livsmedels-, vatten- och fodermedelsundersökningar. Verksamheten är förlagd till laboratorier i Linköping, Jönköping, Kalmar, Kristianstad, Malmö, Helsingborg, Halmstad, Skara, Västerås, Borlänge och Luleå. Genom ett särskilt samarbetsavtal svarar hälsovårdsnämndens regionallaboratorium i Örebro för motsvarande uppgifter inom Örebroregionen.

Svelabs aktiekapital, 2 milj. kr., är fördelat så att staten innehar 52, LRF 24, KF 12 och Industrins livsmedelsgrupp 12 procent. Genom detta ägarförhållande avses såväl konsument- som producentintressen kunna tillgodoses samtidigt som Svelab får karaktär av opartiskt företag med det allmänna som huvudintressent.

Det totala antalet anställda inom Svelab kan beräkas till ca 145 årsarbeten. Antalet veterinärer inom Svelab uppgår till ca

25. Verksamheten vid Svelab skall enligt beslut av riksdagen vara självbärande. De totala kostnaderna uppgick år 1979/80 till 22,4 milj. kr. Härav svarade staten för ca 10 milj. kr. genom ersättning från lantbruksstyrelsen till Svelab för s.k. normalobduktioner och salmonellaundersökningar.

Organisationen och finansieringen av verksamheten vid Svelab är f.n. föremål för översyn av särskild arbetsgrupp tillsatt av jordbruksdepartementet.

4.6 Besiktningsveterinärorganisationen

Statens livsmedelsverk är chefsmyndighet för den statliga besiktningsveterinärorganisationen. Besiktningsveterinärerna är genom denna organisation anställda som tjänstemän hos livsmedelsverket och verksamma vid kontrollslakterier, offentliga slakthus, fristående sanitetsavdelningar, köttbesiktningsbyråer, fjäderfäkontrollslakterier och renkontrollslakterier. Verksamheten omfattar slaktdjurs- och köttbesikning samt tillsyn att gällande föreskrifter enligt lagen om köttbesiktning efterlevs.

Detta innebär att besiktningsveterinärerna skall utöva fortlöpande tillsyn av slaktens utförande och övrig hantering inom slakteriet i syfte att skydda konsumenterna mot skadligt eller otjänligt kött. I besiktningsveterinärernas uppgifter ingår vidare att bevaka förekomst av epizootiska sjukdomar, att utöva sjukdomsdiagnostik och att inom slateriets område utöva tillsyn över djurtransporter och djurskyddslagens efterlevnad. Vid ca 20 av de större slaktrierna finns bakteriologiska laboratorier för uppgifter inom köttbesiktningen.

Besiktningsveterinärerna utför också en viss obduktionsverksamhet. De patologisk-anatomiska iakttagelser som erhålls genom besiktningsveterinärernas verksamhet är av stor betydelse för djurhälso- och djursjukvården. Med hjälp av sjukdomsdiagnostik från köttbesiktningen kan bl.a. olika sjukdomstillstånd upptäckas. Djursjukvården och djurhälsovården är således betjänta av att ha tillgång till de iakttagelser som görs i samband med slakt.

Besiktningsveterinärerna biträds vid de större slakterierna av besiktningsassistenter. Antalet besiktningsveterinärer uppgår f.n. till ca 80 och antalet besiktningsassistenter till ca 90.

Statens utgifter för köttbesiktning vid kontrollslakterier täcks med avgifter från slakteriföretagen enligt särskild taxa. Anslaget "Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning" beräknas för budgetåret 1981/82 till ca 26 milj. kr. Avgiftsinkomsterna för nämnda budgetår beräknas till ca 27 milj. kr. vilket innebär att tidigare underskott täcks.

4.7 Djursjukhus

F.n. finns 19 djursjukhus med möjligheter till sluten sjukvård. Ägarförhållandena vid dessa anläggningar är mycket skiftande. Djursjukhusen i Uppsala, Skara och Sollefteå har staten som huvudman. Distriktskliniken i Varekil och djursjukhuset i Örebro har kommunala huvudmän. Anläggningen i Helsingborg har hushållningssällskapet som huvudman. I Linköping förvaltas byggnaderna och viss utrustning av hushållningssällskapet medan driften är utarrenderad till en veterinär. Sju av anläggningarna ägs av stiftelser. Fem av djursjukhusen ägs och drivs av privata bolag.

Det dominerande antalet behandlade djur på djursjukhusen är sällskapsdjur och sporthästar. Nio anläggningar är avsedda enbart för smådjur. Hundar och katter utgör i genomsnitt 80 procent av totala antalet behandlade fall vid djursjukhusen medan nötkreatur och hästar svarar för ca 20 procent. Vid djursjukhusen finns anställda sammanlagt ca 75 veterinärer och ca 190 övriga med djurvårdande uppgifter.

Djursjukhusens finansiering har behandlats av djurhälsoutredningen i PM 1979-12-12 "Finansiering av djursjukhus m.m.". Därav framgår att utredningen anser att sluten djursjukvård i princip inte är en statlig angelägenhet. Statligt ekonomiskt stöd bör därför i princip inte utgå för finansiering av djursjukhus. Djurhälsoutredningen framför i sitt PM att frågan om ekonomiskt stöd till djursjukhusen bör lösas genom kollektiva insatser från berörda djurägare inom resp. djursjukhus upptagningsområde. Det-

ta kan i första hand åstadkommas genom att nuvarande etablerade kommunala beskattningssystem för hundar utnyttjas. Utredningen föreslår även att regionala samverkansorgan och ett centralt rådgivande organ bör inrättas för planering av djursjukhusens finansiering och lokalisering.

Den djursjukvård som bedrivs vid lantbruksuniversitetets djursjukhus i Uppsala är i första hand avsedd som ett led i veterinärutbildningen. Kostnaderna för djursjukhuset kan därför hänföras till utbildning och forskning.

Djursjukhuset i Skara ingår som en enhet i Sveriges lantbruksuniversitet. Utöver djursjukvård mot ersättning bedrivs vetenskapliga undersökningar rörande husdjurens sjukdomar vid djursjukhuset.

Djursjukhuset i Sollefteå administreras och sköts som en enhet vid statens hundskola. Stordjursdelen, som bekostats av insamlade medel, ägs dock formellt av en stiftelse - Sollefteå djursjukhus. Huvudman för statens hundskola är socialdepartementet. Hundskolan har till uppgift att mot ersättning tillhandahålla dresserade hundar och att meddela utbildning i hundtjänst. I den mån det kan ske utan att övriga arbetsuppgifter eftersätts får skolan ge veterinärvård och tillhandahålla andra tjänster som är förenliga med verksamheten. Djursjukhusets tjänster har tagits i anspråk av allmänheten i allt större utsträckning.

Staten har vissa kostnader för att täcka underskott av verksamheten vid djursjukhusen i Skara och Sollefteå.

I sammanhanget kan även nämnas att kommunerna i betydande utsträckning lämnar ekonomiskt bidrag till djursjukhus. Genom beslut av riksdagen år 1980 (prop. 1979/80:151, SkU 1979/80:57, rskr 1979/80:354) slopades fr.o.m. den 1 januari 1981 den tidigare begränsningen i kommunernas rätt att bestämma hundskattens storlek. I skatteutskottets betänkande framhålls bl.a. att "de kommunala bidragen till den regionala djursjukvården synes i åtskilliga fall ha bestämts med utgångspunkt från hundbeståndets storlek i kommunen. När invånvarna i vissa kommuner utnyttjar

dessa tjänster utan att kommunen lämnar något ekonomiskt stöd till verksamheten, bör den regionala djursjukvården inte ha några svårigheter att påvisa att ett sådant agerande är osolidariskt av kommunen och att det i sista hand kan leda till att kommunens invånvare berövas möjligheterna till denna vård. Det kan även konstateras att djursjukvården kan hjälpa kommunerna till en förbättrad hundskatteuppbörd genom att antingen ta ut förhöjda taxor av de hundägare som inte erlagt hundskatt eller vägra behandla oanmälda hundar i de fall djurskyddsbestämmelserna inte hindrar detta. Ett sådant system har med framgång tillämpats av ett av de regionala djursjukhusen. Utskottet har med dessa synpunkter endast velat understyrka att kommunerna i många fall kan anses ha ett eget intresse av att stödja den reigonala djursjukvården som enligt utskottets mening bedriver en viktig och värdefull verksamhet". Kommunerna har härigenom fått ökade möjligheter att bidra med medel för uppbyggnad och drift av djursjukhus.

Djursjukhusutredningen angav i betänkandet (Ds Jo 1978:8) "Finansiering av djursjukhus" att djurägaravgifterna vid de redovisade djursjukhusen under år 1976 utgjort ca 24 milj. kr. Uppräknat till 1980 års prisnivå och med hänsyn tagen till ökningen av antalet behandlade djur torde djurägaravgifterna vid djursjukhusen uppgå till ca 40 milj. kr.

4.8 Privatpraktiserande veterinärer

F.n. finns ca 70 på heltid privatpraktiserande veterinärer i landet. Deras verksamhet är till stor del koncentrerad till storstadsregionerna och avser väsentligen behandling av sällskapsdjur. Endast ett fåtal privatpraktiserande veterinärer arbetar på heltid med animalieproduktionens djur. Ett stort antal veterinärer i statlig eller enskild tjänst ägnar sig på sin fritid åt verksamhet inom den öppna djursjukvården, huvudsakligen i fråga om sällskapsdjur. Av betydelse i sammanhanget är även att ca 250 pensionerade veterinärer i varierande utsträckning är verksamma som privatpraktiker såväl inom stordjurs- som smådjurspraktik.

Med utgångspunkt från statistik över antalet behandlade djur i

veterinärernas årsberättelser kan djurägarnas kostnader för behandling av djur hos privatpraktiker uppskattas till ca 40 milj. kr.

4.9 Sammanfattning av kostnaderna för djurens häls- och sjukvård

Av nedanstående sammanställning framgår de beräknade årliga kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård.

Statliga kostnader	Milj. kr.
Administration inom lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnderna och länsveterinärorganisationerna	8
Veterinärstaten (distriktsveterinärorganisationen, regleringsbrev 1981/82)	51
Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar inkl. ersättning till Svelab (regleringsbrev 1981/82)	10
Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), nettokostnader	42

Djurägarnas kostnader	Milj. kr.
Djursjukvård, inkl. medicin, inom animalieproduktionen	90
Organiserad hälsokontroll av husdjur, inkl. sexuell hälsovård, inom mjölkprod. 30 milj.	46
Djursjukvård vid djursjukhus av sällskapsdjur och sporthästar	40
Djursjukvård inom privatpraktik av sällskapsdjur	40

De olika kostnadsposterna i sammanställningen kommenteras närmare i resp. avsnitt 4.1 - 4.8. Av sammanställningen framgår att de statliga kostnaderna som kan hänföras till djurens hälso- och sjukvård kan beräknas till drygt 110 milj. kr. Härav är närmare 60 milj. kr. kostnader för distriktsveterinärorganisationen. Staten har även en indirekt kostnad som kan uppskattas till ca 8 milj. kr. för distriktsveterinärorganisationen genom att f.n. inga arbetsgivaravgifter erläggs för arvodesdelen av distriktsveterinärernas inkomster. Djurägarnas direkta kostnader för hälso- och sjukvård inom animalieproduktionen kan beräknas till ca

136 milj. kr. Djurägarnas kostnader för vård av sällskapsdjur och sporthästar vid djursjukhus och privatpraktik kan uppskattas till totalt ca 80 milj. kr.

5 Glesbygdsfrågor

I förordningen om statligt stöd till glesbygd (SFS 1979:638) avses med glesbygd stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning och service samt skärgårdar och andra liknande områden. Enligt förordningen meddelar länsstyrelserna närmare föreskrifter om vilka områden inom länet som kan hänföras till glesbygd.

Sett med utgångspunkt från djurhälso- och djursjukvården är i första hand djurtätheten av intresse men även vägnätets beskaffenhet och möjligheterna att avgränsa geografiskt sammanhängande omområden utan långa sträckor av obygder. Det är därvid bl.a. av avgörande betydelse om antalet djur i ett distrikt är jämnt fördelade över hela distriktet eller är mera koncentrerade till ett begränsat område.

I distrikt med stora reseavstånd föreligger uppenbara svårigheter att bedriva rörlig djursjukvård. Problemen är speciellt stora i samband med jourtjänst när en veterinär måste tjänstgöra i flera distrikt. På grund av stora avstånd blir distriktsveterinärernas restider mycket långa. Uppenbara problem föreligger i samband med jour och beredskapstjänstgöring och när det gäller att skaffa vikarier i samband med ordinarie veterinärers ledigheter.

Statens ansvar kommer till uttryck genom att speciella löneplanstillägg utgår till veterinärer stationerade i vissa glesbygdsområden som kompensation för lägre beräknade praktikinkomster. Vidare får enligt veterinärtaxeförordningen djurägare inte debiteras för högre inställelsearvode och resekostnadsersättning för ett sjukbesök än som skulle utgått om veterinären åkt egen bil

och vägsträckan uppgått till 30 km enkel resa. Inställelsearvode och resekostnadsersättning för avstånd över 30 km debiteras lantbruksstyrelsen enligt styrelsens föreskrift om ersättning för förrättningsbesök hos avlägset boende djurägare.

I samband med riksdagsbehandlingen av veterinärväsendeutredningens förslag (SOU 1971:3) till ändrad distriktsveterinärorganisation år 1973 (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378) framhölls betydelsen av att distriktsveterinärorganisationen utformades på ett sådant sätt att vid sidan av vården av animalieproduktionens djur utrymme gavs även för vården av sällskapsdjur och sporthästar. Detta ansågs särskilt viktigt inom glesbygdsområdena, framför allt i Norrlands inland, med de svårigheter som finns där att anlita veterinärvård.

Lantbruksstyrelsens tolkning av jordbruksutskottets och departementschefens uttalanden framgår av den arbetsordning (LBS 1975:90) för distriktsveterinärer som lantbruksstyrelsen utarbetat. Där föreskrivs följande: "Distriktsveterinärorganisationen är avpassad för att i första hand tillgodose det behov av vård som föreligger för animalieproduktionens djur. Om djurskyddsskäl föreligger samt inom glesbygdsområden där det saknas möjlighet att anlita annan veterinärvård, är distriktsveterinär skyldig att jämväl utöva djursjukvård för sällskapsdjur och sporthästar". Vidare föreskrivs i arbetsordningen följande: "Av djurskyddsskäl kan distriktsveterinär vara skyldig att tillhandagå med djursjukvård på sällskapsdjuren och denna skyldighet är mera uttalad inom glesbygdsområdena".

I Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har distriktsveterinärerna tagits i anspråk inom köttbesiktningen i högre grad än i övriga delar av landet. Kravet på medverkan kommer till uttryck i den allmänna veterinärinstruktionen enligt vilken distriktsveterinärerna är skyldiga att efter förordnande av livsmedelsverket utföra köttbesiktningen vid köttbesiktningsbyrå eller renkontrollslakteri inom distriktet.

F.n. är en fjärdedel av landets samtliga distriktsveterinärer (68 av 310) engagerade i en eller flera livsmedelskontrollerande ak-

tiviteter med förordnande från statens livsmedelsverk. Inom de sex glesbygdslänen är drygt hälften av distriktsveterinärerna engagerade på detta sätt (40 av 70).

Renkontrollslakt utövas i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och omfattar totalt ca 35 000 slaktdjur per år.

Av totalt 44 kontrollslakterier för tamboskap är 13 placerade i berörda glesbygdslän och ombesörjer en slakt som motsvarar ca 5 % av den totala slakten räknat i antal slaktkroppar. Av totalt 61 köttbesiktningsbyråer finns 42 i norra Sverige. Hälften av all byråbesiktning i landet sker på dessa glesbygdsbyråer. Kontrollarbetet i de fristående nödslakts- eller sanitetsavdelningarna varierar i volym men är sannolikt inte särdeles tidskrävande.

I förhållande till den totala slakten i landet är alltså som synes tillförseln till sådana slakterier och köttbesiktningsbyråer som betjänas av distriktsveterinärer av ringa omfattning.

Beträffande köttbesiktningsbyråerna kan en viss nedgång komma att ske. Behovet av byråer är vanligen kopplade till några få slaktare inom kommunen. Lägger någon eller några ner sin rörelse och slaktunderlaget blir för litet, försöker i allmänhet kommunen att lägga ner byråverksamheten och genom avtal få utnyttja annan kommuns köttbesiktningsbyrå.

Behovet av besiktningsveterinärer i glesbygder torde inte komma att ändras i större utsträckning inom överskådlig tid.

6 Djursjukvård i Danmark, Norge och Finland

Förhållandena i de nordiska länderna i fråga om djurens hälso- och sjukvård skiljer sig i flera avseenden. En avgörande skillnad kan i korthet uttryckas så att i Sverige ombesörjs fältverksamheten till stora delar av den statliga distriktsveterinärorganisationen, i Danmark av privatpraktiserande veterinärer, i Finland av kommunanställda veterinärer och i Norge av statligt anställda distriktsveterinärer och privatpraktiserande veterinärer.

Någon motsvaradne ordning för hälsokontroll av husdjur i Sverige, där jordbrukskooperationen i enlighet med statliga ramföreskrifter är huvuman, förekommer inte i de nordiska grannländerna.

Genom enkät i maj år 1978 införskaffade den dåvarande arbetsgruppen för veterinära frågor inom jordbruksdepartementet vissa uppgifter om de veterinära förhållandena i Danmark, Norge och Finland. Ett sammandrag av enkätens resultat ges i det följande.

6.1 Danmark

Centralt administreras i Danmark de veterinära frågorna av veterinärdirektoratet i lantbruksdepartementet. Direktoratet har till uppgift att utöva tillsyn över landets veterinärväsende, att följa hälsotillståndet bland husdjuren i Danmark och i erforderlig omfattning i andra länder samt att övervaka den veterinära livsmedelskontrollen och den veterinära livsmedelstillsynen.

Veterinärdirektoratet är indelat i en avdelning för livsmedelskontroll och mastitbekämpande, en avdelning för köttkontroll och en avdelning för smittosamma sjukdomar. Direktoratet leds av en

veterinärdirektör, som skall vara veterinär. Regionalt finns bl.a. två livsmedelskontrolldistrikt, fyra distrikt för köttkontroll och tre kretsar med 13 kretsveterinärer för smittsamma sjukdomar.

All praktikverksamhet med undantag av den som utövas på Den Konglige Veterinaer- och Landbohöjskole utförs av privatpraktiserande veterinärer. Under senare år har antalet enmansmottagningar minskat till fördel för s.k. gruppraktik bestående av ett varierande antal veterinäre, oftast 4 - 5.

Djurkliniker för såväl stora som små djur har inrättats i stigande antal och för att garantera en försvarlig standard har Den Danske Dyrlaegeförening tillsatt ett utskott för auktorisering av djurkliniker. Ett godkännande av Den Danske Dyrlaegeförening innebär att kliniken får vara utbildningsplats för veterinärsjuksköterskor och medför även rätt att använda godkännandebeteckningen vid annonsering.

Alla praktikformer är självfinansierande. Telefonsamarbete i form av en för flera praktikmottagningar använd basstation för telefon och bilradio har vunnit vidsträckt utbredning.

Av de ca 700 praktikenheterna är ca 550 enmans, ev med assistent, och ca 150 kompanjonskaps- eller gruppraktik, ev. med assistent.

Enligt 7 § i lagen om veterinärväsendet är varje legitimerad veterinär skyldig att för sitt praktikområde åta sig veterinärt arbete som led i den offentliga bekämpningen av smittsamma sjukdomar hos husdjuren. Härvid ersätts veterinären av det allmänna.

6.2 Norge

För den centrala veterinäradministrationen i Norge finns en veterinäravdelning i lantbruksdepartementet. Landet är indelat i sju fylkesveterinärområden. Fylkesveterinärerna (länsveterinärerna) administrerar tillsammans 204 veterinärdistrikt betjänade av lika många distriktsveterinärer. Därutöver finns hos fylkesveterinärerna 10 distriktsveterinärer utan fast distrikt. Fylkesveterinärerna har också tillsyn över den offentliga köttkontrollen i sina regioner.

Traditionellt bedrivs den kliniska veterinärservicen i Norge som enmanspraktik. I landet finns ca 200 distriktsveterinärer som för sin offentliga verksamhet avlönas av staten. För sin praktikverksamhet ersätts de av djurägarna. Flertalet veterinärer har någon form av samarbete med annan veterinär. Samarbetsformerna växlar i hög grad och sträcker sig från att endast gälla avtal om helgavlösning till helt integrerat praktiksamarbete i fråga om praktikmottagning och ekonomi.

Distriktsveterinärorganisationen i Norge har nyligen varit föremål för en offentlig utredning. Utredningen föreslår bl.a. att distriktsveterinärernas roll som offentliga tjänstemän stärks. Vidare föreslås att alla praktiserande veterinärer åläggs skyldighet att medverka i beredskapen och att beredskapsplaner upprättas för offentlig tjänstgöring och klinisk praktik. Staten övertar ansvaret för kostnader som har samband med distriktsveterinärernas offentliga tjänster. Kommunerna åläggs att tillhandahålla bostad och kontor åt distriktsveterinärerna.

6.3 Finland

Den centrala veterinäradministrationen i Finland är förlagd till jord- och skogsbruksministeriets veterinäravdelning och den regionala till länsstyrelsernas social- och hälsovårdsavdelningar.

Enligt lagen om veterinärvård är kommunerna skyldiga att svara för den veterinära fältverksamheten. I allmänhet organiseras denna av kommunalförbunden för folkhälsoarbetet.

I Finland finns endast ett fåtal flerveterinärstationer. De finns i huvudsak i landets större städer och har specialiserat sig på smådjur. Dessa stationer sköts av 2 - 3 veterinärer som sinsemellan gjort avtal om fördelningen av utgifterna och inkomsterna. För grundande av dessa stationer och för deras verksamhet ges ej bidrag ur allmänna medel.

Några kommuner och kommunalförbund för folkhälsoarbetet har för sina veterinärer ordnat gemensamma mottagningsutrymmen med inventarier.

II ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

7 Allmänna utgångspunkter och principiella ställningstaganden

Djurhälsoutredningens huvuduppgift är att överväga och ta ställning till den framtida djursjukvårdens och djurhälsovårdens organisation och finansiering. Utredningen har dock funnit det angeläget att dessförinnan söka närmare definiera begreppet djurens hälso- och sjukvård. Utredningens förslag till en sådan definition lämnas i det följande. Djurhälsoutredningen har även ansett det nödvändigt att inledningsvis ta ställning till vissa mera övergripande frågor rörande målsättning och inriktning av insatserna på djurhälsovårdens och djursjukvårdens område. Dessa principiella ställningstaganden redovisas i det följande. Mot bakgrund av de principiella ställningstagandena redovisas sedan utredningens alternativa förslag till huvudmannaskap, organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård.

7.1 Definition av begreppet djurens hälso- och sjukvård

En arbetsgrupp vid Sveriges lantbruksuniversitet med uppgift att utreda vissa frågor rörande forsknings- och försöksverksamheten inom djurhälsoområdet har i en rapport (Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala, augusti 1979) föreslagit följande definition av begreppet djurhälsovård: Djurhälsovård omfattar alla åtgärder som primärt syftar till att främja ett gott hälsotillstånd och därigenom skapa möjligheter till en god funktion/produktion.

I lantbruksstyrelsens kungörelse (LSFS 1980:33) om organiserad hälsokontroll av husdjur anges att den organiserade hälsokontrollen av husdjur har till ändamål att motverka eller

förebygga sjukdomar hos husdjur. Den skall främja en hälsomässigt högtstående och ändamålsenlig produktion samt bidra till att utreda orsakerna till vissa sjukdomstillstånd av större ekonomisk betydelse. Den skall vidare genom rådgivning och upplysning samt genom medverkan till utveckling av sjukdomsdiagnostiska metoder verka i sjukdomsförebyggande syfte. Härvid bör även miljöbefrämjande och arvshygieniska synpunkter samt sambandet mellan djurhälsa och folkhälsa beaktas.

Begreppet djursjukvård innefattar enligt djurhälsoutredningens uppfattning alla åtgärder som i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet vidtas för att behandla sjukdom hos djur. Härvid bör även djurskydds- och produktionsekonomiska aspekter samt sambandet mellan djurhälsa och folkhälsa beaktas.

Djurhälsoutredningens vidare överväganden och förslag rörande organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård har gjorts bl.a. mot bakgrund av ovan angivna definitioner.

7.2 Allmänna samhällsintressen

Lantbruksstyrelsen är som tidigare nämnts central förvaltningsmyndighet för den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren. Regionalt är ansvaret för statliga insatser inom djurens hälso- och sjukvård resp. animalieproduktionsn i övrigt delat mellan lantbruksnämnd, länsveterinärorganisation och i viss mån länsstyrelse. Huvuddelen av verksamheten vid statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har anknytning till djurens hälso- och sjukvård.

Ett mål för statliga och andra instanser inom djurhälsovård och djursjukvård är att uppehålla och förbättra djurhälsan. Djurhälsan har en avgörande betydelse för animalieproduktionens ekonomi. De förhärjande kreatursfarsoterna under 1700-talet och de stora ekonomiska förlusterna i samband med dessa kom statsmakterna att intressera sig för att få till stånd en organiserad veterinärverksamhet. Tidigt insågs att en effektiv bekämpning av smittsamma sjukdomar förutsatte ingripanden från staten. Det gäller här problem som berör hela samhället och där enskilda

intressen därför kan komma att få stå tillbaka för tungt vägande allmänna samhällsintressen. Det är också följdriktigt att de tidigaste veterinära författningarna berör bekämpandet av smittsamma sjukdomar.

Djurens hälsa har förutom sin stora företagsekonomiska betydelse för den enskilde djurägaren en mycket väsentlig samhällsekonomisk betydelse för försörjningen med animala livsmedel. Samhällets intresse för djurhälsofrågor inskränker sig emellertid inte enbart till dessa eknomiska aspekter. Det är sålunda en samhällelig uppgift att försöka begränsa och kontrollera smittsamma husdjurssjukdomar inklusive sådana som är överförbara mellan människa och djur (zoonoser). Vidare är det ett allmänt intresse att konsumenterna tillförsäkras sunda livsmedel från friska djur. Djurhälsoutredningen vill erinra om att enligt 1977 års jordbrukspolitiska beslut (prop. 1977/78:19, JoU 1977/78:10, rskr 1977/78:103) jordbrukspolitiken skall ha som mål att bl.a. tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel med hög kvalitet till rimliga priser.

Det allmänna har även ett ansvar för upprätthållandet av ett gott djurskydd. Djurskyddsfrågor har inte sällan relation till djurhälso- och djursjukvård och får därför ofta bedömas med hänsyn till veterinärmedicinska aspekter.

Djurens hälsa och därmed också djurens hälso- och sjukvård har således ett betydande samhällsintresse. Detta förhållande kommer till uttryck inte minst genom det stora antal författningar som reglerar olika verksamheter.

Det statliga ansvaret kan i väsentlig grad anses omfatta frågor som rör de olika verksamheternas inriktning, omfattning, organisation, finansiering samt tillsyns- och kontrollfunktioner. Det statliga ansvaret gör sig dock gällande i olika grad bl.a. beträffande huvudmannaskap för olika verksamheter.

Staten har påtagit sig ett särskilt ansvar beträffande vården av animalieproduktionens djur. Djurhälsoutredningens närmare överväganden rörande inriktningen av hälso- och sjukvården bland husdjuren framgår av avsnitt 7.3. Den väsentligaste frågan i detta sammanhang är den avvägning av insatserna mellan terapi, profylax och rådgivning som behandlas i avsnitt 7.3.3. Djurhälsoutredningen vill dock redan i detta sammanhang framhålla att vården av animalieproduktionens djur oavsett vem som har det omedelbara ansvaret för utförandet även i fortsättningen med hänsyn till betydelsen för livsmedelsproduktionen kommer att vara av betydande intresse för samhället. Djurhälsoutredningen vill härvid särskilt framhålla vikten av en god beredskap mot smittsamma sjukdomar och att djurskyddets krav tillgodoses. Staten har även ett särskilt ansvar för att en tillfredsställande service till för djurägarna rimliga kostnader kan upprätthållas i glesbygder. Som ett annat exempel på allmänt samhällsintresse kan även nämnas upprätthållandet av en tillfredsställande jour och beredskap.

Djurhälsoutredningen belyser i det följande det statliga engagemanget inom dessa områden.

Staten har påtagit sig ett betydande organisatoriskt och ekonomiskt ansvar för bekämpnigen av vissa smittsamma husdjurssjukdomar. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning är denna verksamhet av stor betydelse för såväl djurhållning som folkhälsan. Enligt den allmänna veterinärinstruktionen är alla veterinärer skydliga att anmäla fall av vissa smittsamma husdjurssjukdomar till lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen. Det åligger lantbruksstyrelsen att ha tillsyn över bekämpningen av smittsamma husdjurssjukdomar och verksamheten för att förebygga att sådana sjukdomar införs och sprids i landet. Lantbruksstyrelsen biträds av statsepizoologen som är placerad vid statens veterinärmedicinska anstalt. Anstalten skall enligt sin instruktion ge företräde åt undersökning och preparatberedning som påkallas av lantbruksstyrelsen. Regionalt ansvarar länsstyrelsen för att föreskrifterna om epizootibekämpandet

iakttas. För laboratoriediagnostik anlitar lantbruksstyrelsen i huvudsak regionala laboratorier tillhöriga AB Svensk laboratorietjänst (SVELAB).

För fältarbetet med utredning och bekämpning i samband med utbrott av framför allt sjukdomar som omfattas av epizootilagen och salmonellainfektioner hos djur anlitar lantbruksstyrelsen i första hand distriktsveterinärorganisationen. I detta arbete utnyttjas också den av jordbruksnäringen organiserade hälsokontrollverksamheten och personalen inom denna. Lantbruksstyrelsen har även enligt allmänna veterinärinstruktionen möjlighet att under vissa omständigheter anmoda andra veterinärer än tjänsteveterinärer att mot ersättning deltaga i arbete med bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar.

Staten har förutom det organisatoriska ansvaret för bekämpandet av vissa smittsamma husdjurssjukdomar även påtagit sig stora ekonomiska förpliktelser. Sålunda är den som fått vidkännas kostnader eller förluster till följd av myndighetsingripande med stöd av bestämmelserna i epizootilagstiftningen och bestämmelserna om bekämpande av salmonellainfektioner hos husdjur berättigad till ersättning av statsmedel för intrång i näringsverksamhet m.m. Statens utgifter kan i sådana sammanhang uppgå till betydande belopp.

Djurhälsoutredningen vill understryka vikten av att samhället även i fortsättningen, oavsett vilket alternativ för organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård som väljs, har tillgång till resurser för en effektiv bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar. Djurhälsoutredningen har inte heller haft anledning att ifrågasätta statens ansvar inom detta område.

Behandlingen av husdjur och andra djur i fångenskap regleras i lagen (1944:219) om djurskydd (ändrad senast 1979:20). Djurskyddslagens grundtanke är att djuren skall behandlas väl och såvitt möjligt skyddas mot lidande. Enligt djurskyddslagstiftningen åvilar ett ansvar för var och en som har djur i sin vård

att dessa behandlas väl och skyddas mot lidande. Djur som blivit skadat skall utan dröjsmål omhändertas för erforderlig omvårdnad där ej sjukdomen eller skadan är så svår att djuret bör avlivas. Det direkta ansvaret för tillsyn över djurens vård och behandling enligt djurskyddslagstiftningens 14 § åvilar hälsovårdsnämnderna. Länsstyrelsen skall verka över att hälsovårdsnämnderna fullgör sina åligganden. Högsta tillsynen tillkommer lantbruksstyrelsen.

Samhället har således, i första hand genom normgivning och tillsyn, ett övergripande ansvar för att djurskyddets krav tillgodoses. Statens uppgifter inom djurskyddet bör enligt djurhälsoutredningens uppfattning även avse upplysning och rådgivning om hur djur skall skötas och behandlas för att skyddas för lidande.

Enligt 11 § lagen om djurskydd skall veterinär anlitas för sådan behandling av djur som syftar till att bota sjukdom eller skada, om behandlingen är förenad med operativt ingrepp av någon betydelse eller avsevärt lidande för djuret. Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget erinra om att djurskydd inte enbart är en fråga om veterinärmedicinska bedömningar utan har också ett starkt samband med etiska värderingar och sociala förhållanden.

Staten har påtagit sig ett betydande ansvar för att en tillfredsställande veterinär service till för djurägarna rimliga kostnader skall kunna upprätthållas i alla delar av landet. Djurhälsoutredningen vill i anslutning härtill erinra om att i samband med 1977 års jordbrukspolitiska beslut fastslogs bl.a. jordbrukets roll från regionalekonomiska synpunkt. Samtidigt framhölls även behovet av speciella statliga stödinsatser till jordbruket i framför allt norra Sverige för att en tillräckligt omfattande jordbruksproduktion ska kunna upprätthållas i dessa delar av landet. I sammanhanget framhålls särskilt mjölkproduktionens betydelse dels för livsmedelsberedskapen, dels som den viktigaste produktionsgrenen för jordbruket i norra Sverige.

Statens ansvar för den veterinära servicen i mindre djurtäta områden kommer till uttryck dels genom speciella löneplans-

tillägg till veterinärer stationerade i sådana områden, dels genom ersättning för förrättningsbesök hos avlägset boende djurägare. Djurhälsoutredningen har inte funnit anledning att nu föreslå ändringar beträffande ersättning för förättningsbesök hos avlägset boende djurägare. Utredningen vill dock understryka att det ankommer på lantbruksstyrelsen att successivt ompröva storleken och omfattningen av såväl de speciella löneplanstilläggen till veterinärer som ersättningar för förrättningsbesök till avlägset boende djurägare.

För att den personal som är engagerad i djurens hälso- och sjukvård i mindre djurtäta områden ska kunna erbjudas full sysselsättning och för att vården av sällskapsdjur och sporthästar ska kunna tillgodoses är det enligt djurhälsoutredningens uppfattning nödvändigt att dessa uppgifter utförs av samma perosnal. Detta är även motiverat av angelägenheten av att kunna upprätthålla en ej alltför gles veterinär organisation i berörda områden. För att tillgodose behovet av köttbesiktning i glesbygder är det även nödvändigt att dessa arbetsuppgifter kombineras med arbetsuppgifter rörande djurens hälso- och sjukvård.

7.3 Djurhälso- och djursjukvårdens inriktning

7.3.1 Olika djurslag

I samband med riksdagens behandling av den slutna djursjukvården år 1967 (prop. 1967:155, JoU 1967:40, rskr 1967:378) uttalade riksdagen att den statliga distriktsveterinärorganisationen i första hand skall tillgodose det behov av vård som föreligger för animalieproduktionens djur. Samma uppfattning uttalades vid behandlingen av förslaget till ändrad distriktsveterinärorganisation år 1973 (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378). Samtidigt framhölls betydelsen av att distriktsveterinärorganisationen utformades på ett sådant sätt att vid sidan av vården av animalieproduktionens djur utrymme gavs även för vården av sällskapsdjur och sporthästar. Detta ansågs särskilt viktigt

inom glesbygderna, framför allt i Norrlands inland med de svårigheter som där föreligger att anlita veterinärvård.

Lantbruksstyrelsens tolkning av jordbruksutskottets och departementschefens uttalanden framgår av styrelsens föreskrift med arbetsordning för distriktsveterinär. Här anges bl.a. att distriktsveterinärorganisationen är avpassad för att i första hand tillgodose det behov av vård som föreligger för animalieproduktionens djur. Om djurskyddsskäl föreligger samt inom glesbygdsområden där det saknas möjlighet att anlita annan veterinärvård, är distriktsveterinär skyldig att jämväl utöva djursjukvård för sällskapsdjur och sporthästar. Det kan alltså konstateras att ingen distriktsveterinär är förbjuden att utöva djursjukvård för sällskapsdjur och sporthästar. Vidare föreskrivs i arbetsordningen att av djurskyddsskäl kan distriktsveterinär vara skyldig att tillhandagå med djursjukvård för sällskapsdjur och att denna skydlighet är mera uttalad inom glesbygdsområden.

Kravet på veterinärvård av sällskapsdjur har under senare år ökat mycket kraftigt. Distriktsveterinärorganisationen är inte dimensionerad för att tillgodose behovet av hälso- och sjukvård ifråga om sällskapsdjuren mer än i begränsad omfattning. Det har också från statsmakternas sida i olika sammanhang klart utsagts att vården av sällskapsdjur inte är någon statlig angelägenhet. Personalen inom distriktsveterinärorganisationen måste därför i första hand koncentrera sina insatser på animalieproduktionens djur. För närvarande ombesörjs dock ca hälften av såväl häst- och hundsjukvården av distriktsveterinärer räknat i antal behandlade fall. Inom glesbygderna kan det vara motiverat, och tillgängliga personalresurser medger i allmänhet också, att distriktsveterinärer ägnar relativt stor del av sin tid åt vård av sällskapsdjur och sporthästar.

Som synes är det svårt att dra en klar gräns för distriktsveterinärs skyldighet att behandla sällskapsdjur. Flera distriktsveterinärer framhåller dessa svårigheter i sina års-

redogörelser till lantbruksstyrelsen och problemställningen har även behandlats i några fall av veterinärväsendets ansvarsnämnd. Ansvarsnämndens ställningstagande får tolkas så att distriktsveterinären, i de fall han inte själv har möjlighet eller tid att behandla sällskapsdjur och sporthästar, bör hänvisa djurägare till annan veterinär eller djursjukhus, där djursjukvård för sådana djur kan erbjudas.

Det bör också framhållas att samma skydlighet för distriktsveterinärerna att behandla sällskapsdjur och sporthästar som animalieporduktionens djur skulle leda till oacceptabla konsekvenser i större tätorter. I t.ex. Stockholm och Göteborg skulle behovet av statligt anställda distriktsveterinärer enbart för den öppna djursjukvården under sådana omständigheter komma att uppgå till för vardera stad 10 - 20 tjänster. Det skulle enligt utredningens mening vidare vara otänkbart att föreskriva att distriktsveterinärerna under alla omständigheter endast skulle befatta sig med animalieproduktionens djur.

I glesbygd är det dessutom angeläget att vården av sällskapsdjur och sporthästar inkluderas eftersom arbetet med animalieproduktionene djur i dessa bygder ofta inte ger full sysselsättning. Om fältorganisationen dimensioneras enbart efter antalet djur inom animalieproduktionen skulle avstånden till närmaste veterinär bli alltför stora i glesbygderna. Vid fördelningen av de personella resurserna bör en avvägning göras så att alla kategorier djurägare får en rimlig service samtidigt som veterinärerna bereds full sysselsättning. Vid en sådan avvägning bör på motsvarande sätt tas hänsyn till behovet av annan veterinär service inom t.ex. köttbesiktningsverksamhet och AI-verksamhet.

Av vad som ovan sagts framgår att distriktsveterinärernas nuvarande engagemang i vården av sällskapsdjur och sporthästar varierar. Av praktiska skäl är detta också nödvändigt. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning är det rationellt att för viss vårdservice på sällskapsdjurssidan använda de veterinärer

som ändå måste finnas för animalieproduktionens djur. Dessa har ju också för sin verksamhet lokaler, viss utrustning, telefonservice, beredskapsservice osv. som kan utnyttjas även för sällskapsdjuren utan nämnvärda extra kostnader.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör viss vård av sällskapsdjur och sporthästar även i fortsättningen kunna utföras av distriktsveterinärer, särskilt som en sådan vård i vissa delar av landet bidrager till att upprätthålla vården av animalieproduktionens djur. En stor del av hästhållningen i landet är lokaliserad till jordbruksfastigheter och det är naturligt att hästhållningens behov av veterinär service tillgodoses genom samma veterinärer som arbetar med lantbrukets djur i övrigt. Att ha en särskild organisation för den i huvudsak rörliga hästsjukvården torde inte vara rationellt. När det gäller enklare poliklinisk vård av sällskapsdjur, framför allt hundar och katter, torde praktiskt taget alla veterinärer som har möjlighet kunna ge djurägarna viss service vid sidan av sin ordinarie verksamhet. Detta gäller givetvis även de veterinärer som arbetar inom animalieproduktionen. För mera kvalificerad sjukvård behövs enligt djurhälsoutredningen specialpolikliniker och djursjukhus för såväl hästar som för sällskapsdjur.

7.3.2 Öppen respektive sluten djursjukvård

Djurhälsoutredningen har behandlat frågan om avvägning mellan öppen och sluten djursjukvård i promemoria 1979-12-12 "Finansiering av djursjukhus m.m.". Redovisningen i det följande överensstämmer i stort med innehållet i denna promemoria.

Djurhälsoutredningen vill understryka att verksmaheten vid djursjukhusen utgör ett komplement till den övriga djursjukvården inom landet. Vid djursjukhusen finns i betydande grad diagnostiska och terapeutiska resurser samt möjligheter till stationär vård. Djursjukhusen fungerar som remissinstanser och fyller också en viktig funktion genom den jourtjänst som bedrivs. Värdefull för djursjukvården i sin helhet är också den veterinär-

medicinska kunskap som genom djursjukhusens specialutbildade veterinärer förmedlas till de fältarbetande veterinärerna och den utbildning som kan ges åt djursjukvårdare. Det är djurhälsoutredningens uppfattning att djursjukhusens tillkomst och utveckling är av stor betydelse för den svenska djursjukvården.

Djurhälsoutredningen anser det samtidigt angeläget att framhålla att även kvalificerade utredningar och behandlingar kan ske utan att djuren underkastas dyrbar stationär vård. Vid poliklinisk behandling kan djuren eftervårdas av sina ägare, vilket är fördelaktigt ur kostnadssynpunkt. Dessutom undviks för djuren påfrestande miljöbyten. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör största möjliga del av djursjukvården såväl vad gäller animlaieproduktionens djur som sällskapsdjur och sporthästar ombesörjas i öppen vård. Detta är den billigaste vårdformen. För djurägarna är det också praktiskt och tidsbesparande att ha tillgång till en närservice med en etablerad personlig kontakt. Djurhälsoutredningens uppfattning är därför också att alltför stora djursjukhus bör undvikas. I detta sammanhang vill djurhälsoutredningen peka på möjligheten att inrätta poliklinikер för öppen vård som filialer till djursjukhus.

Djurhälsoutredningen vill framhålla att en ytterligare höjning av ambitionsnivån inom den slutna vården skulle bli allt för resurskrävande. Djurhälsoutredningens ställningstagande beträffande en lämplig avvägning mellan öppen och sluten djursjukvård redovisas i det följande.

Vården av animalieproduktionens djur sker i huvudsak som öppen vård. Behovet av sluten djursjukvård för dessa djur är mycket begränsat. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning är nuvarande resurser för sluten sjukvård av animalieproduktionens djur tillräckliga.

Djurhälsoutredningen har tidigare framhållit att största möjliga del av djursjukvården bör ombesörjas i öppen vård. Detta gäller inte minst djursjukvården för sporthästar. Hästsportorganisa-

tionerna har uttalat att det vid sidan av den rörliga vården finns ett behov av specialiserade och välutrustade polikliniker för hästsjukvård där vissa mer ingående undersökningar kan göras och där veterinärer med speciell utbildning i hästens sjukdomar finns tillgängliga. På några ställen i landet finns sådana kliniker. Antalet är dock inte tillräckligt stort.

I sammanhanget kan påpekas att AB Trav och Galopp (ATG) beslutat att bygga upp ett nät med sådana kliniker och härvid bl.a. stå för kostnader för lokaler och utrustning. Klinikerna kommer att stå öppna för alla hästägarkategorier. Djurhälsoutredningen vill för sin del också peka på möjligheterna att i de relativt få fall behov föreligger även för animalieproduktionens djur utnyttja den teknik och kunskap (exempelvis för röntgenundersökningar) som torde byggas upp vid ATG-klinikerna. Vidare bör samarbete etableras mellan ATG-klinikerna och djursjukhusen. Genom tillkomsten av dessa specialpolikliniker torde djursjukhusen kunna avlastas en inte oväsentlig del av hästsjukvården. Djursjukhusens service kommer därmed att koncentreras till sällskapsdjuren och mera avancerad vård av hästar. Genom beslut av riksdagen våren 1980 om slopande av begränsningen av kommunernas rätt att bestämma hundskattens storlek har kommunerna erhållit ökade möjligheter att bidraga till finansieringen av djursjukhus.

7.3.3 Avvägning mellan terapi, profylax och rådgivning

I direktiven till djurhälsoutredningen erinras bl.a. om de stora förändringar som har skett inom animalieproduktionen och som beräknas ske i framtiden. Mycket talar enligt direktiven för att den framtida utvecklingen kommer att ställa nya och förändrade krav i fråga om djurens hälso- och sjukvård. Detta gäller bl.a. behovet av epidemiologiska analyser samt utrednings- och rådgivningsverksamhet på besättningsnivå. Vidare bör enligt direktiven stor vikt läggas vid att den framtida organisationen skall kunna göra insatser som förebygger hälsostörningar på besättningsnivå. Organisationen bör vara så uppbyggd att den

kan förena terapeutiska och profylaktiska uppgifter. Organisationen bör vara flexibel och möjliggöra utbyte av tjänster inom organisationen och göra den anpassningsbar till ändrad djurhållning och de krav som kan ställas från djurägarna och deras organisationer eller från samhället i övrigt.

Jordbrukets strukturrationalisering har som tidigare nämnts under 1960- och 1970-talen inneburit väsentliga förändringar beträffande omfattning och inriktning av enskilda jordbruksföretags produktion. Det traditionella produktionsblandade och relativt lilla företaget har kommit att spela en allt mindre roll för den samlade jordbruksproduktionen. I stället har större och mera specialiserade företag kommit att svara för en allt större andel av totalproduktionen. Således har animalieproduktionen kommit att bedrivas vid ett färre antal allt större och mera specialiserade företag. Denna utveckling har varit mest påtaglig inom slaktsvin- resp. fjäderfäproduktionen men har även kännetecknat utvecklingen inom smågris- coh mjölkproduktionen.

Övergången till allt större och mera specialiserade företag inom jordbruket kan bl.a. tillskrivas utvecklingen i samhället och rationaliseringssträvandena inom jordbruksnäringen. Under de närmaste åren förväntas en fortsatt men jämfört med 1960- och 1970-talen långsammare förskjutning av jordbruksproduktionen från mindre till större och mera specialiserade enheter. Samtidigt kommer rationaliseringssträvandena att i förhållandevis ökad utsträckning avse effektivisering av produktionen vid de kvarvarande företagen. Under de närmaste åren kan som en följd av den allmänna samhällsekonomiska situationen lönsamhetsläget inom jordbruksnäringen förväntas bli ansträngt. Detta förhållande medför att kraven på en effektivisering av driften accentueras. Hälsotillståndet i de enskilda besättningarna är av en avgörande betydelse i detta sammanhang. Att så är fallet visas bl.a. av att benägenheten att bota olika djursjukdomar har ökat.

Den ovan beskrivna utvecklingen inom animalieproduktionen har bl.a. möjliggjorts genom en ökad produktion per djur. Detta har skett som en följd av bl.a. ett framgångsrikt avelsarbete och förbättringar av utfodring och skötsel. Samtidigt har olika tekniska, arbetsbesparande åtgärder vidtagits vilket i hög grad påverkat djurens levnadsbetingelser. Formerna för djurhållningen har ändrats så att den individuella tillsynen och omvårdnaden av djuren minskat.

Utvecklingen har i vissa fall inneburit negativa effekter på djurhälsan. Sålunda har antalet veterinärbehandlade djur ökat samtidigt som sjukdomsmönstret förändrats. De stora sjukdomsproblemen förorsakas av en kombination mellan olika faktorer såsom smittämnen, miljö, utfodring och skötsel. Bilden kompliceras också av att oftast en mindre del av sjukdomsproblemen är möjliga att iakttaga genom direkta sjukdomsutbrott. Betydande produktionsförluster förorsakas av s.k. dold sjuklighet. Arvets betydelse i sammanhanget har även kommit att alltmer uppmärksammas. De samlade ekonomiska förlusterna av olika djursjukdomar har av Sveriges lantbruksuniversitet uppskattats till närmare 400 milj. kr. årligen. Läkemedelsförbrukningen, framför allt användningen av antibiotika, har ökat avsevärt inom djursjukvården. Som exempel kan nämnas att förbrukningen av antibiotika räknat i aktiv substans under 1970-talet kan beräknas ha ökat 3-4 gånger. Ett flertal faktorer beträffande djurens hållbarhet och sjukdomsresistens har sålunda reducerat de positiva ekonomiska resultat som de avelsmässiga framstegen och den tekniska utvecklingen skapat förutsättningar för. Orsakerna härtill kan bl.a. finnas i bristande anpassning mellan tillämpningen av ny teknik och djurens krav på sin miljö. Brister föreligger även i anpassningen mellan djurens avkastningsförmåga och utfodring samt skötsel.

För att åstadkomma en effektiv bekämpning av olika djursjukdomar bör den mera traditionella sjukvården i ökad utsträckning kombineras med olika förebyggande åtgärder. Djurhälsoutredningen vill starkt understryka vikten av att insatserna i framtiden i

ökad utsträckning inriktas mot att på besättningsnivå förebygga dold och synlig sjuklighet. Detta kräver tillgång till laboratoriediagnostik, utredningskapacitet samt metoder för registrering och bekämpning av hälsostörningar. För närvarande avser de statligt anställda distriktsveterinärernas verksamhet i huvudsak akutsjukvård. Organiserad hälsokontroll av husdjur handhas av jordbruksnäringens organisationer. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör åtgärder vidtas för att åstadkomma en utökad samverkan mellan akutsjukvården och den organiserade hälsokontrollen.

Djurhälsoutredningen vill framhålla att laboratorier för veterinärmedicinsk diagnostik bör tjäna som serviceorgan för djurhälso- och djursjukvården. Centralt gäller detta statens veterinärmedicinska anstalt och regionalt Svelab. Framför allt i samband med besättningsutredningar är laboratoriediagnostiken ett viktigt komplement till övriga undersökningar. Laboratorieverksamheten är också nödvändig för övervakning av allmänna hälsoläget hos såväl människor som djur.

Genom en väl fungerande obduktionsverksamhet kan bl.a. en kvalificerad kartläggning av sjukdomstillstånd erhållas. Härvid är jämsides med laboratoriediagnostik den diagnostik som erhålls genom besiktningsveterinärernas arbete på slakterierna av stor betydelse för djurhälso- och djursjukvården. Genom sjukdomsdiagnostik från köttbesiktning kan förekomst och utbredningar av olika sjukdomar upptäckas och kartläggas. Djursjukvården och djurhälsovården är alltså betjänst av sjukdomsinformation från slakten. Omvänt föreligger också livsmedelshygieniska motiv för en ökad information om förhållanden i enskilda besättningar. Genom att sjukdomsbekämpande och saneringsåtgärder initieras skapas förutsättningar för sundare råvaror till livsmedelsindustrin. Ett ömsesidigt behov föreligger således av samverkan även mellan djurhälsovården och djursjukvården och köttbesiktningsverksamheten.

I den förebyggande verksamheten ingår rådgivning till djurägarna som en väsentlig del. Veterinärmedicinsk rådgivning bör enligt djurhälsoutredningens uppfattning ingå som en naturlig del i rådgivning inom husdjursområdet. Veterinär sakkunskap bör utnyttjas i ökad utsträckning vid planering och genomförande av rådgivningsverksamheten inom husdjursområdet.

Djurhälsoutredningen vill även peka på vissa åtgärder som vidtagits av statsmakterna bl.a. för att åstadkomma en förbättrad samverkan mellan veterinär verksamhet och andra aktiviteter inom husdjursområdet. Fr.o.m. den 1 juli år 1977 samordnades lantbruks- och veterinärhögskolorna tillsammans med skogshögskolan till en enda högskoleenhet - Sveriges lantbruksuniversitet. Härigenom har förutsättningar skapats för bl.a. tvärvetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet inom husdjursområdet som omfattar såväl veterinärmedicinska som lantbruksvetenskapliga institutioner inom lantbruksuniversitetet.

Den 1 januari år 1972 överfördes f.d. veterinärstyrelsens byråer med ansvar för frågor om hälso- och sjukvård av djur till lantbruksstyrelsen och inordnades där tillsammans med styrelsens tidigare husdjursbyrå i en veterinär- och husdjursavdelning. Som motiv härför anfördes bl.a. verksamhetens starka samband med lantbruksstyrelsens arbetsuppgifter på djurhållningens område. Samtidigt blev lantbruksstyrelsen huvudman för distriktsveterinärorganisationen. Veterinärstyrelsens hygienbyrå, som bl.a. administrerar besiktningsveterinärorganisationen, inordnades i det nyinrättade livsmedelsverket.

Sammanfattningsvis får djurhälsoutredningen framhålla att det med hänsyn till utvecklingstendenserna inom animalieproduktionen och veterinärmedicinen även i fortsättningen föreligger ett stort behov av sådana insatser som distriktsveterinärerna idag främst är ansvariga för. Oavsett valet av huvudmannasakp bör den veterinära verksamheten dimensioneras, organiseras och finansieras så att animalieproduktionen kan tillförsäkras en fullgod service till rimliga kostnader. Djurhälsoutredningen vill

därutöver särskilt framhålla vikten av en inriktning av verksamheten mot ökade insatser vad gäller åtgärder som syftar till att förebygga hälsostörningar på besättningsnivå inom animalieproduktionen samtidigt som en tillfredsställande service av akutsjukvård upprätthålls. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning förutsätter en sådan inriktning av den veterinära verksamheten att åtgärder vidtas för att åstadkomma en förbättrad samverkan mellan olika insatser inom animalieproduktionen.

7.4 Arbets- och anställningsförhållanden

I direktiven till djurhälsoutredningen framhålles bl.a. att den statliga distriktsveterinärorganisationen i allmänhet fungerar till djurägarnas belåtenhet och ger möjlighet till goda personliga relationer mellan djurägare och veterinär. Anställningsformen har hittills stimulerat till en hög servicenivå. De klagomål som framförts på den veterinära servicen förknippas i allmänhet med att man lokalt anser att tilldelningen av distriktsveterinärtjänster är otillräcklig.

Vidare framhålls i direktiven att distriktsveterinärerna framför allt är engagerade i akutsjukvård av enskilda djur. I vissa delar av landet är antalet utförda behandlingar per veterinär mycket högt. En stor del av dessa ingrepp är av rutinkaraktär.

I direktiven erinras även om den kritik som riktas mot distriktsveterinärernas anställnings- och arbetsförhållanden. Det finns olika förklaringar till detta missnöje. Med nuvarande organisationsform är det t.ex. inte möjligt att ge distriktsveterinärerna en reglerad arbetstid. Vissa reformer som under senare år genomförts på arbetslivets område avseende arbetstidsförkortning, deltidstjänstgöring, föräldraledighet, deltidspensionering m.m. är svåra att tillämpa inom nuvarande distriktsveterinärorganisation. Svårigheter föreligger också idag att skaffa vikarier vid tjänstledighet för distriktsveterinärer. För att förbättra distrikstveterinärernas arbetssituation har bl.a. framförts önskemål om inrättande av flerveterinärstationer.

Avslutningsvis framhålls i direktiven att det är angeläget att så många veterinärer som möjligt engageras i beredskapstjänstgöring för att antalet beredskapstillfällen per enskild veterinär skall bli så få som möjligt. För att öka effektiviteten och erbjuda goda arbetsförhållanden bör kommittén särskilt undersöka möjligheterna till lagarbete i flerveterinärstationer.

Lantbruksstyrelsen har under år 1980 genomfört en riksomfattande översyn av distriktsveterinärorganisationen (lantbruksstyrelsens PM 1981-01-27). I översynen har arbetskraftssituationen och arbetsförhållandena inom den nuvarande organisationen inventerats. Vidare har olika organisatoriska problem belysts.

I översynen har framkommit att arbetsbelastningen i vissa distrikt tidvis är oacceptabelt hög. Beredskapstjänstgöringen upplevs av distriktsveterinärerna som alltför ofta återkommande och arbetskrävande. I vissa fall föreligger en sned arbetsbelastning genom att distrikten geografiskt är felaktigt utformade.

Beträffande vikariesituationen har framkommit att med undantag för vissa glesbygdsområden inga större svårigheter föreligger att skaffa vikarier vid planerad ledighet. Den vikariatsförmedling som finns anses dock inte fungera tillfredsställande. I stor utsträckning skaffar distriktsveterinärerna själva vikarier genom personliga kontakter. Vid oplanerade ledigheter, i första hand sjukdom, föreligger avsevärda svårigheter att skaffa vikarier. Detta förhållande medför att distriktsveterinärerna många gånger i det längsta undviker att sjukskriva sig.

I lantbruksstyrelsens översyn har vidare framkommit att administrativa uppgifter tar en alltför stor andel av distriktsveterinärernas arbetstid i anspråk. Ett rikstäckande system för databehandling av veterinärernas sjukjournaler anses vara av stor betydelse i detta sammanhang. Behov av ökad användning av biltelefoner framförs även. En samordning av den veterinära fältverksamheten i flerveterinärstationer har framförts som

ett medel att förbättra distriktsveterinärernas arbetsförhållanden.

Djurhälsoutredningen vill erinra om att mot bakgrund av veterinärväsendeutredningens betänkande SOU 1971:3 "Veterinärdistriktsindelning m.m." fastställdes (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378) fr.o.m. den 1 juli år 1974 distriktsindelning och antal tjänster inom distriktsveterinärorganisationen. Distriktsindelningen och dimensioneringen baserades på överväganden rörande utvecklingen inom animalieproduktionen och antalet sällskapsdjur resp. sporthästar. Härefter har förutsättningarna vad gäller djurantal och behovet av veterinärvård ändrats. Arbetsbelastningen inom distriktsveterinärorganisationen har med anledning härav i vissa distrikt blivit avsevärt högre än som kunde förutses vid dimensioneringen år 1974. Arbetssituationen påverkas även i stor utsträckning av att distriktsveterinärorganisationen bl.a. på grund av verksamhetens karaktär inte i någon nämnvärd utsträckning kunnat anpassas efter nyare arbetstidslagstiftning m.m. som bl.a. innebär att den förväntade arbetsinsatsen per capita successivt har minskat. En sådan anpassning förutsätter med bibehållen organisation och nuvarande servicenivå sannolikt en utökning av antalet tjänster.

Utvecklingen har under senare år visat på tilltagande svårigheter när det gäller att bibehålla erforderlig servicenivå och beredskap inom distriktsveterinärorganisationen. I första hand yngre veterinärer har en klar vilja att i ökad utsträckning komma i åtnjutande av de sociala förmåner som kommer andra anställda till del. Förhållandet har även kommit till uttryck i de svårigheter som lantbruksstyrelsen under senare tid haft att tillsätta tjänster inom vissa distrikt. Det föreligger inte minst från yngre veterinärer bl.a. en uttalad önskan att distriktsveterinärernas arbetstid kan regleras på ett annat sätt än f.n. Härigenom skulle distriktsveterinärtjänsterna bli mera attraktiva.

Djurhälsoutredningen vill framhålla att organisationen av djurens hälso- och sjukvård bör utformas så att personalen kan erbjudas acceptabla anställnings- och arbetsförhållanden. Djurhälsoutredningen är medveten om att flera veterinärer upplever den nuvarande friheten i arbetsförhållandena som positiv och därför inte önskar förändringar i nuvarande ordning. Nuvarande system för avlöning av distriktsveterinärerna med fast lön i kombination med prestationslön stimulerar även till en hög servicenivå som är till fördel för avnämarna. I motsats härtill står kravet från framför allt yngre veterinärer på ändrade arbetsförhållanden. Löner och anställningsförhållanden i övrigt är en fråga som regleras efter förhandlingar mellan berörda parter på arbetsmarknaden. Enligt djurhälsoutredningens mening torde det emellertid vara svårt att helt förena nuvarande frihet i anställningen med de regler som uppställs i vissa delar av arbetstidslagstiftningen. Detta förhållande utesluter dock inte att olika åtgärder bör vidtas för att förbättra nuvarande arbetsförhållanden.

Det är enligt djurhälsoutredningens uppfattning viktigt att befintliga veterinära resurser utnyttjas på rätt sätt dels för att en optimal djurhälso- och sjukvård skall finnas tillgänglig för djurägarna, dels för att arbetstidslagstiftningen skall kunna tillämpas i möjligaste mån även på denna grupp. Den sannolikt viktigaste åtgärden härvidlag torde enligt djurhälsoutredningens uppfattning vara en markant ökad samordning av insatserna från resp. verksamheter inom animalieproduktionens område.

Vidare bör veterinärernas kunnande utnyttjas effektivare genom att vissa mindre kvalificerade arbetsuppgifter överförs på annan arbetskraft. Djurhälsoutredningen anser att sådana arbetsuppgifter efter utbildning i ökad utsträckning bör kunna utföras av djurägarna själva. Djurhälsoutredningen vill även erinra om att husdjursföreningarna i landet har ca 500 assistenter för fältarbetet med semin- och kontrollverksamhet samt djurhälsovård. Ett betydande antal assistenter finns även inom den hälsokontroll som anordnas av slakteriförbundet. Djurhälsoutredningen vill även peka på att utredningen om vissa utbildningsfrågor på

veterinärmedicinens område (VU 77) har föreslagit att en 40 veckor lång djursjukvårdarutbildning anordnas vid Sveriges lantbruksuniversitet. Djursjukvårdare kan dock förväntas i första hand komma att arbeta vid djursjukhus och kliniker.

Djurhälsoutredningen har tidigare redovisat att nuvarande vikariatssystem är dyrbart och svårt att administrera. En betydande rationalisering och förbättring av distriktsveterinärernas arbetsförhållanden borde kunna åstadkommas genom att nuvarande vikariatssystem i betydande utsträckning ersätts med en utökning av antalet fasta tjänster. Organisationen bör härvid dimensioneras så att den blir i stort sett självförsörjande med personella resurser.

Avslutningsvis vill djurhälsoutredningen framhålla att redovisade problem angående veterinärernas arbets- och anställningsförhållanden inte enbart kan betraktas som ett resursproblem. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning kan sannolikt väsentliga förbättringar även åstadkommas genom organisatoriska förändringar. En väsentlig åtgärd härvidlag torde vara att i ökad utsträckning decentralisera planeringen och administrationen av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård. Såväl djurägarna som anställd personal skulle härvid kunna erhålla ett ökat inflytande vad gäller planering och genomförande av verksamheten.

Djurhälsoutredningen återkommer i kapitel 9 "Organisation" med mera detaljerade förslag som bl.a. syftar till förbättrade arbets- och anställningsförhållanden för distriktsveterinärerna.

8 Huvudmannaskap m.m.

Djurhälsoutredningen begränsar i detta avsnitt sina överväganden till att i huvudsak omfatta hälso- och sjukvården för animalieproduktionens djur. I fråga om vården av sällskapsdjur och sporthästar hänvisas till avsnitt 7.3.1 "Olika djurslag".

8.1 Utgångspunkter

I direktiven till utredningen framhålls bl.a. att den nuvarande verksamheten i fråga om djurens hälso- och sjukvård utmärks organisatoriskt av en uppdelning på olika huvudmän. I första hand bör därför undersökas vilka förbättringar som kan åstadkommas genom en samordning av huvudmannaskap och resurser i fråga om djurens hälso- och sjukvård. Därvid bör olika alternativ prövas.

Stor vikt bör läggas vid att den framtida organisationen skall kunna göra insatser som förebygger sjukdom och hälsostörningar på besättningsnivå. Organisationen bör vara så uppbyggd att den kan förena terapeutiska och profylaktiska uppgifter. Organisationen bör vara flexibel och möjliggöra byte av tjänster inom organisationen och göra denna anpassningsbar till ändrad djurhållning och de krav som kan ställas från djurägarna eller deras organisationer eller från samhället i övrigt. Det är angeläget att så många veterinärer som möjligt engageras i beredskapstjänstgöring för att antalet beredskapstillfällen per enskild veterinär skall bli så få som möjligt. Vid dimensioneringen av resurserna för djurens hälso- och sjukvård skall även hänsyn tas till glesbygdens behov av veterinärer för köttbesiktning. För att öka effektiviteten och erbjuda goda arbetsförhållanden bör kommittén särskilt undersöka möjligheterna till lagarbete i veterinärstationer eller veterinära servicecentraler.

Enligt direktiven till samtliga kommittéer och utredare angående finansiering av reformer (dir 1980:20) skall bl.a..utgångspunkten vara att alla förslag som kommittéerna lägger fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen gäller. Vidare utsägs att kommittéerna bör så omsorgsfullt som möjligt belysa de indirekta effekter i form av exempelvis ökad administration och ökat krångel, som förslagen kan medföra för myndigheter och enskilda. I direktiven framhålls vidare att riksdagen uttalat (FiU 1979/81:15) att en självklar utgångspunkt för riksdagens ställningstaganden bör vara att kommuner och landstingskommuner inte annat än undantagsvis åsamkas nya utgifter till följd av statliga beslut. Bl.a. med hänsyn härtill måste kommittéerna noga beakta de kommunalekonomiska konsekvenserna av lämnade förslag.

I tilläggsdirektiv (dir 1981:2) till djurhälsoutredningen uttalas att en fråga som bör tas upp i utredningsarbetet är den regionala samordningen av olika aktiviteter inom djurhälsoområdet och inom husdjurssektorn i övrigt. Det konstateras att länsveterinärorganisationen bl.a. skall utöva tillsyn över den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren. Länsveterinären är chef för länsveterinärorganisationen. Han är också tjänsteman hos länsstyrelsen och svarar i denna roll för att vad som föreskrivs om livsmedelskontrollen, djurskyddet och epizootibekämpandet iakttas.

Det centrala ansvaret för djurens hälso- och sjukvård åvilar lantbruksstyrelsen. Det kan därför finnas motiv för att motsvarande regionala ansvar - som ett alternativ till nuvarande ordning - läggs på lantbruksnämnderna som bl.a. har uppgifter rörande personaladministration för distriktsveteirnärorganisationen och svarar för husdjursrådgivning m.m. Kommittén bör därför undersöka fördelar och nackdelar med detta alternativ i förhållande till nuvarande ordning samt hur personalbehovet skulle komma att påverkas. Utredningen bör därvid beakta de konsekvenser som detta medför i fråga om de uppgifter som länsveterinären fullgör som tjänsteman i länsstyrelsen.

Med utgångspunkt från dessa direktiv har djurhälsoutredningen diskuterat olika organisatoriska lösningar och andra åtgärder

som med beaktande av framtida krav på ett verksamt sätt kan åstadkomma de ändringar och förbättringar som är önskvärda. Som grund för utredningens överväganden rörande organisation m.m. ligger också givetvis vad som uttalats under avsnitten om nuvarande förhållanden och under avsnittet om allmänna utgångspunkter och principiella ställningstaganden.

I det följande presenteras förslag om landsting eller primärkommun som huvudman, privatpraktikbaserad verksamhet, jordbruksnäringen som huvudman, halvstatligt bolag (staten - djurägarorganisationer) och helstatligt bolag som alternativ till nuvarande organisation och huvudmannaskap inom området djurens hälso- och sjukvård. I kap. 9 redovisas utredningens förslag till förändring inom ramen för nuvarande delade huvudmannaskap mellan stat och näring.

8.2 Primärkommun eller landsting som huvudman

Beträffande primärkommunerna kan framhållas att storleken av dessa är mycket växlande och att detta beror på omständigheter som är helt annorlunda än sådana som bör beaktas vid bildandet av lämpliga enheter för distriktsveterinärer. Ett primärkommunalt huvudmannaskap skulle bl.a. kräva ett omfattande samarbete mellan olika kommuner med komplikationer i skilda avseenden som följd. Till detta kommer att uppgifter inom hälso- och sjukvården av i första hand animalieproduktionens djur inte gärna kan sägas ligga i linje med de uppgifter som primärkommunerna har att ombesörja i övrigt.

Beträffande landsting som huvudman torde möjligheterna till samordning av veterinärväsendet med humanvårdens resurser vara begränsade. Ett på de skilda landstingen splittrat huvudmannaskap kan vidare med hänsyn till distriktsveterinärkårens ringa storlek komma att försvåra ett effektivt utnyttjande av veterinärerna vid framför allt epizootibekämpande. Landstingen skulle för övrigt med all säkerhet av staten kräva full kompensation för de ökade utgifterna. Det torde vidare icke innebära några mer påtagliga organisatoriska fördelar med landstingen som huvudman.

Djurhälsoutredningen vill också framhålla att en återgång till primär- eller sekundärkommunalt huvudmannaskap för djursjukvården

beträffande animalieproduktionens djur torde stöta på svårigheter. Landstingen uppehåller f.n. inte direkta servicefunktioner gentemot näringslivet som sådant och kommunernas insatser beträffande näringslivet är av mera allmän och övergripande karaktär.

Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget också erinra om de inledningsvis citerade direktiven till samtliga kommittéer och utredare, där det bl.a. uttalas att kommuner och landstingskommuner inte annat än undantagsvis bör åsamkas nya utgifter till följd av statliga beslut.

Mot bakgrund av vad ovan anförts anser sig djurhälsoutredningen inte kunna förorda en lösning med varken primärkommun eller landsting som huvudman för djurens hälso- och sjukvård.

8.3 Privatpraktikbaserad verksamhet

F.n. finns ca 70 på heltid privatpraktiserande veterinärer i landet. Deras verksamhet är till stor del koncentrerad till storstadsregionerna och avser väsentligen behandling av sällskapsdjur. Enligt vad djurhälsoutredningen erfarit är det endast ett fåtal privatpraktiserande veterinärer som på heltid arbetar med animalieproduktionens djur. Det bör också påpekas att utanför distriktsveterinärorganisationen finns det ett stort antal veterinärer i statlig eller enskild tjänst som på sin fritid i olika utsträckning ägnar sig åt verksamhet inom den öppna djursjukvården, även här huvudsakligen i fråga om sällskapsdjur. Av betydelse att nämna i sammanhanget är också att omkring 250 pensionerade veterinärer i olika grad är aktivt verksamma som privatpraktiker såväl inom smådjurs- som stordjurspraktik.

Det kan sålunda konstateras att den privatpraktikbaserade verksamheten har en betydande omfattning särskilt vad gäller sällskapsdjur och sporthästar. Utan det tillskott till den öppna djursjukvården som privatpraktikverksamheten erbjuder skulle antalet distriktsveterinärer behöva ökas avsevärt. Bl.a. mot denna bakgrund är, som tidigare påpekats, distriktsveterinärorganisationen avpassad för att med hänsyn till livsmedelsförsörjningens betydelse i första hand tillgodose behovet av vård för animalieproduktionens djur.

I och för sig skulle man i Sverige liksom i de flesta andra länder åtminstone i vissa delar av landet kunna ha en privatpraktikbaserad djursjukvård även avseende animalieproduktionens djur. Någon motsvarighet till den svenska statliga distriktsveterinärorganisationen finns egentligen endast i Norge. Antalet privatpraktiker är dock i Norge proportionsvis betydligt större än i Sverige.

Flera skäl kan emellertid anföras mot en till övervägande delar privatpraktikbaserad djursjukvård inom animalieproduktionen. Sålunda skulle man tvingas att upplösa den enhetliga organisation som har byggts upp för att garantera djurägarna en tillfredsställande service i alla delar av landet. Samhället skulle också härigenom avhända sig väsentliga resurser som nu står till förfogande för bl.a. övervakning och bekämpning av epizootier och zoonoser och för djurskyddet.

Mot denna bakgrund avvisar djurhälsoutredningen alternativet att hälso- och sjukvården för animalieproduktionens djur i huvudsak skulle baseras på privatpraktiserande veterinärer. För sällskapsdjurens vård anser utredningen däremot att privatmottagningar liksom djursjukhusen utgör ett värdefullt komplement till distriktsveterinärernas verksamhet.

8.4 Jordbruksnäringen som huvudman

Djurhälsoutredningen har diskuterat en modell med jordbruksnäringen som huvudman även för den verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård som bedrivs av distriktsveterinärorganisationen. Djursjukvården för animalieproduktionens djur skulle härvid kunna organiseras av jordbruksnäringen på i princip samma sätt som gäller för produktionskontroll, seminverksamhet och djurhälsovård, d.v.s. med statliga ramföreskfiter där principer för verksamheten och huvudmannens åligganden anges. Inom dessa ramar skulle organisationen själv kunna utforma riktlinjer och planer för verksamheten som kan underkastas tillsynsmyndighetens bedömning och godkännande.

Den riksorganisation som därvid ligger närmast till hands att handha djursjukvården är Svensk Husdjursskötsel (SHS). Regionalt

skulle lämpligen husdjursföreningarna svara för hälso- och sjukvården. Det måste emellertid framhållas att SHS-organisationen f.n. inte är dimensionerad för att åta sig ansvaret för en sådan verksamhet. Förstärkning av resurserna behövs i så fall, både centralt och regionalt. Därtill kan behövas en översyn av föreningsstrukturen. Det är även nödvändigt att närmare pröva de övriga krav som kan ställas på organisationen från näringens andra organ och från staten.

Den centrala organisationen skulle i denna tänkta modell ha ett samordnings- och utvecklingsansvar för verksamheten och viss central direktivrätt i veterinärmedicinska frågor för att säkerställa att enhetliga och moderna metoder kommer till användning i fältverksamheten. I övrigt skulle husdjursföreningarna ha ansvar för verksamhetens praktiska bedrivande och för dess ekonomi. Veterinärerna liksom övrig personal engagerad i verksamheten skulle vara anställda av husdjursföreningarna. Djurägarna skulle debiteras avgifter för denna verksamhet på samma sätt som gäller för övrig service inom animalieproduktionen.

Djurhälsoutredningen har i frågan haft överläggningar med representanter från Lantbrukarnas riksförbund. Förbundet uttalade härvid att näringen f.n. ej är intresserad av att åtaga sig huvudmannaskapet för distriktsveterinärorganisationen. Beträffande utredningens ställningstagande till här diskuterat alternativ hänvisas till sista stycket i nästkommande avsnitt om halvstatligt bolag.

8.5 Halvstatligt bolag

En samordnad verksamhet kan åstadkommas genom att samla de olika aktiviteter inom området djurens hälso- och sjukvård som nu bedrivs av staten och jordbruksnäringen i ett halvstatligt bolag. Genom ett enhetligt huvudmannaskap där ansvaret delas mellan staten och näringen kunde såväl djurägarnas som det allmännas intressen tillgodoses. Samtidigt finge organisationen genom det statliga engagemanget en gentemot olika intressen opartisk karaktär. Med tanke på nuvarande engagemang och intressen från såväl staten som jordbruksnäringen skulle ett fortsatt ansvarstagande

från båda parter förefalla naturligt. För att åstadkomma en samordning i ett halvstatligt bolag skulle staten behöva ta initiativ till förhandlingar med i första hand jordbruksnäringen men eventuellt även med häst- och hundintressenter samt kommunförbundet. Mera detaljerade förslag beträffande ägarförhållanden, organisation m.m. skulle kunna utarbetas genom sådana förhandlingar. Beskrivningen i det följande får därför ses mera som en idéskiss på hur ett halvstatligt bolag kan organiseras och finansieras än som ett förslag till lämplig uppbyggnad av ett djurhälsobolag.

Bolagets verksamhet skulle kunna regleras dels genom föreskrifter som meddelas av staten, dels genom avtal mellan staten och bolaget. I bolaget skulle i första hand personal inom nuvarande distriktsveterinärorganisation och lämpligen även länsveterinärorganisationen, som f.n. bl.a. utövar tillsyn över och samordnar den veterinära verksamheten i länen, komma att anställas. I bolaget skulle även i första hand den personal inon jordbruksnäringens organisationer som f.n. är sysselsatta inom djurhälsovården anställas.

I avtalet med staten skulle djurhälsobolaget förbinda sig att utforma en rikstäckande organisation för uppgifter rörande djurens hälso- och sjukvård med en regional indelning som är lämplig med hänsyn till arbetsuppgifternas inriktning och omfattning. Bolagets regionala verksamhet kunde bedrivas i nära samverkan med de nuvarande husdjursföreningarna.

Bolaget borde åläggas att tillhandagå myndigheter med tjänster beträffande bl.a. bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar. Vidare borde bolaget åläggas att ansvara för att ett jour- och beredskapssystem för akutsjukvård upprätthålls och att ett AT-system byggs in i fältorganisationen. Slutligen borde bolaget även åläggas att till bl.a. lantbruksstyrelsen och andra berörda myndigheter fortlöpande rapportera registrerade veterinärmedicinska data samt bedriva ett utvecklingsarbete för att främja ett gott hälsotillstånd bland husdjuren.

I djurhälsobolagets verksamhet borde även ingå att samverka med regionala organisationer inom staten och jordbruksnäringen som är

verksamma inom animalieproduktionen. Ett intimt samarbete borde bl.a. etableras med lantbruksnämndernas specialister inom husdjurs- och byggnadsområdena och med olika produktionsrådgivare inom föreningsrörelsen. Centralt borde bolaget ha nära kontakter med det veterinärmedicinska utvecklingsarbete som bedrivs vid bl.a. Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt samt inom huvudorganisationerna inom jordbrukets föreningsrörelse.

Djurhälsobolagets verksamhet borde som nämnts ledas av en styrelse där såväl staten som jordbruksnäringen är representerade. I bolaget borde även centralt finnas tillgång till resurser för bl.a. central administration och service samt övergripande planerings- och finansieringsfrågor. Centralt borde även resurser finnas för utvecklingsarbete inom området djurens hälso- och sjukvård.

Den regionala organisationen borde ges ett direkt ansvar för planering och finansiering av verksamheten inom resp. region. I planeringen av verksamhetens uppläggning och genomförande kan även andra organisationer inom staten och jordbruksnäringen, som är verksamma inom animalieproduktionen och representanter för djurägarna inom resp. region, ges möjligheter till inflytande, t.ex. genom rådgivande nämnder. Till den regionala verksamheten borde knytas djurslagsspecialister, laboratorieverksamhet, djursjukhus m.m.

Samma förutsättningar som nämnts ovan under alternativet med jordbruksnäringen som huvudman torde finnas för en samordning mellan näringen och bolagets verksamhet. Det borde också vara möjligt att åstadkomma denna funktionella samordning med näringens organ genom att bolaget delegerar verksamheten till näringen varvid arbetet i princip kan läggas upp på samma sätt som om näringen ensam vore huvudman. Därvid kan olägenheterna med skilda huvudmannaskap i stor utsträckning elimineras samtidigt som staten och näringen kan dela ansvar och kostnader.

Vid de i förra avsnittet omnämnda överläggningarna med Lantbrukarnas riksförbund avvisade näringen även alternativet att i ett

halvstatligt bolag samla de olika aktiviteter inom området djurens hälso- och sjukvård som nu bedrivs av staten och jordbruksnäringen. Enligt LRF:s uppfattning bör nuvarande ansvarsfördelning med staten som huvudman för distriktsveterinärorganisationen och jordbruksnäringen för den organiserade hälsokontrollen bibehållas. Samtidigt understörk LRF vikten av att åtgärder vidtas för att åstadkomma ett förbättrat resursutnyttjande och att utredningen beaktar alla möjligheter till effektivisering och samverkan med den av näringen organiserade hälsokontrollverksamheter för att åstadkomma en samlad djursjukvård till lägsta möjliga kostnad och med ökad inriktning på förebyggande hälsovård.

Eftersom Lantbrukarnas riksförbund ställt sig avvisande till alternativen med jordbruksnäringen som huvudman även för distriktsveterinärorganisationen resp. halvstatligt bolag anser djurhälsoutredningen att dessa alternativ inte kan realiseras.

8.6 Helstatligt bolag

Djurhälsoutredningen har vidare diskuterat ett alternativ enligt vilket ett helstatligt bolag skulle ansvara för djurens hälso- och sjukvård. Ett sådant bolag skulle kunna tänkas omfatta antingen både distriktsveterinärorganisationens uppgifter och den organiserade djurhälsokontrollen samt ev. andra verksamheter inom området, exempelvis Svelab, eller i huvudsak endast ansvara för distriktsveterinärorganisationen och delar av lantbruksstyrelsens funktioner.

Beträffande förstnämnda alternativ kan här erinras om att nuvarande ordning i fråga om de organiserade hälsokontrollerna med näringen som huvudman gällt i dryga tio år och att näringens företrädare inte är intresserade av att vidtaga ändringar i en verksamhet som nått en viss stabilitet. Utredningen avvisar därför en sådan lösning.

Alternativet med att driva i första hand distriktsveterinärorganisationens uppgifter i form av ett helstatligt bolag har bl.a. den nackdelen att icke erbjuda någon positiv lösning av det av utredningen uppställda kravet på en ökad samverkan främst mellan

distriktsveterinärorganisationens verksamhet och den organiserade djurhälsokontrollen. Vidare anser utredningen att de fördelar som ett helstatligt bolag ev. skulle kunna innebära på det personaladministrativa området i allt väsentligt kan åstadkommas genom anpassningar inom i stort sett nuvarande organisationsram, varom mera i det följande avsnittet. Dessutom torde bolagsformen i förhållande till nuvarande ordning innebära ett dyrare alternativ eftersom en särskild administration måste byggas upp.

Mot denna bakgrund avvisar djurhälsoutredningen även alternativet helstatligt bolag.

9 Organisation

9.1 Utgångspunkter

Djurhälsoutredningen har i närmast föregående avsnitt redovisat och övervägt olika alternativ till nuvarande huvudmannaskap för hälso- och sjukvården inom animalieproduktionen. Härvid har bl.a. möjligheterna till integration mellan den statliga distriktsveterinärorganisationen och den av näringen organiserade hälsokontrollverksamheten prövats. Trots den nuvarande uppdelningen på olika huvudmän har utredningen dock inte funnit anledning att föreslå någon ändring i fråga om nuvarande huvudmannaskap för djurens hälso- och sjukvård. Utredningen redovisar därför i det följande förslag till vissa organisatoriska förändringar med utgångspunkt från att huvudmannaskapet kommer att vara delat mellan staten och näringen. Det är utredningens uppfattning att ett förbättrat utnyttjande av såväl statens som näringens resurser och en bättre samordning av dessa kan åstadkommas vid ett även i fortsättningen delat huvudmannaskap. En förutsättning härför är emellertid att vissa åtgärder vidtas för att stimulera och konkretisera det önskade samarbetet, främst vad gäller fältverksamheten.

Utgångspunkter för djurhälsoutredningens överväganden och förslag rörande djurhälsovårdens och djursjukvårdens organisation är tidigare redovisade principiella ställningstaganden. I sina överväganden rörande den regionala organisationen har utredningen enligt tilläggsdirektiv (1981:2) även att beakta de konsekvenser som olika organisationsalternativ medför i fråga om de uppgifter länsveterinärerna fullgör som tjänstemän i länsstyrelserna.

Djurhälsoutredningen har pekat på att utvecklingen inom animalieproduktionen kännetecknats av en fortlöpande storleksrationalisering och specialisering, vilket medfört ökat utnyttjande av djurens produktionsförmåga. Detta har åstadkommits genom ett framgångsrikt avelsarbete och förbättringar av utfodring och skötsel. Samtidigt har olika tekniska och arbetsbesparande åtgärder vidtagits. Utvecklingen har således i väsentlig utsträckning påverkat djurens levnadsbetingelser med i vissa fall negativa konsekvenser för djurhälsan. I och med att enskilda djurs produktionsvärde ökat har också benägenheten att veterinärbehandla djur ökat.

De samlade ekonomiska förlusterna inom animalieproduktionen av olika djursjukdomar har av Sveriges lantbruksuniversitet uppskattats till närmare 400 milj. kr. årligen. Ur såväl företags- som samhällsekonomisk synpunkt bör således en effektivare sjukdomsbekämpning inom animalieproduktionen kunna leda till avsevärda besparingar.

Som framhållits i det föregående anser utredningen att insatserna inom djurens hälso- och sjukvård i väsentligt ökad utsträckning bör inriktas på sjukdomsförebyggande åtgärder. En förutsättning för satsningar på förebyggande åtgärder inom animalieproduktionen är att olika insatser samverkar. En sådan samverkan måste åstadkommas trots att huvudmannaskapet är delat, i första hand mellen staten och jordbruksnäringen men även mellan olika statliga organ och olika organ inom näringen. För att förbättra den förebyggande djursjukvården bör en bättre samverkan eftersträvas mellan distriktsveterinärerna och den organiserade hälsokontrollen av husdjur. Tillgängliga resurser bör härigenom kunna tas till vara på ett effektivare sätt och bättre möjligheter bör kunna skapas för besättningsdiagnostik och därav följande rådgivning. På längre sikt bör målsättningen vara att utnyttja information om besättningarna från produktionskontroll, seminverksamhet, djurhälsovård, sjukdomsdiagnostik från köttbesiktning, djursjukdatasystem m.m. som underlag för en verksamhet som går ut på att tillhandahålla utredningar och rådgivning i anslutning därtill om orsaker till produktions- och hälsostörningar i besättningarna. I en sådan verksamhet

kan ingå att utreda orsaker till fruktsamhetsstörningar, juverhälsostörningar, upprepade sjudomsfall av annat slag men även låg produktion och mera odefinierade störningar i djurens hälsa och välbefinnande beroende på brister i stallmiljö, utfodring o.dyl. Möjligheterna att företa effektiva utredningar beror på vilka serviceaktiviteter besättningen deltar i och därmed vilka informationer som finns om besättningens produktions- och hälsoförhållanden.

9.2 Planering, samverkan m.m.

Det centrala ansvaret för djurens hälso- och sjukvård åvilar lantbruksstyrelsen. Det åligger därför lantbruksstyrelsen att bl.a. ägna särskild uppmärksamhet åt det allmänna hälsotillståndet bland husdjuren och åt möjligheterna att genom förebyggande åtgärder främja husdjurens hälsa. Lantbruksstyrelsen är även ansvarig för övriga statliga insatser inom animalieproduktionen.

Djurhälsoutredningen föreslår i avsnitt 9.3.1 en ökad flexibilitet när det gäller dimensionering av organisationen och anpassning av resurserna efter behovet av insatser. Detta förutsätter att lantbruksstyrelsen med uppmärksamhet följer utvecklingen inom området djurens hälso- och sjukvård och successivt utvärderar effekterna av olika insatser. En sådan uppföljning och utvärdering bör sedan utgöra en utgångspunkt för planering av verksamhetens fortsatta inriktning och omfattning.

Djurhälsoutredningen vill erinra om att inom lantbruksstyrelsen har under senare år ett system för verksamhetsplanering utvecklats. Hittills har denna inte omfattat djurens hälso- och sjukvård. Verksamhetsplaneringen innebär i stora drag att lantbruksnämnderna upprättar handlingsprogram för sin verksamhet. Som underlag för lantbruksnämndernas handlingsprogram utfärdar lantbruksstyrelsen anvisningar med bl.a. riktlinjer för verksamheten. Med utgångspunkt från det mera översiktliga handlingsprogrammet kan lantbruksnämnderna utarbeta mera detaljerade arbetsplaner. Inom lantbruksstyrelsen utgör lantbruksnämndernas handlingsprogram underlag för dels styrelsens anslagsframställning, dels fördelningen av resurser mellan lantbruksnämnder och mellan ämnes-

områden. Enligt djurhälsoutredningens mening bör planeringen av insatser inom djurens hälso- och sjukvård integreras i lantbruksverkets övriga verksamhetsplanering.

Djurhälsoutredningen föreslår i avsnitt 9.3.3 att ett system för databehandling av veterinärernas praktikjournaler införs i hela landet. Djurhälsoutredningen vill peka på att sammanställningar av dessa praktikjournaler tillsammans med uppgifter om utvecklingen inom animalieproduktionen i stort bör utgöra en väsentlig utgångspunkt för planeringen av insatserna inom djurens hälso- och sjukvård.

Regionalt svarar lantbruksnämnderna för statliga insatser på husdjursområdet, i första hand genom rådgivning rörande utfodring och skötsel. Inom lantbruksnämnderna finns även specialister inom bl.a. områdena byggnadsteknik, mekanisering, växtodling och företagsekonomi som i betydande utsträckning ägnar sig åt frågor som rör animalieproducerande företag. Vidare skall på det regionala planet länsveterinärorganisationen - som regionalt organ åt lantbruksstyrelsen - bl.a. verka för en samordning av olika veterinärmedicinska resurser och främja samarbetet mellan olika veterinärkategorier.

Djurhälsoutredningen vill starkt understyrka vikten av ett närmare samarbete mellan lantbruksnämndernas personal inom husdjursområdet, distriktsveterinärerna och den av husdjurs- resp. slakteriföreningarna bedrivna organiserade hälsokontrollen, bl.a. i samband med s.k. besättningsutredningar i besättningar med produktionsstöreningar. Det är även angeläget med ett utökat samarbete och kunskapsutbyte mellan lantbruksnämndernas husdjurspersonal och veterinärer av olika kategorier. Målsättningen bör härvid vara att frågor rörande förebyggande häslovård liksom djurskydds- och miljöfrågor ingår som ett naturligt led i lantbruksnämndernas husdjursverksamhet. Veterinär sakkunskap bör i ökad utsträckning utnyttjas vid planering och genomförande av bl.a. rådgivningsverksamhet inom husdjursområdet.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning är det således i första hand regionalt som insatserna behöver intensifieras och ef-

fektiviseras för att genom samverkan främja sjukdomsförebyggande åtgärder. Verksamheten bör, med hänsyn till starkt skiftande förhållanden inom olika landsdelar, baseras på ett regionalt planeringsunderlag. En utgångspunkt för en sådan planering är inriktningen och omfattningen av animalieproduktionen inom regionen. Planeringen av verksamheten bör därför i största möjliga utsträckning decentraliseras inte minst för att bereda djurägare och andra berörda inom en region tillfälle till ett vidgat inflytande.

Det bör således åvila den statliga regionala organisationen att bl.a. utöva övergripande tillsyn över det allmänna hälso- och sjukdomsläget, tillsyn över praktiserande veterinärers verksamhet, kartlägga behovet av insatser inom djurens hälso- och sjukvård, uppställa målsättningar för verksamheten och vidta eller hos lantbruksstyrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade. Den regionala organisationen bör tillsammans med näringens organisationer ansvara för samordningen av olika insatser inom djurhälsoområdet. I län där rennäringen är företrädd bör även hälso- och sjukvårdsfrågor inom detta område åvila den regionala organisationen.

Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget erinra om att lantbruksstyrelsen i anslutning till förordningen (SFS 1980:372) om organiserad hälsokontroll av husdjur i kungörelse (LSFS 1980:33) har angett vissa föreskrifter om hur verksamheten skall bedrivas. Av kungörelsen frmgår bl.a. att en huvudman som avser anordna hälsokontroll skall ansöka hos lantbruksstyrelsen om godkännande av plan och riktlinjer för verksamheten. Planen skall omfatta bl.a. verksamhetens uppläggning i stort, registreringsrutiner på besättningsnivå, regionindelning samt uppgift om ansvarig personal för verksamheten. Lantbruksstyrelsen kan föreskriva att det hos huvudman för organiserad hälsokontroll skall finnas en samarbetsnämnd, central djurhälsonämnd, vilken skall representera samtliga inom branschen förekommande organisationer och sammanslutningar. Lantbruksstyrelsen fastställer nämndens instruktion samt efter förslag från huvudmannen nämndens sammansättning. Den centrala djurhälsonämnden skall medverka till bildandet av samrådsgrupper inom de regioner där nämnden finner behov därav fö-

religga. Samrådsgrupperna skall representera samtliga inom branschen förekommande organisationer och sammanslutningar inom resp. region.

Den som är huvudman för organiserad hälsokontroll, vilken inte är enbart lokalt förankrad, skall göra en för verksamheten ändamålsenlig regionindelning och uppdra åt lämplig regional organisation att genomföra kontrollen samt tillse att verksamheten bedrivs efter av lantbruksstyrelsen godkända riktlinjer och i nära samverkan med annan produktionsservice för husdjur. Huvudmannen skall svara för fortbildning av den personal som handhar hälsokontrollen. Vidare skall huvudmannen upprätta årsredogörelse över verksamheten under närmast föregående verksamhetsår och inom fyra månader efter verksamhetsårets utgång tillställa lantbruksstyrelsen och i förekommande fall central djurhälsonämnd årsredogörelser för de verksamhetsområden som berör nämnden.

Svensk Husdjursskötsel och Sveriges Slakteriförbund bedriver hälsokontroll avseende mjölkkor resp. svin. Regionalt handhas hälsokontrollen av husdjursföreningar resp. slakteriföreningar.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör ett utökat samarbete åstadkommas mellan den statliga verksamheten och den av jordbruksnäringen bedrivna organiserade hälsokontrollen. Samordningens syfte bör vara att ge djurägarna en samlad service såväl vad gäller akutsjukvård som besättningsutredningar och förebyggande verksamhet. I den samordnade verksamheten bör även den regionala laboratorieverksamheten och besiktningsveterinärorganisationen utnyttjas för diagnostik m.m.

Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att med utgångspunkt från bl.a. de föreskrifter som f.n. gäller beträffande den organiserade hälsokontrollen och i samråd med jordbruksnäringens organisationer närmare utveckla formerna för hur ett sådant samarbete skall bedrivas centralt och regionalt.

Den av näringen organiserade hälsokontrollen av husdjur är som nämnts uppbyggd med utgångspunkt från olika djurslag och omfattar i första hand svinhälsokontroll resp. hälsokontroll av mjölk-

kor. Djurhälsoutredningen vill peka på att utvecklingen inom animalieproduktionen har kännetecknats av att produktionen kommit att bedrivas vid allt större och mera specialiserade företag. Med hänsyn bl.a. härtill bör det av djurhälsoutredningen föreslagna utökade samarbetet lämpligen byggas upp med utgångspunkt från olika djurslag. Regionalt kommer därvid samordningen att spänna över länsgränserna vilket enligt utredningen är en fördel eftersom länen ofta är för små för att erbjuda ett tillräckligt stort underlag för olika specialister. Genom att låta samordningen styras av produktionsinriktning och djurslag får det regionala samarbetet sina naturliga geografiska gränser.

Den av jordbruksnäringens organisationer bedrivna verksamheten omfattar i flera fall mer än ett län eller delar av flera län medan den statliga verksamheten följer länsindelningen. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning utgör detta förhållande dock inget hinder för ett utökat samarbete. Det bör i förekommande fall vara möjligt att utveckla ett regionalt samarbete mellan staten och jordbruksnäringens organisationer som omfattar fler län eller delar av flera län.

Den centrala planeringen av den samordnade verksamheten bör enligt djurhälsoutredningens mening lämpligen kunna ske genom de ovan nämda centrala djurhälsonämnderna som lantbruksstyrelsen enligt kungörelsen om organiserad hälsokontroll kan föreskriva ska finnas hos huvudman som bedriver organiserad hälsokontroll. Motsvarande uppgifter åvilar f.n. nämnden för samordning av djursjukvård.

När det gäller den regionala samordningen har utredningen övervägt att föreslå att samrådsorgan inrättas i varje län. Utredningen avstår dock från att föreslå att sådana organ regelmässigt inrättas. Djurhälsoutredningen föreslår i det följande att lantbruksnämnderna ges det regionala ansvaret för statliga insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Genom lantbruksnämndernas lekmannaorgan ges djurägarna möjligheter till ett utökat inflytande inom området.

Samverkan på fältet kommer i stor utsträckning att ske genom di-

rekta kontakter mellan i första hand distriktsveterinärer och husdjurs- resp. slakteriföreningarnas djurhälsoveterinärer. Därutöver bör vid behov anordnas överläggningar mellan berörda distriktsveterinärer, husdjursföreningens och slakteriföreningens hälsoveterinärer samt besiktningsveterinärer inom området. Därjämte bör andra specialister inom husdjursområdet delta, t.ex. husdjursföreningens utfodringsrådgivare, lantbruksnämndens specialister på husdjurs- och byggnadsfrågor etc. Frekvensen av dessa överläggningar bör anpassas efter behov och erfarenheter.

Vid dessa överläggningar bör en genomgång göras av de besättningar som bedöms ha sådana hälso- och produktionsstörningar att åtgärder bör vidtas. Som underlag för genomgången bör finnas tillgänglig information om besättningens produktion och hälsoförhållanden. Överläggningarna bör resultera i en plan över vilka åtgärder som skall erbjudas besättningarna i fråga jämte fördelning av aktuella arbetsinsatser, t.ex. vem som skall utföra en utredning i en viss besättning.

Förste distriktsveterinären bör lämpligen ansvara för att dessa överläggningar kommer till stånd och leda överläggningarna och ansvara för att dessa leder till resultat. Det bör åligga samtliga berörda befattningshavare att delta i sådana överläggningar. Det bör därför framgå av instruktioner för distriktsveterinärer resp. besiktningsveterinärer att det ingår i deras åliganden att delta i en samordnad djurhälsovård av detta slag. Uppföljning av de åtgärder som planeras vid dessa överläggningar bör ske genom ett lämpligt avrapporteringssystem.

För att underlätta samordningen bör i framtiden vid lokalisering av distriktsveterinärer och flerveterinärstationer möjligheterna till samordning av lokaler med filialstationer i husdjursföreningarna e.dyl., där praktiska förutsättningar för detta finns, tas till vara.

9.3 Den statliga veterinära fältorganisationen

9.3.1 Dimensionering m.m.

Bakgrund

Den statliga veterinära fältverksamheten avseende djurens hälso- och sjukvård ombesörjs av distriktsveterinärorganisationen, som i huvudsak erhöll sin nuvarande utformning den 1 juli 1974.

Veterinärväsendeutredningen framlade i sitt betänkande om veterinärdistriktsindelningen m.m. (SOU 1971:3) förslag om att landet indelas i 110 veterinärdistrikt, varav 19 stationsdistrikt, med sammanlagt 240 veterinärtjänster. Dessutom skulle inrättas 30 tjänster för s.k. regionvikarier och 19 biträdestjänster.

I Kungl. Maj:ts proposition 1973:178 räknade departmentschefen med 92 veterinärdistrikt, oförändrat antal veterinärer, dvs. 285, varav 255 placerade på olika distrikt, inkl. 10 rekryteringstjänster, och 30 tjänster för regionvikarier.

Jordbruksutskottet (JoU 1973:51) förordade 310 distriktsveterinärtjänster, varav 255 på distrikt (inkl. 10 rekryteringstjänster), 40 regionvikarier och 15 förfogandetjänster. Utskottet uttalade bl.a. följande:

"I fråga om behovet av regionvikarier bygger veterinärväsendeutredningens beräkningar, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, på statistik från budgetåret 1967/68. Uppgifter avseende senare år ger emellertid vid handen att behovet av vikariatsförordnanden kan bli större än vad utredningen och departementschefen antagit. Utskottet finner för sin del skäl tala för att 40 tjänster inrättas för regionvikarier som skall användas för att täcka behovet av vikarier för de fast placerade distriktsveterinärerna. Som nämns i propositionen bör tio av distriktsveterinärtjänsterna bli rekryteringstjänster.

Utöver vad nu förordats föreslår utskottet att inom distriktsveterinärorganisationen fasta förfogandetjänster tillskapas för veterinärer som skall anställas mera varaktigt för tjänstgöring i veterinärdistrikt där en förstärkning av de veterinära resurserna befinns nödvändig. Om behovet av sådan personalförstärkning visar sig på lång sikt vara av permanent karaktär skall ifrågavarande förfogandetjänst omvandlas till fast distriktsveterinärtjänst. Utskottet föreslår att 15 förfogandetjänster av nu berört slag inrättas inom distriktsveterinärorganisationen."

Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Lantbruksstyrelsen gjorde år 1976 en utvärdering av vissa problem inom distriktsveterinärorganisationen, som bl.a. resulterade i en begäran om medel för 10 nya distriktsveterinärtjänster (förfogandetjänster) i anslagsframställningen för budgetåret 1977/78. Styrelsen underströk härvid bl.a. att animalieproduktionen ställer ökande krav på veterinär service. För att klara akutsjukvården förelåg enligt styrelsens mening ett omedelbart behov av ytterligare ett antal fast placerade förfogandetjänster. För ökade insatser inom rådgivning och profylax skulle också krävas ökade personalresurser vars omfattning dock inte kunde preciseras utan närmare utredning.

Några medel för inrättande av ett antal nya distriktsveterinärtjänster har emellertid inte anslagits och formellt gäller riksdagens ovannämnda beslut om personaluppsättningen fortfarande.

På grund av arbetsbelastningen har lantbruksstyrelsen, för att kunna upprätthålla en tillfredsställande service enligt gällande riktlinjer, ansett sig nödsakad att arvodesanställa några regionvikarier. I vissa områden har arbetsbelastningen varit så stor att regionvikarien i stor utsträckning måst användas som permanent arbetskraftsförstärkning. Härvidlag bör dock erinras om att regionvikarierna i princip skall tjänstgöra som vikarier vid ordinarie tjänsteinnehavares ledigheter. För att klara arbetskraftsbehovet vid semestrar och andra ledigheter anlitas dessutom i betydande grad extra vikarier. Den sammanlagda arbetsvolymen som dessa vikarier svarar för motsvarade år 1979 inte mindre än ca 100 årsarbeten.

De rekryteringsveterinärtjänster som finns inom organisationen var ursprungligen avsedda som utbildningstjänster för nyutexaminerade veterinärer, men skulle därjämte utgöra en resursförstäkning. Mot den bakgrunden placerades tjänsterna inom distrikt där de med hänsyn till såväl utbildnings- som resursbehov bedömdes bäst tjäna sitt syfte. I praktiken har dock utbildningsändamålet kommit att utebli i och med att byte av tjänsteinnehavare inte kommit till stånd i avsedd utsträckning. Av de ursprung-

liga tio rekryteringsveterinärtjänsterna har fyra omvandlats till regionvikarier medan resterande sex tjänster fungerar som resursförstärkning inom arbetstyngda områden.

Djurhälsoutredningen har tagit del av den tidigare omnämnda rapport angående översyn av distriktsveterinärorganisationen år 1980 som lantbruksstyrelsen genomfört. Översynen har utförts på så sätt att dels vissa basuppgifter ställts samman länsvis, dels att läns- och distriktsveterinärer intervjuats.

Undersökningen visar att det föreligger ett omedelbart resursbehov omfattande 21 distriktsveterinärtjänster fördelade på

- fem indragna stationeringsorter där behovet av distriktsveterinärtjänst hittills framtvingat interimistiska lösningar och där behovet bedöms bestående

- fem regionvikarietjänster vilka till 100 procent utnyttjas som erforderlig resursförstärkning

- elva distrikt inom vilka en förstärkning med vardera en tjänst bedöms erforderlig.

Därutöver bedöms en förstärkning på sikt nödvändig i ytterligare sju distrikt.

Dimensionering

Veterinärväsendeutredningen utarbetade normer som anger den arbetsbörda som kan anses rimlig för en distriktsveterinär. Utredningen använde sig därvid av ett särskilt jämförelsetal, utgörande för visst distrikt summan av antalet hästar, kor och svin, varvid hästar och kor multiplicerades med koefficienten 1 och svin med 0,1. För en- och tvåmansdistrikt ansåg utredningen att djurunderlag på 5 000 djurenheter per veterinär vara lämplig norm under förutsättning att reseavståndet från stationeringsorten inte överstiger 50 km.

Det må här också framhållas att veterinärväsendeutredningen ut-

talade att givetvis andra faktorer (produktionsinriktning, för distrikt speciella förhållanden etc.) än djurunderlag och reseavstånd måste beaktas vid resursdimensionering och distriktsindelning och att det överhuvudtaget visat sig svårt ge något absolut mått på hur stort ett distrikt bör vara. Såväl i propositionen (1973:178) som i jordbruksutskottets betänkande (1973:51) uttalades också att även andra förhållanden än djurunderlag och reseavstånd måste beaktas vid en bedömning av behovet av veterinär service. Detta gäller bl.a. glesbygden. De speciella problemen i dessa områden måste givetvis tillmätas stor betydelse och en tillfredsställande veterinär servicenivå upprätthållas även där.

Som framgår av det föregående är det svårt att från tid till annan fastlägga det verkliga behovet av antal distriktsveterinärer. Förhållandena ändras medan i nuvarande system beslutade ramar står fast alltför länge, vilket som framgår av ovanstående redovisning haft till följd att betydande eftersläpningar nu föreligger och att inom vissa distrikt arbetsbelastningen blivit alltför hög. Utredningen vill i sammanhanget erinra om sitt uttalande under avsnittet 4.3.2 om distriktsveterinärernas arbetsvolym. Där konstateras att utvecklingen såväl vad gäller antalet djur som behandlingsfrekvens under 1970-talet inneburit att arbetsvolymen inom distriktsveterinärorganisationen totalt sett har ökat samtidigt som antalet veterinärtjänster inom organisationen förblivit i stort sett oförändrat. Som en följd av detta har arbetsinsatsen per veterinär totalt sett ökat. Beroende på bl.a. olika geografiska förhållanden är dock variationerna mellan olika distrikt avsevärda.

Enligt djurhälsoutredningen måste flera åtgärder till för att få den veterinära servicen i överensstämmelse med tidigare uppställda riktlinjer samt i enlighet med utredningens förslag om bl.a. ökad satsning på förebyggande hälsovård och på förbättring av arbetsförhållandena. Utredningen har därför, som till en del framhålls i andra avsnitt av betänkandet, föreslagit följande.

Planering av insatserna inom området djurens hälso- och sjukvård integreras i lantbruksstyrelsens verksamhetsplanering. Härigenom

erhålls ett regionalt planeringsunderlag för en successiv anpassning av organisationen efter behovet av insatser inom animalieproduktionen.

Utöver den rullande planering som således förutsätts ske anser utredningen att en mer djupgående undersökning av det slag lantbruksstyrelsen företog senast år 1980 bör genomföras ungefär vart femte år.

Genom införande av det föreslagna riksomfattande datasystemet erhålls bättre statistikunderlag än för närvarande avseende bl.a. djurtäthet, veterinärbehandlade fall etc. Genom datasystemet kan också erhållas information om de olika veterinärernas arbetsbelastning, vilket givetvis är av stor betydelse vid en bedömning av personalbehovet.

Lantbruksstyrelsen bör erhålla en personalram inom vilken styrelsen bör få befogenhet att efter vederbörlig behovsprövning och prioritering öka resp. minska antalet distriktsveterinärtjänster.

Beträffande nuvarande system med en förhållandevis omfattande användning av tillfälliga vikarier kan konstateras att det är orationellt och drar stora kostnader, årligen ca 11 milj. kr. Nuvarande totala vikarievolym omräknat i årstjänster och inkl. befintliga regionvikarier motsvarar enligt lantbruksstyrelsens beräkningar ca 140 tjänster. Vikariesystem med huvudsakligen tillfälligt anställda vikarier utöver fast anställda regionvikarier medför en kostnadsfördyring till följd av rese- och traktamentskostnader vid vikarieförordnandets början och slut. Därtill kommer traktamentskostnder under vikarietiden.

Ett system med fler distriktsveterinärtjänster med fast placering i stordistrikten innebär en kostnadsminskning genom att extra rese- och traktamentskostnader inte blir aktuella. Samtidigt skulle ett sådant system ge möjlighet till bättre anställnings- och arbetsförhållanden och större möjlighet till fastare schemaläggning av distriktsveterinärernas arbetstid. Systemet förutsätter att arbetet inom ett stordistrikt planeras så att

behov av tillfälliga vikarier i princip inte skall uppkomma. Ett system med fler distriktsveterinärer är dock av bl.a. geografiska skäl inte genomförbart i hela landet om ovan redovisade fördelar skall vinnas.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan, bör enligt djurhälsoutredningens mening lantbruksstyrelsen ges möjlighet att, utöver nuvarande 310 distriktsveterinärtjänster, vid behov inrätta ytterligare 30 tjänster. Det omedelbara behovet kan uppskattas till ca 20 tjänster. Statens kostnader härför kan beräknas till 3 milj. kr. per år.

Utredningen föreslår att de 40 distriktsveterinärtjänster som f.n. är regionvikarier ges en fast placering inom stordistrikt. För att minska behovet av tillfälliga vikarier bör därutöver 50 nya distriktsveterinärtjänster med fast placering i stordistrikt inrättas. Utredningen vill understryka att sistnämnda 50 tjänster inte innebär merkostnader. I stället erhålls en besparing på 1 milj. kr. på grund av att några extra rese- och traktamentsersättningar inte behöver utgå. Eftersom nuvarande system med tillfälliga vikarier inte helt kan ersättas med fasta tjänster kvarstår ett behov av tillfälliga vikarier motsvarande ca 50 årstjänster.

Det totala antalet distriktsveterinärtjänster bör sålunda enligt djurhälsoutredningens förslag uppgå till högst 390 fasta distriktsveterinärtjänster och utgöra den ram inom vilken lantbruksstyrelsen skall driva verksamheten. Ökningen av nettokostnaden för en sådan dimensionering i förhållande till nuläget har utredningen, med beaktande av ovannämnda besparing, således beräknat till ca 2 milj. kr.

Djurhälsoutredningen föreslår slutligen även att den nuvarande uppdelningen av distriktsveterinärtjänsterna i ordinarie tjänster, regionvikarietjänster, förfogandetjänster och rekryteringstjänster upphör. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att disponera personalresurserna på lämpligt sätt.

9.3.2 Flerveterinärstationer

Bakgrund

Under begreppet flerveterinärstation hänför djurhälsoutrednigen dels distriktsveterinärstation, dels djurhälsocentral. I båda dessa stationstyper förutsätts arbetssamverkan i gemensamma lokaler, med gemensam servicepersonal och serviceutrustning m.m. I distriktsveterinärstationer samverkar ett antal distriktsveterinärer och i djurhälsocentraler sker en samverkan mellan distriktsveterinärer och andra veterinära kategorier samt organ m.fl. som arbetar inom området djurens hälso- och sjukvård, t.ex. lantbruksnämnd, näringens organisationer på husdjursområdet, besiktningsveterinärer, laboratorier och djursjukhus.

Stationsformen förekommer i varierande grad utomlands. I de nordiska grannländerna är systemet vanligt framför allt i Danmark, där ca 1/4 av privatpraktikenheterna (totalt ca 700) utgörs av kompanjonskaps- eller gruppraktik.

Distriktsveterinärstationer

Veterinärväsendeutredningen föreslog att riket indelas i sammanlagt 110 veterinärdistrikt, varav 19 veterinärstationer. Stationer borde endast inrättas i de län som har en intensiv animalieproduktion. Utredningen uttalade dock att förutsättningar utan tvekan finns att utöver de 19 föreslagna organisera ytterligare veterinärstationer på flera håll i landet. Av flera skäl - bl.a. visst psykologiskt motstånd - borde emellertid erfarenheterna av den nya organisationsformen avvaktas.

Enligt VVU borde stationsdistrikt dimensioneras så att minst tre veterinärer och ett biträde kunde sysselsättas inom samma distrikt och med gemensam stationeringsort. I några fall kunde det komma i fråga att en fjärde veterinär kunde ha annan stationeringsort. I princip borde likartade arbetsuppgifter ankomma på veterinärerna men hade någon speciella kunskaper borde sådana utnyttjas. En av veterinärerna borde ha förmansställning. Biträdet borde dels svara för skrivarbete, telefonpassning, registre-

ring, m.m., dels utföra enklare laboratoriearbeten, biträda vid enklare polikliniska ingrepp, ombesörja rengöring och sterilisering av instrument, m.m. Veterinärstyrelsen ansågs böra utfärda de närmare föreskrifter som erfordras rörande verksamheten vid en station.

Lokalbehovet för en station med tre veterinärer och ett biträde beräknade VVU till ca 110 m^2, exkl. garage. Totalkostnaden för inrättande av en station torde kunna uppskattas till ca 200 000 kr., inbegripet högst 20 000 kr. för viss fast inredning, möbler, operationsbord och annat som är nödvändigt för verksamheten vid en veterinärstation. Alla instrument, förbrukningsartiklar m.m. borde anskaffas och hållas av vederbörande veterinärer, såvida inte annat avtalades. Formerna för eventuella ekonomiska uppgörelser mellan de tjänstgörande veterinärerna syntes böra betraktas som en angelägenhet för de enskilda veterinärerna.

Beträffande frågan om vem som skulle vara lokalhållare diskuterade VVU tre alternativ, nämligen distriktsveterinärerna själva, staten eller primärkommun. Enligt utredningen syntes det ligga närmast till hands att kommunerna tog på sig ansvaret att tillhandahålla erforderliga lokaler. Enligt VVU borde förhandlingar i denna fråga tas upp med Svenska kommunförbundet. Frågan om hur hyrorna för dessa kommunala lokaler skulle täckas ansågs vara en förhandlingsfråga mellan bl.a. staten såsom arbetsgivare och vederbörande personalförbund.

VVU företog vissa undersökningar och försöksverksamhet beträffande veterinärstationer. Erfarenheterna härav bedömdes i stort sett som mycket positiva. Bland de fördelar som ett system med veterinärstationer ansågs medföra kan nämnas bättre service till djurägarna, bättre utnyttjande av den veterinära sakkunskapen, större möjligheter att genom nära samverkan med kolleger utveckla den enskilde veterinärens kunskaper, förbättring av veterinärernas arbetsförhållanden beträffande vikarieanskaffning, ledigheter, veckovila m.m., ökad anpassningsbarhet till förändrade förhållanden m.m. VVU ansåg även att genom inrättande av biträdestjänster kan arbetet organiseras på ett mera rationellt sätt, innebärande bl.a. större utrymme för rådgivning. Notabelt är

också att utredningen ansåg att genom systemet med veterinärstation skulle djurunderlaget per veterinär kunna öka och genom bättre planering längsta reslängd till djurägare kunna utsträckas, medförande inbespring av mer än en veterinär arbetskraft inom ett stationsområde.

Beträffande nackdelar med stationssystemet har bl.a. framförts att djurägaren inte alltid får tillgång till egen veterinär samt att chefsförhållandet mellan jämnåriga kolleger kan vara en grannlaga sak.

VVU:s förslag om veterinärstationer genomfördes inte (riksdagsbeslut år 1973). Flertalet remissinstanser tillstyrkte emellertid förslaget. Föredragande departementschef uttalade bl.a. (prop. 1973:178) att förslaget erbjöd flera fördelar. Han delade emellertid den tveksamhet som bl.a. LRF och Sveriges veterinärförbund uttalade bl.a. om olägenheten att koncentrera den veterinära verksamheten till en och samma ort samt att även andra vägar för samarbete mellan veterinärer än vid veterinärstation borde prövas. Departementschefen var därför inte beredd att då föreslå att ytterligare veterinärstationer inrättades utöver den i Skara. När ytterligare erfarenheter erhållits var han dock beredd på att på nytt ta upp frågan.

Utvecklingen efter riksdagsbeslutet i december år 1973

Lantbruksstyrelsen har efter beslutet om distriktsindelning m.m. år 1973 genom ändrade bestämmelser erhållit bemyndigande att ändra stationeringsorter och områdesindelning för distriktsveterinärerna. Distriktsveterinärstationer har hittills inrättats i Tibro och Vessigebro. Stationsliknande samarbete har vidare sedan några år på resp. veterinärers egna initiativ etablerats i Falköping (3 vet.), Laholm (3 vet.) och Brålanda (3 vet.).

Gemensamt för dessa stationer är att någon inbördes uppdelning av det aktuella praktikområdet inte förekommer. Några komplikationer till följd av veterinärbyten hos den enskilde djurägaren har inte konstaterats. Den dagliga kontakten mellan veterinärerna liksom ett gemensamt besättningskortsystem underlättar arbe-

tet. Beträffande bl.a. vissa aktiviteter, administration och ekonomifrågor finns vissa skillnader. Vissa önskemål om förbättringar (t.ex. biträdeshjälp, telefonväxel) har framförts.

Enligt lantbruksstyrelsen kan efter företagen enkät sammanfattningsvis konstateras att erfarenheterna av systemet genomgående är positiva. Veterinärerna vid stationerna har uttalat sig positivt beträffande samarbetsformen.

Från lantbruksstyrelsen har bl.a. följande bedömning gjorts. Den samordning av distriktsveterinärerna som organisationsformen medger i vart fall inom stora delar av riket utgör i sig ingen reell förstärkning som kan möta dels det ökade behandlingsbehovet, dels ökat krav på mer eller mindre reglerad arbetstid. Samordningen i sig ger dock en minskad sårbarhet vid akut uppkomna vakanssituationer speciellt om gruppen är förstärkt med en "egen vikarietjänst". Partiell tjänstebefrielse på grund av barntillsyn m.m. vilket idag redan börjar förekomma i kännbar omfattning liksom delpension borde rimligtvis lättare kunna lösas inom en utbyggd stationsfunktion med flera engagerade veterinärer än vad fallet är f.n. För dagen utgör dessa ledighetsformer ett mycket svårlöst problem.

Djurhälsocentraler

Tidigare omnämnda arbetsgrupp för veterinära frågor (AVF) inom jordbruksdepartementet diskuterade bl.a. samordning av olika veterinära verksamheter inom ramen för vad man benämnde veterinära servicecentraler som ett av flera tänkbara medel att åstadkomma effektivast möjliga sjukvård och hälsovård till i första hand animalieproduktionens djur. Denna typ av central har djurhälsoutredningen benämnt djurhälsocentral.

AVF tog aldrig slutlig ställning till hur en sådan central skulle organiseras, till verksamhetens omfattning, finansieringsfrågor m.m. Följande beskrivning ger en närmare orientering om denna tänkta samordningsform.

De krav som kan ställas på sådan servicecentral är bl.a. att jourtjänst, deltidstjänst o.dyl. skall kunna ordnas, att ändringar i besättningars hälsoläge skall kunna bevakas och att utredningar om besättningsstörningar skall kunna samordnas, att anslutna veterinärer skall ha behövlig administrativ service, t.ex. skrivhjälp, bokföringsservice och telefonpassning.

En modell kunde vara att det vid en djurhälsocentral finns tillgång till följande:

Veterinärer, allmänpraktiker (1 per nuvarande distrikt)
specialist på AI, bujatrik och gynekologi inkl. juversjukdomar
specialist på svinsjukdomar och svinproduktion
rekrytering, vidareutbildning
Laboratorieservice
Utfodringsspecialist
Byggnads-/miljöspecialist
Husdjurshygieniker
Assistenter, djursjukvårdare
Administrativ hjälp

Genom praktisk samverkan mellan olika specialister enligt ovan kan erhållas en väl fungerande akutsjukvård och hälsovård baserad på bl.a. kontinuerlig övervakning av hälso- och fruktsamhetsläget i besättningar och utredningar om orsaker till störningar och åtföljande rådgivning. Vissa specialister kan tjänstgöra hos flera uppdragsgivare.

Som utredningsunderlag på besättningsnivå förutsätts finnas: Data från husdjurskontroll (kokontroll, suggkontroll, köttboskapskontroll), från seminverksamhet, från djurhälsovård, sjukdomsdata, data från besiktning av slaktdjur, resultat från laboratorieundersökningar av foder, blod, mjölk, obduktioner m.m. Därtill kommer i första hand när det gäller enskilt djur: Djurskötares observationer, stalljournal och individkort.

I praktiken innebär detta att distriktsveterinärer och djurhälsoveterinärer (juver, semin, svin) bör ges tillfälle till kon-

tinuerligt samråd och samplanering av verksamheten. Det bör även finnas tillgång till andra specialister för medverkan i utredningar beträffande utfodring, byggnader m.m. Det bör också finnas möjlighet att delegera uppgifter till assistentpersonal, t.ex. seminpersonal, kontrollassistenter, hälsovårdstekniker och djursjukvårdare. Vid en sådan samlokalisering finns också möjlighet för de olika veterinärerna att fördela arbetsuppgifterna på det mest rationella sättet. Det finns också möjlighet att beakta de erfarenheter som görs i den rådgivning som bedrivs av centralens befattningshavare eller av rådgivare indirekt knutna dit.

Av det som ovan anförts följer att en rationell lösning kan uppnås vid en lokalisering av distriktsveterinärerna till husdjursföreningens filialstationer. Om inte även andra berörda veterinärer (t.ex. svinhälsoveterinär) kan ha samma utgångspunkt för sin verksamhet bör man söka sådana praktiska lösningar så att ändå behövligt samråd och behövlig samplanering kan ske.

Vad som ovan beskrivits bör betraktas som en modell som givetvis måste anpassas efter de lokala förutsättningarna.

AVF genomförde år 1978 en enkät till länsveterinärorganisationerna. Bl.a. efterlystes synpunkter på hur den veterinära servicen fungerade i nuläget och vilka krav som kan ställas i framtiden t.ex. i fråga om samordning. I något mindre än hälften av svaren utsades att det föreligger brister i samarbetet mellan olika veterinära kategorier, framför allt då mellan den organiserade hälsokontrollen av husdjur och distriktsveterinärerna. I ca hälften av svaren ställde sig länsveterinärerna positiva till inrättandet av distriktsveterinärstationer resp. djurhälsocentraler. I flera uttalanden ansågs förutsättningar för station/central finnas endast i begränsad utsträckning, t.ex. i glesbygder.

I sammanhanget vill djurhälsoutredningen också erinra om att distriktsveterinärföreningen under senare hälften av 1970-talet genomfört ett antal enkäter till distriktsveterinärerna med frågor bl.a. om möjligheten att inrätta flerveterinärstation inom

resp. stordistrikt. Av svaren framgår att distriktsveterinärernas inställning till denna arbetsform nu blivit avgjort positivare än tidigare. Man kan dock inte bortse från att det fortfarande på vissa håll finns ett visst motstånd mot en sådan organisationsändring.

Djurhälsoutredningens överväganden och förslag

Djurhälsoutredningen har tidigare i flera avsnitt understrukit vikten av en ökad samverkan mellan olika veterinära kategorier och andra inom området djurens hälso- och sjukvård verksamma personer, myndigheter, organ m.fl. Med hänsyn till animalieproduktionens betydelse för samhället ter sig ett sådant ökat samarbete framför allt angeläget mellan distriktsveterinärorganisationen och näringens organisationer på djurhälsovårdens område. Djurhälsoutredningen har också framhållit att alla möjligheter måste tas till vara för att finna lösningar som på olika sätt förbättrar arbetsförhållandena för distriktsveterinärerna.

Enligt djurhälsoutredningens mening skapas genom inrättande av flerveterinärstationer goda förutsättningar att nå de mål som här framhållits. Som tidigare nämnts finns redan, utöver Skarastationen, fem distriktsveterinärstationer. Det kan också här framhållas att lantbruksstyrelsen har diskuterat med näringens organisationer om inrättandet av ett antal djurhälsocentraler.

Båda här nämnda arbetsformer är av betydelse ur personalsynpunkter. Samordningen torde ge en minskad sårbarhet vid akut uppkomna vakanssituationer. Partiella tjänstledigheter på grund av barntillsyn m.m. liksom fråga om deltidspensioner är några områden som i stigande grad är svårlösta problem. Dessa torde lättare kunna klaras av inom en utbyggd stationsfunktion med flera veterinärer engagerade i verksamheten. Vidare ger den personliga kontakten vid en flerveterinärstatione en möjlighet till utveckling av den enskilde veterinärens kunskaper. Stationen torde också vara en lämplig arbetsplats att förlägga en del av allmäntjänstgöringen (AT) till. Arbetsformen innebär även inte bara ett bättre utnyttjande av den veterinära sakkunskapen utan också bättre service för den djurägande allmänheten.

Enligt djurhälsoutredningen är inrättandet av flerveterinärstationer en väg till ändamålsenlig rationalisering av den veterinära fältverksamheten. Som ytterligare exempel härpå kan nämnas att möjligheter skapas att lättare klara av säsongvariationer i arbetet liksom att åstadkomma en jämnare fördelning av arbetsbördan mellan veterinärerna. Speciellt beträffande djurhälsocentraler är tillkomsten av dessa, som utredningen ser det, av stor betydelse för att åstadkomma den samverkan som erfordras för att den föreslagna ökade satsningen på förebyggande vår på besättningsnivå skall kunna genomföras.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan utgår djurhälsoutredningen från att den veterinära fältverksamheten i framtiden i ökad utsträckning kommer att bedrivas genom flerveterinärstationer. Inrättande av flerveterinärstationer torde framför allt bli aktuellt i djurtäta områden samt där geografiska, produktionstekniska och andra förutsättningar finns härför. Djurhälsoutredningen är dock medveten om att olika förhållanden i landet och olika inställning till frågan kan påverka ett genomförande. För att arbetsformen skall fungera är det viktigt att berörda parter om möjligt är överens och i görligaste mån aktivt deltar i planeringen och inrättandet av stationerna. Det torde vara realistiskt att räkna med en uppbyggnadsprocess som sker successivt och med olika hastighet i olika delar av landet.

Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen som ansvarig myndighet att centralt hålla i frågan och utfärda de föreskrifter som erfordras. Det bör även vara en uppgift för styrelsen att i nära samarbete med berörda djurägarorganisationer och andra organ utarbeta de generella riktlinjer som skall gälla för de olika distriktsveterinärstationerna och djurhälsocentralerna.

Enligt djurhälsoutredningen kräver tillskapandet av flerveterinärstationer att resurser sätts in härför. Utredningen anser att detta kan ske genom att en myndighet, lantbruksnämnden, får det regionala ansvaret för djurens hälso- och sjukvård och att lantbruksnämnderna får det direkta ansvaret beträffande frågor sammanhängande med inrättande och drift av flerveterinärstationer. Djurhälsoutredningen förutsätter att hithörande frågor drivs i

nära samarbete med näringens organisationer.

När det gäller mer konkreta lösningar av olika frågor för resp. station och central förutsätts dessa i stor utsträckning handläggas av lantbruksnämnden. Nära kontakter med styrelsen torde i uppbyggnadsskedet härvidlag komma att krävas i frågor rörande t.ex. lokal- och utrustningsfrågor, aktiviteternas omfattning och personaluppsättning.

I fråga om kostnaderna för inrättande och drift av distriktsveterinärstationer och djurhälsocentraler kan olika lösningar bli aktuella. I vissa fall kan t.ex. kommuner komma att ställa lokaler till förfogande, i andra husdjursföreningar etc. Olika avtal om fördelning av kostnadsansvar förutsätts därför bli upprättade. Enligt djurhälsoutredningen bör till den del kostnaderna anses böra falla på staten dessa inkalkyleras i taxesättningen och sålunda tas ut av djurägarna. Enligt utredningen bör man under ett uppbyggnadsskede på flera år, som framgår av finansieringsavsnittet, beräkna 0,5 milj. kr. årligen för att få till stånd och stimulera till samarbete i flerveterinärstationer. Lantbruksstyrelsen bör få disponera denna summa på lämpligt sätt.

9.3.3 Systematisering av veterinärernas praktikjournaler

År 1971 startade ett försök med databehandling av veterinärernas praktikjournaler i Skaraborgs län med veterinärstyrelsen och samtliga veterinärer i länet som deltagande parter. Genom ett avtal mellan staten och Svensk Husdjursskötsel (SHS) år 1975 beslöts att Skaraprojektet skulle utvidgas att omfatta Kalmar län fr.o.m. år 1977. Enligt avtalet skulle SHS bestrida kostnaden för all stansning av inlämnade praktikjournaler. Staten har under senare år anslagit 150 000 kr. per år för försöksverksamheten.

På grund av vissa omständigheter sade SHS upp avtalet i mars år 1977. Fr.o.m. denna tidpunkt betalar staten också halva kostnaden för stansning. Samtidigt bildades tre arbetsgrupper, gemensamma för lantbruksstyrelsen och SHS med uppgift att arbeta

fram underlag för ett nytt handlingsprogram och ett nytt datasystem. Försöken i Skaraborgs och Kalmar län pågår alltjämt. Resultatet av arbetsgruppernas arbete redovisas i det följande. Vissa aktualiseringar av bl.a. framtagna siffermaterial har företagits. Avslutningsvis framför djurhälsoutredningen sina synpunkter.

Projektets målsättning

Ett väl utformat system för systematisering av veterinärernas parktikjournaler kan fylla nedanstående funktioner.

1 Underlättar och uniformerar veterinärernas administrativa arbete.

2 Möjliggör en säkrare sjukdomsstatistik.

3 Möjliggör en kontinuerlig redovisning av veterinärmedicinska observationer och åtgärder i den enskilda besättningen.

4 Utgör en viktig komponent vid en utbyggnad av avelsarbetet med nötkreatur och sannolikt också svin att även omfatta ökad resistens mot de sjukdomar som med hänsyn till djurlidande och ekonomisk betydelse är mest angelägna att bekämpa.

5 Möjliggör kontinuerliga studier av olika miljöfaktorers inflytande på djurhälsan.

6 Utgör ett värdefullt underlag vid forsknings- och utvecklingsarbete som berör djurhälsovård och djursjukvård i olika avseenden.

Till de nämnda punkterna kan fogas följande kommentarer:

Veterinärernas administrativa arbete

Den praktiserande veterinären är belastad med nedanstående administrativa uppgifter:

Utskrivning av kvitto alt. fakturaunderlag.
Bokföring av arvoden och resor.
Journalföring av diagnoser och behandlingar.
Årlig redovisning av sammanställningar från journalen.
Kemoterapeutikaredovisning.

Kemoterapeutikaredovisning och journalföring sker uniformt på skilda men fastställda blanketter. För de övriga uppgifterna finns inget generellt accepterat system. Veterinärerna arbetar efter olika modeller.

I en väl upplagd rutin är det möjligt att på en och samma blankett införa alla uppgifter som bör ligga till grund för den enskilde veterinärens administrativa arbete. Ett datorsystem avlastar dessutom veterinären egna siffersammanställningar och andra administrativa uppgifter. Nuvarande rutiner är orationella, siffermaterialet är osäkert och har ett begränsat användningsområde. Det bör även framhållas att genom datasystemet kan erhållas information om de olika veterinärernas arbetsbelastning, vilket bl.a. är av betydelse vid bedömning av personalbehovet.

Det ekonomiska värdet av den tidsbesparing ett datoriserat system skulle medföra torde vara betydande. Om hela projektet kostar ett par miljoner kr. per år erhålls täckning för den kostnaden om varje distriktsveterinär reducerar hemarbetet med ca 20 minuter per dag.

Sjukdomsstatistiken

Lantbruksstyrelsen infordrar årligen rapporter från praktiserande veterinärer innehållande dels statistik över diagnostiserade sjukdomar m.m., dels kommentarer till vissa sjukdomar eller sjukdomsgrupper. Regelbunden sammanställning av frekvensen diagnostiserade sjukdomar började så sent som år 1971. Ett datoriserat system möjliggör en säkrare sjukdomsstatistik som kan systematiseras och delges snabbare, oftare och mera detaljerat.

Redovisning till den enskilda besättningen

Systematisering av praktikjournaler på besättningsnivå bör bl.a. innebära att en kopia av inrapporteringsblanketten blir kvar hos djurägaren. Dessa kopior bör samlas i en därför avsedd pärm och förvaras i ladugården. Som ett komplement till detta möjliggör systemet periodiska redovisningar till djurägaren över sjukdomsläget i besättningen.

Rapportkopiorna är värdefulla för att inte säga nödvändiga eftersom inte samma veterinär från dag till annan besöker gårdarna.

Systematiserade praktikjournaler möjliggör således en kontinuerlig sammanfattning av hälsoläget i enskilda besättningar och tjänar som kommunikationsmedel mellan olika besökande veterinärer. Att dessa båda funktioner är av utomordentlig betydelse torde vara ostridigt. Det torde dock inte vara möjligt att med någon större säkerhet värdera dessa fördelar i pengar.

Avel för ökad sjukdomsresistens

Systematisering av veterinärernas praktikjournaler möjliggör en sammanställning av frekvensen veterinärbehandlade kvigor och kor efter enskilda tjurar för olika sjukdomar. En av Sveriges lantbruksuniversitet genomförd vetenskaplig utvärdering pekar på väsentliga skillnader mellan semintjurar i frekvensen mastit samt totala antalet sjukdomar. Det framtida avelsarbetet för ökad sjukdomsresistens kommer sannolikt att baseras dels på olika indirekta sjukdomsmarkörer som t.ex. cellhalt och ev. halten ketonkroppar i mjölken hos förstakalvare, dels på frekvensen av veterinärrapporterade sjukdomar.

År 1975 beräknades att mjölkproduktionen årligen åsamkas en förlust av ca 240 milj. kr. (omräknat efter 1980 års prisnivå) av de tre sjukdomarna mastit, pares och acetonämi. Bearbetningen av föreliggande material är ännu inte slutförd med avseende på de genetiska framsteg som kan uppnås vid urval av reducerade sjukdomsfrekvenser. Vissa uppgifter tyder dock på goda möjligheter. Med hänsyn till att en reduktion av t.ex. mastitbehandlings-

frekvensen från 16 till 15 procent innebär en besparing som motsvarar kostnaden för uppskattningsvis 10 års datoriserade praktikjournaler torde enbart möjligheterna till en effektivare avel för ökad sjukdomsresistens ge ett utbyte som motiverar ett genomförande av projektet.

Miljö - Djurhälsa

Behovet av rationalsieringar i animalieproduktionen leder bl.a. till nya byggnadstekniska lösningar. Undersökningar visar på mycket stora skillnader i sjukfrekvens mellan olika stalltyper för mjölkkor. Ett exempel är frekvensen mastit och spentramp som har beräknats uppgå till ca 10 procent i lösdriftsbesättningar och till ca 25 procent i uppbundna besättningar.

Alla ärenden rörande lån till nybyggnationer i jordbruket finns registrerade i lantbruksstyrelsens verksamhetsstatistik. Med ett datoriserat praktikjournalsystem kan nya stalltyper övervakas beträffande inflytandet på sjukdomsfrekvenserna. På samma sätt kan effekten av foderstater, mjölkningsmaskiner och andra miljöfaktorer systematiskt utredas om det skissade sjukdatasystemet realiseras.

Även beträffande området miljö - djurhälsa torde således ett genomförande av sjukdatasystemet medföra avsevärda fördelar.

Forskning och utvecklingsarbete

En kontinuerlig insamling och bearbetning av veterinärernas praktikjournaler kan utgöra ett värdefullt instrument för initiering av forskning och utvecklingsarbete som berör djurhälsovård och djursjukvård i olika avseenden men även som instrument för forskning. Som närliggande forskningsprojekt kan nämnas analys av trendmässiga förändringar i frekvensen av olika diagnoser, uppföljning i fält av behandlingsmetoder och profylaktiska åtgärder, studier av genetiska och miljöbetingade samband mellan sjukdomsbenägenhet och produktionsegenskaper och studier av olika skötselfaktorers inverkan på sjukdomsfrekvensen.

Sammanfattningsvis kan framhållas att det som ett resultat av ovan nämnda utredningsarbete finns flera väl motiverade skäl för en systematisering av veterinärernas praktikjournaler. De nämnda skälen medför på sikt så stora fördelar att de tillsammans ur ekonomisk synpunkt flerfaldigt torde motivera projektets genomförande.

Det är omöjligt att med någon större precision relatera de olika fördelarna till olika intressenter. Alla punkterna berör i sista hand både djurägare och veterinärer. Det är däremot möjligt att definiera de punkter i målsättningen som förutsätter samkörning mellan veterinärdata och uppgifter från kontroll och semin. Det är främst avelsaspekten och aspekten miljö - djurhälsa och forskning, som kräver samkörning med kontroll- och seminuppgifter för att ge maximalt utbyte.

Beskrivning av datasystemet

Enligt den modell som tillämpas i Skaraborgs län (Skara-modellen) fyller veterinären i en blankett vid varje sjukbesök. På den senaste och mest förenklade versionen av indatablankett finns plats för fyra poster. Ett exemplar av blanketten går till datacentralen för stansning. Ett exemplar överlämnas till djurägaren och ett behålls av veterinären. På blanketten finns utrymme för djuridentitet. I besättningar anslutna till någon form av kontroll kan djurindentitet antecknas.

Blankettens information om djurägarens telefonnummer används förutom då veterinären behöver kontakta djurägaren även för att återfinna aktuell besättning i registren för kontroll och semin. Härigenom kan veterinärernas praktikjournaler samköras med kontroll- och semindata. Detta möjliggör bl.a. avkommebedömningar av tjurar, beräkningar av samband mellan sjukdomsfrekvens och avkastning liksom vid miljö- och djurhälsostudier.

Kort uttryckt representerar Skara-modellen en lösning som kan uppfylla huvuddelen av de önskemål som presenteras i målsättningspunkterna ovan, åtminstone beträffande mjölkboskap. Nackdelen ligger i kostnaderna för stansning och à jourföring av

ett register över aktuella telefonnummer och att det vid en riksintroduktion inte är realistiskt att räkna med hundraprocentig identitetsregistrering i kontrollerade besättningar. En bättre och säkrare rutin än telefonnummer för koppling till befintliga kontrollregister torde vara att veterinären direkt på blanketten noterar djurägarens medlemsnummer i kokontrollförening.

Enligt de senaste beräkningarna uppgår stansningskostnaderna till 62,4 öre per blankett. Med 800 000 blanketter blir årskostnaderna enbart för stansningen ca 500 000 kr. För att reducera indatakostnaderna är det möjligt att ett system med optisk inläsning på sikt kan vara genomförbart.

Redan i slutet av 1960-talet diskuterade man inom SHS-organisationen möjligheten till inrapportering av veterinärdiagnoser via kontrollbokföringen i kontrollerade besättningar. Planeringen av det systemet avstannade emellertid när Skara-försöket med generell inrapportering startade. När avtalet mellan SHS och staten sades upp år 1977 återuppväcktes tanken på indata via kokontrollen. Ett par sådana system prövades och jämfördes med den s.k. Skara-modellen. Varje modell har sina för- och nackdelar. Vid en totalavvägning har man dock bedömt Skara-modellen vara den avgjort bästa.

Enstaka punkter i den skisserade målsättningen skulle kunna tillfredsställas med intermittenta stickprovsundersökningar. Det här presenterade systemet bör vara rikstäckande och kontinuerligt därför att utbytet av insatta resurser för alla målsättningspunkter sammantaget bedöms bli störst med den uppläggningen.

För att möjliggöra en samordning av djursjukvården över alla djurslag och underlätta journalföring för veterinärer som samtidigt arbetar med flera djurslag har det presenterade systemet utformats som ett generellt system som omfattar samtliga djurslag och som skall användas av samtliga veterinärer.

Det utvecklingsarbete som hittills utförts har resulterat i modeller för återredovisning av insamlade data till såväl berörda veterinärer och myndigheter som till djurägarna. Avkommebedöm-

ning av enskilda tjurar beträffande cellhalt i mjölken som indikator på mastitbenägenhet startade vintern 1978/79. Som komplemen till avkommebedömning på sådana indirekta sjukdomsmarkörer är sammanställning av diagnosfrekvenser angelägna.

Det föreligger med andra ord färdiga modeller för ett kontinuerligt utnyttjande på riksnivå av systematiserade praktikjournaler.

Kostnadsberäkningar

Med utgångspunkt från nuvarande kostnader för sjukdataprojektet i Skara och Kalmar har följande kostnader beräknats för ett landsomfattande system. Blankettåtgången för övriga djur har beräknats till 10 procent av åtgången för nötkreatur och svin.

Antal nötkreatur	1 938 000
Antal svin	2 634 000

Blankettkostnad, 800 000 à 0:40	350 000
Stansningskostnad, 800 000 à 0:62	500 000
Telefonregister[1]	300 000
Administrativ databehandling (utdata till veterinärer, statistik)	200 000
Utnyttjande i kokontrollredovisningar eller annan form av redovisning till djurägarna	190 000
Investeringar och drift av djursjukdata i avelsvärderingssystem	200 000
Ansvarig handläggare	250 000
Summa kr.	1 990 000

Djurhälsoutredningens överväganden

Djurhälsoutredningen konstaterar att i nämnda utredningsrapport uttalas att redan nu finns färdiga modeller för ett kontinuerligt utnyttjande på riksnivå av systematiserade praktikjournaler. Enligt vad som inhämtats av djurhälsoutredningen är erfarenheterna från försöken i Skaraborgs och Kalmar län sådana att

[1] Om telefonregister inte behövs minskar den totala kostnaden med ca 300 000 kr.

det framtagna ADB-systemet torde motsvara de krav som uppställts. Anledningen till att man inte gått vidare är bl.a. att det varit svårt att nå enighet om kostnadsfördelningen mellan staten och näringen. Vidare avvaktar man resultatet av djurhälsoutredningens arbete innan slutlig ställning tas.

Djurhälsoutredningen har i flera sammanhang i detta betänkande berört frågor om datorisering av veterinärmedicinska data. Det torde exempelvis stå klart att man svårligen kan undvara här ifrågavarande moderna hjälpmedel om man vill nå en resultatgivande ökad satsning på profylax och genomföra den samordning inom djurhälsovården som är önskvärd. Som påpekas i avsnittet om finansiering torde vidare bl.a. i samband med betalningsredovisning av djurägaravgifter och i frågor avseende distriktsveterinärernas lönesystem ADB kunna erbjuda fördelar. Det bör här nämnas att hithörande frågor f.n. är under utredning av lantbruksstyrelsen i nära samarbete med statskontoret.

I organisationsavsnittet har utredningen framhållit att ifrågavarande datasystem kräver betydande insatser på regionalplanet. Mycket talar för att dessa insatser bör ligga på lantbruksnämnden. Hur systemet närmare skulle byggas upp ur organisatorisk - administrativa synpunkter torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att avgöra i samråd med näringen och statskontoret bl.a. på basis av erforderliga kompletterande utredningar.

Mot bakgrund av vad i detta avsnitt anförts anser djurhälsoutredningen att starka skäl talar för att med den framtagna modellen som utgångspunkt för den föreslagna systematiseringen av veterinärernas praktikjournaler bör införas i hela landet och att ett riksomfattande datasystem byggs upp, ev. i etapper. Kostnaden för ett rikstäckande system uppgår som framgår av det föregående till ca 2 milj. kr. per år.

9.3.4 Rationalisering

Djurhälsoutredningen har på flera ställen i betänkandet pekat på rationaliseringsmöjligheter i fråga om verksamheten med djurens hälso- och sjukvård och föreslagit organisatoriska änd-

ringar och andra åtgärder för att åstadkomma förbättringar. I detta avsnitt ges bl.a. ett koncentrat härav jämte kommentarer.

Huvudtemat för utredningens arbete har mot bakgrund av nuvarande brister och med hänsyn till överblickbara framtida krav varit

att söka erhålla en önksvärd samordning mellan olika verksamheter inom området djurens hälso- och sjukvård,

att genomföra en ökad satsning i fråga om att förebygga sjukdomar och hälsostörningar på besättningsnivå och

att söka åstadkomma tillfredsställande arbetsförhållanden.

En utgångspunkt har varit att förslagen inte får medföra totalt sett ökade kostnader för statsverket.

De organisationsförslag som utredningen tagit fram - lantbruksnämnderna övertar vissa uppgifter från länsveterinärorganisationerna och länsveterinärerna, lantbruksnämnderna förstärks med veterinär arbetskraft och regionala samrådsgrupper förutsätts bli tillskapade - syftar till att genom decentralisering och koncentration av uppgifter skapa en slagkraftig och effektiv regional organisation. Genom att erforderliga resurser tillförs den regionala verksamheten skapas bl.a. förutsättningar för att ta fram ett mer tillförlitligt planeringsunderlag för att fortlöpande och snabbare anpassa personalbehovet i förhållande till verksamhetens omfattning. Dessutom erhålls genom decentralisering av vissa uppgifter centralt på lantbruksstyrelsen större utrymme för ökad satsning på utvecklingsarbete och på övergripande planering avseende området djurens hälso- och sjukvård.

Enligt djurhälsoutredningen är det angeläget att distriktsveterinärerna i framtiden i större utsträckning än f.n. får möjlighet att ägna sig åt de kvalificerade veterinärmedicinska arbetsuppgifterna och åt den sjukdomsförebyggande verksamheten. Därför bör bl.a. särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att i första han till djurägarna själva och i förekommande fall till

annan personal överföra vissa arbetsuppgifter som utförs av veterinärer. Således bör närmare undersökas vilka arbetsuppgifter som djurägarna kan och bör utföra. En ökad satsning på ett sådant system innebär bl.a. att djurägarna måste erhålla en för ändamålet väl anpassad utbildning. Det torde närmast vara en uppgift för lantbruksnämnderna och olika djurägarorganisationer att, i viss utsträckning i nära samarbete, planera och genomföra de kurser och tillhandahålla den rådgivning som bedöms erforderlig.

Beträffande överförande av arbetsuppgifter till annan personal torde detta främst bli aktuellt vid flerveterinärstationer med verksamhet av större omfattning. Vissa mindre kvalificerade veterinärmedicinska uppgifter m.m. bör i första hand utföras av personer med erforderlig kompetens, typ djursjukvårdare och assistenter vid husdjurs- och slakteriföreningarna medan vissa andra arbetsuppgifter, t.ex. telefonpassning, registrering, allmänna kontrosgöromål, i görligaste mån bör utföras av administrativ personal.

Djurhälsoutredningen anser vidare att inrättandet av flerveterinärstationer, såväl distriktsveterinärstationer som i än högre grad djurhälsocentraler, kan medföra rationaliseringsvinster i fråga om den veterinära fältverksamheten. Fördelar med flerveterinärstationer är bl.a. att ett ökat samarbete etableras, förutsättningar för jämnare fördelning av arbetet skapas, mer stimulerande och utvecklande arbete erhållas genom daglig kontakt med kolleger, specialkunskaper kan utnyttjas bättre, deltidstjänstgöring och ledigheter kan lättare ordnas och vikariefrågor lättare lösas.

Ur flera synpunkter förbättras således genom flerveterinärstationer veterinärernas arbetsförhållanden. Dessutom verkar ett sådant system i riktning mot ett mer organiserat samarbete mellan olika veterinära kategorier och andra personer och organ verksamma inom området djurens hälso- och sjukvård. Av flera skäl, t.ex. genom tillgång till specialister och daglig telefonväxelbemanning, innebär denna arbetsform vidare en förbättrad service gentemot djurägarna.

Djurhälsoutredningen anser det vara av stor betydelse att de tekniska hjälpmedel och arbetsformer som motiveras av ett effektivt arbete med djurens hälso- och sjukvård utnyttjas.

I avsnittet 9.3.3 framhålls de förbättringar som ernås genom en systematisering av veterinärernas praktikjournaler och genom införande av ett riksomfattande datasystem. Härigenom skulle rationaliseringsvinster erhållas, t.ex. i fråga om veterinärernas journalföring, förbättrat statistikunderlag och redovisning av veterinärmedicinska observationer samt ett värdefullt forskningsunderlag. Vidare menar djurhälsoutredningen att den arbetsform rörande samordnad sjukvård och hälsovård inom animalieproduktionen som skissats under kap. 9 är ägnad att ta tillvara tillgängliga resurser på ett effektivare sätt än f.n. och att skapa bättre möjligheter för besättningsdiagnostik och därav följande rådgivning. Databaserad journalföring är hävidlag till stor hjälp.

Djurhälsoutredningen vill i detta sammanhang ta upp några frågor som rör distriktsveterinärernas telefoninnehav. I den översyn av distriktsveterinärorganisationen som lantbruksstyrelsen låtit genomföra år 1980 och som framlagts i rapport 1981-01-27 framhålls bl.a. följande. Under senare år har kommit tekniska hjälpmedel såsom biltelefon, servofon och mobilsökare, vilka underlättar arbetet för distriktsveterinärerna och möjligheterna för djurägarna att lättare nå veterinären i en akutsituation. Från distriktsveterinärerna framhålls att dessa hjälpmedel borde anskaffas av arbetsgivaren eller att i varje fall kostnaden för nyanskaffningen betalas av arbetsgivaren.

Beträffande tjänstetelefon anser flera läns- och distriktsveterinärer att det bör finnas en av arbetsgivaren ägd tjänstetelefon utställd på distriktsveterinären inom viss distrikt. Bl.a. framhålls att vid varje byte av tjänstehavare uppstår problem om den tidigare tjänsteinnehavaren behåller sitt inarbetade telefonnummer. Vid vikariat kan djurägaren lättare nå veterinären om det finns ett telefonnummer utställt på distriktsveterinären inom distriktet. Det poängeras också att som statstjänsteman

bör distriktsveterinären ha tjänstetelefon och tjänstelokaler som bekostas av arbetsgivaren.

De i rapporten framförda frågorna och synpunkterna är inte nya. Beträffande biltelefon har lantbruksstyrelsen i februari år 1977 till jordbruksdepartementet ingivit en skrivelse angående försöksverksamhet med kommunikationsradio för distriktsveterinärer. Genom beslut i september år 1979 har skrivelsen överlämnats till djurhälsoutredningen. Försöksverksamheten har sin upprinnelse i väckta motioner i riksdagen. Riksdagen uttalade våren år 1976 att det fanns anledning att undersöka i vad mån ett kommunikationsradiosystem för distriktsveterinärer kunde medföra fördelar för veterinärer och djurägare samt för djursjukvårdens handhavara över huvud taget.

De undersökningar lantbruksstyrelsen genomförde ledde till att styrelsen i nämnda skrivelse föreslog att distriktsveterinärerna utrustas med mobiltelefon. Enligt styrelsen är mobiltelefon ett värdefullt instrument för att ge djurägarna en bättre service.

F.n. ägs och bekostas, med vissa undantag, telefoner och biltelefoner av veterinärerna själva. De som nu har mobiltelefoner är genomgående positivt inställda till systemet. Hithörande frågor om telefoninnehav m.m. inbegrips i löneförhandlingarna mellan statens arbetsgivarverk och veterinärförbundet.

Enligt djurhälsoutredningens bestämda uppfattning är distriktsveterinärens arbete sådant att såväl innehav av biltelefon (liknande) som tjänstetelefon skulle innebära betydande fördelar. Djurägaren kan genom biltelefon snabbt nå veterinären på fältet, vilket naturligtvis är speciellt viktigt vid akutfall. Veterinären kan omdisponera sina besök, göra betydande tidsvinster och i avsevärd grad förkorta sin arbetsdag. Likaså ur rationella synpunkter torde ett system med tjänstetelefon med telefonen utställd på distriktsveterinären inom visst distrikt resp. på flerveterinärstation för vissa distrikt vara den bästa lösningen. Utredningen anser vidare att staten (lantbruksstyrelsen) i

egenskap av huvudman för distriktsveterinärerna i princip bör stå som ägare för tjänstetelefonerna.

Djurhälsoutredningen anser att kostnaderna för biltelefonerna liksom driftskostnaderna för tjänstetelefon bör tas ut av djurägarna till självkostnadspris. Detta bör även gälla kostnader för hyra av vissa lokaler. Ett förtydligande härom bör lämpligen intas i 8 § veterinärtaxeförordningen.

Enligt direktiven bör organisationen vara flexibel och anpassningsbar till ändrade förhållanden, t.ex. ökad djurtäthet. Som tidigare nämnts i detta avsnitt verkar djurhälsoutredningens organisatoriska förslag i den riktningen liksom förslag som framläggs rörande finansieringsfrågorna. Bl.a. förutsätts att ett väl dokumenterat behov av ökning av antalet distriktsveterinärtjänster bör bekostas av djurägarna. Genom att det får ankomma på lantbruksstyrelsen att inom vissa ramar tillskapa och dra in tjänster ges förutsättningar för en snabbare anpassning till ändrade förhållanden vad gäller efterfrågan på veterinärservice m.m.

Här kan också framhållas att ett införande av allmäntjänstgöring (AT) för veterinärerna, som utredningen förordar, skulle innebära att fältorganisationen erhåller viss personalförstärkning, vilket inte minst är angeläget under högsäsongen på våren.

Av de undersökningar som veterinärväsendeutredningen lät företa framgår att distriktsveterinärernas resor upptar i genomsnitt ca en tredjedel av den totala arbetstiden. Det är naturligtvis angeläget att om möjligt söka nedbringa restiden till förmån för den rent veterinära verksamheten. Utredningen har härvidlag bl.a. pekat på att ett samarbete i flerveterinärstationer kan innebära en mer rationell resplanering och att innehav av biltelefon kan medföra betydande tidvinster.

I likhet med veterinärväsendeutredningens uttalande anser djurhälsoutredningen att i fråga om den allmänna servicenivån bör gälla att tjänster skall tillhandahållas effektivt och i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet i den omfatt-

ning som i princip motsvarar en beredvillighet att betala de härmed förenade kostnaderna. Servicen skall med andra ord vara efterfrågeanpassad. Häri ligger ett krav på att vederbörande veterinärer skall kunna beredas i princip full sysselsättning med sådana arbetsuppgifter för vilka de erhållit särskild utbildning samt att de som efterfrågar tjänsterna bör svara för resp. del av kostnaderna för distriktsveterinärväsendet.

Den veterinära servicen till djurägarna skall gälla dygnet runt, vardag som helgdag. I olika sammanhang har möjligheterna att reducera denna höga servicenivå, t.ex. genom sänkt beredskap, diskuterats. Veterinärernas arbetsförhållanden skulle härigenom avsevärt förbättras. Enligt djurhälsoutredningen bör emellertid på grund av djurskyddsskäl och ekonomiskt värdefullt djurmaterial i första hand beträffande animalieproduktionens djur nuvarande servicenivå bibehållas.

Djurhälsoutredningen har i det föregående pekat på olika rationaliseringsaspekter som bör beaktas för att nå bättre samordning, ökad satsning på profylax och bättre arbetsförhållanden. Till vissa delar bör enligt utredningen förslagen kunna, åtminstone på sikt, påverka personalbehovet. Att i exempelvis antal tjänster precisera rationaliseringsvinsten torde inte vara möjligt.

9.4 Administration m.m.

F.n. åvilar det enligt allmänna veterinärinstruktionen länsveterinärorganisationen inom resp. län att utöva tillsyn över den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, leda och samordna åtgärder mot djursjukdomar i den mån det inte ankommer på länsstyrelsen, ha tillsyn över distriktsveterinärers och, i den omfattning statens livsmedelsverk bestämmer, besiktningsveterinärers verksamhet, ha tillsyn över att andra veterinärer vid utövning av veterinäryrket iakttar vad som åligger dem, utöva upplysnings- och rådgivningsverksamhet samt fullgöra de administrativa uppgifter som lantbruksstyrelsen eller statens livsmedelsverk överlämnar åt länsveterinärorganisationen.

Med stöd av allmänna veterinärinstruktionen har lantbruksstyrelsen beträffande medverkan i ärenden inom styrelsens verksamhetsområde bl.a. föreskrivit att länsveterinärorganisationen regionalt skall verka för en samordning av de veterinärmedicinska resurserna och främja samarbetet mellan olika veterinärkategorier. Vidare skall organisationen föra förteckning över inom länet bosatta veterinärer med angivande av bostadsort, postadress och telefonnummer samt vid förändring underrätta lantbruksstyrelsen och resp. lantbruksnämnd. Före maj månads utgång varje år skall till lantbruksstyrelsen överlämnas till organisationen inlämnade årsberättelser jämte sammanfattning och översikt av dessa. Slutligen skall även till lantbruksstyrelsen utan dröjsmål med eget yttrande överlämnas till styrelsen ställda och till organisationen inkomna rapporter, redogörelser, räkningar och dylikt.

Vad särskilt angår distriktsveterinärorganisationen skall länsveteriärorganisationen fastställa beredskapsområden och beredskapsplaner och senast en vecka innan beredskapsplan träder i kraft överlämna planen till lantbruksnämnden och berörda veterinärer. Vidare skall organisationen besluta om avvikelse från beredskapsplan och underrätta lantbruksnämnden och berörda veterinärer om beslutet och på beräkningsunderlag bestyrka fullgjord beredskapstjänst och överlämna underlaget till lantbruksnämnden. I samråd med berörda veterinärer skall organisationen planera regionvikaries tjänstgöring och besluta om sådant tjänstgöring. Slutligen skall länsveterinärorganisationen även medverka vid lantbruksnämndens bedömning av huruvida behov av särskild vikarie föreligger, biträda lantbruksnämnden vid anskaffning av vikarie och på begäran av lantbruksnämnden bedöma vikaries kompetens. Vid hastigt påkommet behov, såsom vid sjukdomsfall, skall i avvaktan på lantbruksnämndens beslut organisationen tillfälligt förordna vikarie och, om så erfordras, omfördela tillgänglig personal samt snarast möjligt underrätta lantbruksnämnden om vidtagna åtgärder.

Länsveterinärorganisationens uppgifter inom djurens hälso- och sjukvård är således av dels allmän, dels administrativ karaktär. De senare arbetsuppgifterna erfordrar enligt djurhälsoutredningens uppfattning i och för sig inte veterinärmedicinsk kompetens.

I lantbruksstyrelsens föreskrift med arbetsordning för distriktsveterinärer anges att förste distriktsveterinär skall fördela arbetet inom distriktet. Arbetsfördelningen skall ske i samråd med inom distriktet verksamma distriktsveterinärer och i förekommande fall även i samråd med distriktsveterinärer i angränsande distrikt. Vidare skall förste distriktsveterinär avge förslag till beredskapsplan i samråd med berörda veterinärer, planlägga ledigheter och medverka i planering av regionvikaries tjänstgöring. Vid sjukdomsfall skall förste distriktsveterinären tillsammans med länsveterinären omfördela arbetet genom att omdisponera tillgänglig personal intill dess ev. vikarie kunnat anskaffas. I samråd med övriga distriktsveterinärer skall förste distriktsveterinären avge översikt och berättelse över verksamheten inom distriktet.

Personalsituationen inom distriktsveterinärorganisationen kännetecknas f.n. av att arbetsbelastningen i vissa distrikt är hög. Vidare är det inom nuvarande organisation svårt att tillgodose kraven från distriktsveterinärerna att kunna utnyttja de olika reformer som under senare år genomförts inom arbetslivets område avseende t.ex. arbetstidförkortningar, deltidstjänstgöring, föräldraledighet och deltidspensionering. Detta medför med hänsyn till arbetets karaktär ett utökat behov av personalplanering. En sådan planering underlättas väsentligt om distriktsveterinärerna mera direkt än f.n. underställs den statliga regionala organisationen. En sådan ordning är sannolikt även till fördel när det gäller att åstadkomma en ökad samverkan och att ändra verksamhetens inriktning mot ökade förebyggande åtgärder.

Enligt djurhälsoutredningen bör det åvila den statliga regionala organisationen att bl.a. utöva övergripande tillsyn över det allmänna hälso- och sjukdomsläget, tillsyn över praktiserande veterinärers verksamhet, planera och samordna olika insatser inom djurens hälso- och sjukvård samt planera och genomföra rådgivning inom husdjursområdet. Utöver detta allmänna ansvar bör den regionala organisationen åläggas ett speciellt ansvar för distriktsveterinärerna vad gäller bl.a. lokal organisation, ekonomi- och personaladministration.

I det föregående har redovisats olika uppgifter som enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör åvila den regionala organisationen. Dessa uppgifter motsvarar i stort sett vad som f.n. åvilar länsveterinärorganisation, lantbruksnämnd och förste distriktsveterinär. Djurhälsoutredningen har i det föregående även lämnat förslag rörande bl.a. flerveterinärstationer, datasystem, för veterinärernas sjukjournaler samt lämnar i följande avsnitt även förslag till allmäntjänstgöring för veterinärer. Dessa förslag medför förnyade och ökade krav på regionala insatser i första hand vid genomförandet av aktuella förändringar men även i den fortlöpande verksamheten. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning förutsätter det redovisade behovet av insatser en enhetlig statlig regional organisation med ett samlat ansvar för insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Djurhälsoutredningen lämnar i det följande förslag till en sådan organisation.

Enligt djurhälsoutredningen bör det ankomma på lantbruksstyrelsen att centralt verka för ökade förebyggande insatser bl.a. genom planering och prioritering av olika aktiviteter. Vid lantbruksstyrelsens planering av olika insatser är det enligt djurhälsoutredningens uppfattning angeläget att jordbruksnäringens organisationer bereds tillfälle att medverka.

Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget även peka på den stora betydelse som verksamheten vid statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har för lantbruksstyrelsens centrala funktion som ansvarig myndighet för djurens hälso- och sjukvård. Regeringen har i april år 1981 tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor rörande SVA:s uppgifter och organisation. Enligt direktiven skall utredaren pröva huruvida den nuvarande arbetsfördelningen mellan lantbruksstyrelsen och SVA är rationell. Denna prövning bör ske mot bakgrund av en analys av vilken organisation och vilka arbetsformer som bäst svarar mot behovet av insatser från lantbruksstyrelsens sida på djurhälsoområdet. Lämpligheten av att till lantbruksstyrelsen flytta den sakliga och vetenskapliga kompetens som finns inom SVA bör i detta sammanhang förutsättningslöst prövas. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om en organisatorisk överflyttning av SVA:s epizootilogiska avdelning är motiverad.

Regionalt är ansvaret för den statliga verksamheten inom animalieproduktionen delat mellan lantbruksnämnd, länsveterinärorganisation och i viss mån länsstyrelse. Lantbruksnämnden har vissa administrativa uppgifter avseende distriktsveterinärorganisationen. Vidare svarar nämnderna för statliga insatser, främst rådgivning, inom animalieproduktionen. Lantbruksnämnderna har även ålagts ansvaret för tillämpningen av djurstallkungörelsen. Länsveterinärorganisationen utövar som regionalt organ åt lantbruksstyrelsen i första hand tillsynen över den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren. Länsstyrelsen svarar för den regionala tillsynen m.m. inom livsmedelskontrollen, djurskyddet och epizootibekämpandet.

Djurhälsoutredningen har i det föregående framhållit att verksamheten vad gäller djurens hälso- och sjukvård bör decentraliseras vilket förutsätter att den regionala planeringen och ledningen intensifieras. Detta gäller i första hand samverkan mellan olika insatser för att åstadkomma ökade förebyggande åtgärder men även administrationen m.m. av fältverksamheten. Enligt djurhälsoutredningens mening är det också angeläget att den nuvarande uppdelningen av den regionala administrationen på lantbruksnämnd och länsveterinärorganisation upphör. Djurhälsoutredningen anser att det regionala ansvaret för insatser inom djurens hälso- och sjukvård bör åvila lantbruksnämnderna. Djurhälsoutredningen föreslår således att länsveterinärorganisationernas nuvarande arbetsuppgifter förs över till resp. lantbruksnämnd. I och med detta upphör länsveterinärorganisationen som statligt regionalt organ. Samtidigt bör distriktsveterinärerna organisatoriskt inordnas i lantbruksnämnderna, vilket även innebär att begreppet distriktsveterinärorganisation som benämning på den veterinära fältorganisationen kan avskaffas.

Lantbruksnämnderna kommer härigenom att erhålla ett samlat ansvar för de statliga regionala insatserna inom animalieproduktionen inkl. djurens hälso- och sjukvård. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning ger de samlade resurser som härigenom skulle komma att finnas inom lantbruksnämnderna ökade möjligheter till

insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Härigenom ges även möjligheter till decentralisering av uppgifter från lantbruksstyrelsen.

Djurhälsoutredningen har i det föregående understrukit behovet av ett ökat inflytande från djurägarna när det gäller planering av inriktning och omfattning av insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Ett sådant djurägarinflytande möjliggörs genom de ledamöter i lantbruksnämnden som utses av regeringen resp. landstingen. I plenum prövas frågor av principiell natur eller större vikt såsom frågor om verksamhetens inriktning, omfattning och organisation. Djurhälsoutredningen har tidigare föreslagit att verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård bör planeras tillsammans med övriga statliga insatser i lantbruksnämndens handlingsprogram. En sådan planering underlättas genom att lantbruksnämnderna ges ett mer samlat ansvar för statliga insatser inom animalieproduktionen. Djurhälsoutredningen vill även erinra om att lantbruksstyrelsen i anvisningar till lantbruksnämndernas handlingsprogram har föreskrivit att dessa skall fastställas av nämnden i plenum.

Djurhälsoutredningen vill understryka den stora betydelse som en överföring av ansvaret för djurens hälso- och sjukvård innebär för integrationen av djurens hälso- och sjukvård med lantbruksnämndens övriga insatser inom animalieproduktionen. Som tidigare framhållits betyder djurhälsoläget allt mer för de animalieproducerande företagens ekonomi. Det bör vara en väsentlig uppgift för lantbruksnämnden att aktivt verka för en förbättrad djurhälsa. För detta krävs ett intimt samarbete mellan husdjursrådgivare och veterinär expertis. Sådan samverkan sker visserligen f.n. i begränsad omfattning mellan lantbruksnämnden och distriktsveterinärer, men genom den föreslagna organisationsförändringen skulle denna samverkan kunna fördjupas och göras mer effektiv. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning ges härigenom även väsentligt ökade möjligheter till samordning av de statliga insatserna inom området och den av jordbruksnäringen bedrivna organiserade hälsokontrollen. Det bör ankomma på lantbruksnämnden att tillsammans med näringens organisationer

svara för samordningen mellan djursjukvård, djurhälsovård och nämndens övriga insatser inom animalieproduktionen.

En överföring av det regionala ansvaret för djurens hälso- och sjukvård till lantbruksnämnderna innebär enligt djurhälsoutredningens uppfattning också en väsentlig förbättring i det förebyggande djurskyddsarbetet. I djurskyddets idé ligger framför allt ett förebyggande moment som bäst tillgodoses genom upplysning och rådgivning om hur djur skall skötas och behandlas för att djuren skall skyddas för lidande. Lantbruksnämnderna bedriver omfattande rådgivning inom husdjursområdet rörande djurens utfodring och vård, byggnadernas utformning och handhar som nämnts ärenden rörande djurstallkungörelsen. Det är då naturligt att rådgivningsarbetet också vidgas till att i ökad utsträckning omfatta djurskyddsfrågor. Lantbruksnämnderna bör även med fördel kunna svara för rådgivning i djurskyddsfrågor rörande i första hand animalieproduktionens djur till kommunernas hälsovårdsnämnder.

Med hänsyn till lantbruksnämndernas sakkunskap inom animalieproduktionen i övrigt torde en överföring av ansvaret för djurens hälso- och sjukvård till lantbruksnämnderna även innebära avsevärda fördelar vad gäller bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar och för verksamheten med att förebygga att sådana sjukdomar sprids.

Djurhälsoutredningen har inte funnit anledning att i detta sammanhang ifrågasätta länsstyrelsernas befattning med frågor rörande livsmedelskontroll, djurskydd och epizootibekämpning. För vissa beslut enligt djurskyddslagen och epizootilagen kan därför behov av samråd föreligga mellan lantbruksnämnden och länsstyrelsen.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning kräver djurens hälso- och sjukvård resp. livsmedelskontroll i vissa avseenden olika kompetens. Den uppdelning av det regionala ansvaret för dessa verksamhetsområden mellan lantbruksnämnd och länsstyrelse som djurhälsoutredningen föreslagit torde skapa förutsättningar för

effektivare insatser inom såväl djurhälso- och djursjukvård som livsmedelskontroll.

De uppgifter som enligt det föregående föreslås bli överförda till lantbruksnämnderna är till viss del av administrativ natur. Dessa torde till stor del kunna handläggas inom lantbruksnämndernas administrativa enheter. Övriga uppgifter rörande övergripande tillsyn av det allmänna hälso- och sjukdomsläget, tillsyn över praktiserande veterinärers verksamhet, planering och samordning av olika insatser inom djurens hälso- och sjukvård, medverkan vid planering och genomförande av lantbruksnämndernas rådgivning inom husdjursområdet, djurskyddsfrågor m.m. hör naturligen till lantbruksnämndens produktionsenheters verksamhetsområde. Handläggningen av dessa arbetsuppgifter förutsätter i flertalet fall att lantbruksnämnden till sitt förfogande har veterinär sakkunskap. En överföring av ansvaret för djurens hälso- och sjukvård innebär således enligt djurhälsoutredningens uppfattning att resurser i form av veterinär sakkunskap måste tillföras lantbruksnämnderna.

En av de viktigaste arbetsuppgifterna blir enligt djurhälsoutredningens mening planering och samordning av olika insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Djurhälsoutredningen har i det föregående framhållit att samordningen lämpligen bör byggas upp med utgångspunkt från olika djurslag och att den med hänsyn till den regionala indelning som tillämpas av jordbruksnäringens organisationer kommer att omfatta flera län eller delar av flera län. Djurhälsoutredningen vill här erinra om att den organiserade hälsokontrollen av mjölkkor bedrivs i 13 regioner och att svinhälsokontrollen bedrivs i tio regioner. Den regionala laboratorieverksamheten bedrivs på 11 platser i landet. Behovet av resurser måste även bedömas med hänsyn till animalieproduktionens omfattning och lokalisering. Med utgångspunkt från dessa förhållanden bedömer djurhälsoutredningen att lantbruksverket behöver tillföras resurser motsvarande 10-12 veterinära tjänster.

I sina överväganden rörande den regionala organisationen har djurhälsoutredningen enligt tilläggsdirektiv även att beakta de konsekvenser som olika organisationsalternativ medför i fråga om de uppgifter länsveterinärerna fullgör som tjänsteman i länsstyrelsen. Den av djurhälsoutredningen föreslagna organisationsförändringen innebär bl.a. att länsveterinärorganisationerna och dess uppgifter överförs till resp. lantbruksnämnd. Enligt djurhälsoutredningens mening borde därför resurser motsvarande länsveterinärernas insatser inom resp. länsveterinärorganisation i och för sig kunna föras över från länsstyrelserna till lantbruksverket.

Som utredningen tidigare framhållit varierar länsveterinärernas insatser inom länsveterinärorganisationen. Länsveterinärernas arbetsuppgifter består till stor del av initiativärenden. Insatserna på olika områden, t.ex. djurens hälso- och sjukvård har därför i stor utsträckning blivit beroende av vederbörande länsveterinärs intresseinriktning. Utredningen har på olika sätt försökt bilda sig en uppfattning om hur stor del av länsveterinärens arbetstid som hänför sig till länsveterinärorganisationen och som därmed skulle kunna ligga till grund för en ev. resursöverföring till lantbruksverket. Utredningen har dock av olika skäl, bl.a. tidsbrist, inte genomfört någon mer omfattande analys av länsveterinärernas insatser på olika områden.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning innebär en överföring av länsveterinärorganisationens uppgifter till lantbruksnämnderna att de uppgifter, främst rörande livsmedelskontroll, som avses bli kvar hos länsstyrelserna inte är av sådan omfattning att de vid samtliga länsstyrelser ger underlag för en hel tjänst med veterinär inriktning. Det kan därför ifrågasättas om inte en eller flera länsstyrelser skulle kunna dela på sådana tjänster. Vidare talar starka skäl för att såväl uppgifter inom djurens hälso- och sjukvård som livsmedelskontroll i framtiden i ökad utsträckning kräver specialistkunskaper. Det är med hänsyn till de olika kompetenskraven inom resp. område därför svårt att i en och samma person förena ledningen av såväl djurens hälso- och sjukvård som livsmedelskontroll.

Djurhälsoutredningen har övervägt att föreslå en direkt överföring av resurser från länsstyrelserna till lantbruksverket. Den nuvarande organisationen är dock liten och i de flesta fall bemannad med endast en länsveterinär. En överföring av resurser från länsstyrelserna till lantbruksverket skulle därför i vissa län allvarligt påverka länsstyrelsens möjligheter att fullgöra vissa uppgifter inom livsmedelskontrollen och övriga berörda områden. I vissa län skulle det som nämnts ovan även vara tänkbart att uppgifterna inte skulle vara tillräckliga för en tjänsteman med veterinärinriktning. En ev. delning av resurserna måste därför föregås av närmare studier av bl.a. livsmedelskontrollens uppgifter och organisation.

Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget även erinra om att nuvarande livsmedelslag trädde i kraft för ca 10 år sedan. Någon samlad översyn och utvärdering av lagen och formerna för livsmedelskontrollen har därefter inte gjorts. Djurhälsoutredningen har mot bakgrund av sina direktiv inte haft möjlighet att göra en sådan översyn. Utredningen föreslår att hithörande frågor ses över i särskild ordning. En väsentlig uppgift för en sådan översyn bör vara att utreda om nuvarande former och organisation av tillsynen enligt livsmedelslagen är den mest ändamålsenliga med hänsyn till bl.a. befolkningsunderlag, förekomst av livsmedelsindustri, regional laboratorieverksamhet m.m.

I avvaktan på att den sålunda föreslagna översynen av formerna för livsmedelskontrollen m.m. förordar djurhälsoutredningen att lantbruksnämndernas behov av veterinär sakkunskap tillgodoses genom att länsveterinären får till uppgift att - utöver sina funktioner i länsstyrelsen - även biträda lantbruksnämnden med tidigare nämnda uppgifter rörande bl.a. planering och samordning av insatser inom djurens hälso- och sjukvård.

Den av djurhälsoutredningen föreslagna organisationsförändringen innebär vidare som nämnts att distriktsveterinärerna inordnas i resp. lantbruksnämnd. Under lantbruksnämnden bör förste distriktsveterinären enligt nu gällande arbetsordning för veterinärer svara för den närmare planeringen och fördelningen av arbetet inom resp. stordistrikt. Den av djurhälsoutredningen i av-

snitt 9.3.1 föreslagna dimensioneringen innebär bl.a. att denna arbetsplanering kan förväntas kräva ökade insatser från förste distriktsveterinären. Vidare bör enligt djurhälsoutredningen förste distriktsveterinären även svara för den närmare planeringen av samverkan mellan distriktsveterinärerna och den organiserade hälsokontrollen. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning kommer även bl.a. införande av allmäntjänstgöring för veterinärer och en successiv utbyggnad av flerveterinärstationer innebära krav på insatser från förste distriktsveterinären. Sammantaget innebär djurhälsoutredningens förslag att kravet på planeringsinsatser m.m. från förste distriktsveterinärerna kommer att öka.

Den av djurhälsoutredningen föreslagna organisationsändringen medför att instruktioner och andra föreskrifter för lantbruksstyrelsen, lantbruksnämnderna och länsstyrelserna samt den allmänna veterinärinstruktionen behöver ses över. En sådan översyn bör genomföras i anslutning till en mera detaljerad planering av överföring av ansvaret för djurens hälso- och sjukvård till lantbruksnämnderna.

10 Finansieringsfrågor

10.1 Utgångspunkter

Den nuvarande finansieringen av djurens hälso- och sjukvård har redovisats i kap. 4. Därav framgår bl.a. att statens kostnader för distriktveterinärorganisationen inkl. administration inom lantbruksverket och länsveterinärorganisationen beräknas till närmare 60 milj.kr. Härutöver har staten även en indirekt kostnad på ca 8 milj.kr. för distriktsveterinärorganisationen genom att f.n. inga arbetsgivaravgifter erläggs för arvodesdelen av distriktveterinärernas samlade inkomster. Statens kostnader för bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar beräknas till ca 10 milj.kr. Nettokostnaderna för statens veterinärmedicinska anstalt kan beräknas till ca 42 milj.kr. Djurägarnas kostnader för arvoden till veterinärer enligt veterinärtaxeförordningen, resor, mediciner m.m. kan inom animalieproduktionen beräknas till ca 90 milj.kr. De totala kostnaderna för av jordbruksnäringen organiserad hälsokontroll av husdjur kan beräknas till ca 46 milj.kr. Djurägarnas kostnader för vård av sällskapsdjur och sporthästar kan uppskattas till totalt ca 80 milj.kr.

Enligt direktiven skall djurhälsoutredningen bl.a. lämna förslag om finansieringen av den framtida djursjuk- och djurhälsovården. En utgångspunkt bör vara att djurägarna i princip skall svara för kostnaderna för djursjukvården i varje fall där allmänna samhällsintressen inte motiverar en annan fördelning av kostnadsansvaret t.ex. i fråga om bekämpandet av smittsamma husdjurssjukdomar eller behovet av en tillfredsställande service i glesbygd.

I tilläggsdirektiv (1980:20) till samtliga kommittéer angående finansieringen av reformer framhålls bl.a. att det i nuvarande

ekonomiska läge är angeläget att gällande statliga utgiftsåtaganden ges en förutsättningslös prövning. Intresset bör inte i första hand koncentreras på förslag till i och för sig befogade ökningar av existerande anslag och nya insatser utan övervägandena bör i stället avse möjligheterna till begränsningar och omprioriteringar inom ramen för gjorda åtaganden. I direktiven framhålls vidare att utgångspunkten skall vara att alla förslag som kommittéerna lägger fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändade resurser inom det område som förslagen avser. Detta innebär att om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras genom besparingar i form av rationaliseringar och omprioritering av pågående verksamhet inom utredningsområdet.

Den f.n. dominerande principen för avgiftsuttag inom statlig verksamhet är att avgifterna skall ge full täckning för statens kostnader för verksamheten. Full kostnadstäckning kan definieras så att samtliga med verksamheten förenade kostnader inkl. andelar av kostnader för gemensamma funktioner skall täckas av avgifter. I sina allmänna anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar har regeringen i budgethandboken utfärdat vissa bestämmelser om taxor och avgifter. Av budgethandboken framgår bl.a. att myndigheterna bör överväga om tjänster och varor, som nu inte är avgiftsbelagda, bör avgiftsbeläggas utan att man äventyrar syftet med verksamheten. En myndighet vars efterfrågevolym överstiger produktionskapaciteten, bör t.ex. normalt överväga, om det är förenligt med verksamhetens syfte att genom en avgiftsbeläggning styra den totala efterfrågan. Likaså bör myndigheterna enligt budgethandboken överväga om det är motiverat att se över de principer för avgiftsbeläggning eller taxeersättning som f.n. tillämpas av myndigheten.

I samband med riksdagsbehandlingen (prop. 1973:178, JoU 1973:51, rskr 1973:378) av veterinärväsendeutredningens betänkande (SOU 1973:3) med förslag till ändrad distriktsveterinärorganisation framhölls att avnämarna av distriktsveteirnärernas tjänster i princip borde bära kostnaderna för distriktsveterinärorganisationen. Det förutsattes dock att veterinärernas inkomster även i fortsättningen borde utgöras av fast lön samt

av behandlingsarvoden enligt särskild taxa från djurägarna. Den fasta lönen motiverades med de tjänster som ansågs komma samhället till godo i anslutning till eller som ett led i betjäningen av djurägarna utan att vara direkt mätbara. Hit kan räknas bl.a. allmän sjukdomsövervakning, främst i fråga om smittsamma husdjurssjukdomar, och insyn i djurhållningens hygieniska och sanitära förhållanden.

Djurhälsoutredningen vill i anslutning härtill framhålla att uppgifter om hur distriktsveterinärernas arbetstid fördelas på olika aktiviteter inhämtades av veterinärväsendeutredningen. Av denna statistik, som i stort sett torde överensstämma med nuvarande förhållllanden, framgår att djursjukvård är den helt dominerande arbetsuppgiften inom distriktsveterinärorganisationen. En mycket begränsad del av distriktsveterinärernas totala arbetstid åtgår för andra arbetsuppgifter. När distriktsveterinärernas tjänster tas i anspråk för olika tjänsteförrättningar genom föreskrift eller förordnande av myndighet eller på grund av kallelse från enskild person utgår ersättning enligt veterinärtaxan. Detta gäller bl.a. vid insatser i samband med bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar och vid förrättningar som utförs på uppdrag av hälsovårdsnämnd. Statens kostnader för distriktsveterinärorganisationen med undantag för de kostnader som kan motiveras med behovet av bidrag till central och regional administration samt bidrag till servicen i glesbygder innebär således ett generellt bidrag till den individuella djursjukvården.

Djurhälsoutredningen vill i detta sammanhang även erinra om att enligt uttalande av 1967 års riksdag (prop. 1967:74, JoU 1967:18, rskr 1967:214) bör tjänster som lantbruksnämnderna tillhandahåller på beställning och som rör jordbrukets och trädgårdsnäringens inre rationalisering i princip avgiftsbeläggas så att full kostnadstäckning erhålls. Under en övergångstid skulle dock full kostnadstäckning inte krävas. Därefter har kraven på kostnadstäckning successivt ökat. F.n. subventioneras kostnaderna till ca 10 %. Lantbruksnämndernas rådgivningsverksamhet är till övervägande del avgiftsfri. Grupp- och massrådgivning är helt avgiftsfri. Individuell rådgivning är avgiftsfri i de fall den avser yttre rationalisering. Rådgivning som utförs på be-

ställning och som kräver särskild utredning eller undersökning är i princip avgiftsbelagd. Av anvisningarna framgår också att åtgärd som lantbruksnämnden tagit initiativ till - och således inte avser uppdrag på beställning - i regel inte skall avgiftsbeläggas.

Finansieringen av besiktningsveterinärorganisationen utgör ett exempel på statlig kontrollverksamhet där full kostnadstäckning tas ut. Personalen inom besiktningsveterinärorganisationen (ca 80 veterinärtjänster, ca 90 assistenttjänster) avlönas från anslaget "Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier". Anslaget är för budgetåret 1981/82 uppfört med 26 milj.kr. Statens utgifter för ändamålet täcks enligt särskild taxa av slakteriföretagen.

Vidare kan nämnas att livsmedelsverkets kostnader för utförsel resp. införselkontroll av livsmedel täcks med avgifter. För budgetåret 1980/81 uppgick kostnaderna för denna kontroll till 4,8 milj.kr. som balanseras genom avgifter.

10.2 Kostnader för djurens hälso- och sjukvård

Kostnaderna under veterinärstaten, som för budgetåret 1981/82 beräknas till ca 51 milj.kr., avser i huvudsak lönekostnader och reseersättningar till distriktsveterinärer. En betydande del härav eller ca 11 milj.kr. utgörs av kostnader i samband med tillfällig vikariatstjänstgöring. Kostnaderna för administration m.m. av distriktsveterinärorganisationen inom lantbruksverket och länsveterinärorganisationen kan uppskattas till ca 8 milj.kr. De totala direkta nuvarande kostnaderna för distriktsveterinärorganisationen kan således beräknas till närmare 60 milj.kr. Staten har härutöver indirekt en kostnad på ca 8 milj.kr. för distriktsveterinärorganisationen genom att f.n. inga arbetsgivaravgifter erläggs för arvodesdelen av distriktsveterinärernas inkomster. Kostnaderna för djursjukvården inom animalieproduktionen kan beräknas till ca 90 milj.kr. varav 65 milj.kr. avser ersättning till veterinär för arvoden, resor och viss medicin samt 25 milj. kr. enbart för medicin.

Djurhälsoutredningen har i avsnitt 7.3.3 framhållit vikten av en inriktning av verksamheten mot ökade förebyggande insatser vad gäller åtgärder som syftar till att förebygga hälsostörningar. Vidare har utredningen framhållit att en förutsättning för att få till stånd en sådan utveckling är en bättre planering och samverkan mellan olika insatser inom animalieproduktionen. Enligt djurhälsoutredningen torde emellertid dessutom ekonomiska styrmedel krävas för att stimulera förebyggande verksamhet. Nuvarande system med en subventionerad akutsjukvård tjänar inte ett sådant syfte.

Det kan enligt utredningens uppfattning finnas motiv för att genom ekonomiska styrmedel stimulera förebyggande åtgärder. Djurhälsoutredningen föreslår att 5 milj.kr. av statliga medel årligen ställs till förfogande för främjande av förebyggande åtgärder. Medlen bör bl.a. användas för att subventionera djurägarnas kostnader för de besättningsutredningar som görs i samverkan mellan distriktsveterinärerna och den organiserade hälsokontrollen. Vidare bör medlen användas som bidrag till utvecklingsarbete m.m. som syftar till förebyggande åtgärder.

Den veterinära fältverksamheten bör enligt djurhälsoutredningens förslag i ökad utsträckning bedrivas i flerveterinärstationer där förutsättningar därför finns. Kostnaderna för denna utveckling kan uppskattas till ca 0,5 milj.kr. per år under en uppbyggnadstid. Vidare bör det datasystem för registrering och uppföljning av hälsotillståndet inom animalieproduktionen som har införts försöksvis i några län införas i hela landet. Kostnaderna för ett sådant system har av lantbruksstyrelsen beräknats till ca 2 milj.kr. per år. Djurhälsoutredningen förutsätter att jordbruksnäringen kollektivt svarar för denna kostnad.

En anpassning av organisationen efter den ökade efterfrågan på djursjukvård som har kunnat konstateras sedan föregående omorganisation år 1974 och kraven på förbättrade arbetsförhållanden för distriktsveterinärer innebär att lantbruksstyrelsen bör ges möjlighet att inrätta ytterligare 30 tjänster. Djurhälsoutredningen har även föreslagit att användningen av tillfälliga vikarier bör minskas genom att i stället fasta tjänster inrättas.

Härigenom bör enligt djurhälsoutredningens bedömning en viss besparing kunna uppnås. Nettokostnaden för en ändrad dimensionering har av lantbruksstyrelsen beräknats till ca 2 milj.kr. per år.

De av djurhälsoutredningen föreslagna åtgärderna för en förbättring av djurens hälso- och sjukvård medför att de totala årliga kostnaderna för densamma kommer att öka med närmare 10 milj.kr. Hur stor denna kostnadsökning kommer att bli är emellertid inte möjligt att ange exakt bl.a. på grund av att utredningen inte med större säkerhet kan bedöma besparingarna av att i ökad utsträckning inrätta fasta tjänster genom att minska användningen av tillfälliga vikarier. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att som huvudman successivt genomföra de föreslagna åtgärderna för anpassning och förstärkning av djurens hälso- och sjukvård. Härvid bör de möjligheter till rationalisering som redovisats i avsnitt 9.3.4 utnyttjas i möjligaste mån.

Det åligger lantbruksstyrelsen att ha tillsyn över bekämpningen av smittsamma husdjurssjukdomar och över verksamhet som syftar till att förebygga att sådana sjukdomar införs och sprids i landet. Kostnaderna för bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar beräknas till ca 15 milj.kr. för budgetåret 1980/81. Huvuddelen av dessa kostnader eller ca 10 milj.kr. avsåg åtgärder mot salmonella. En stor del därav utgjordes av ersättningar till djurägare för driftsförluster m.m. Enligt beslut av riksdagen år 1981 bör åtgärder i samband med salmonellainfektioner hos djur bättre än hittills anpassas till behovet av bekämpning i varje särskilt fall. Beslutet hedöms medföra en årlig besparing för statsverket på ca 5 milj.kr. Anslaget för bekämpning av smittsamma husdjurssjukdomar har därför för budgetåret 1981/82 förts upp med 10 milj.kr.

Djurhälsoutredningen har vid sina överväganden inte tagit ställning till statens ansvar för kostnaderna vid SVA och för de veterinärmedicinska analyser som utförs av Svelab eftersom dessa verksamheter är föremål för särskild översyn. Djurhälsoutredningen får dock uttala den uppfattningen att dessa översyner om möjligt beaktas samtidigt som djurhälsoutredningens betänkande bereds så att statsmakterna och näringen får en full-

ständig bild av fördelningen av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård mellan i första hand staten och djurägarna.

Djursjukhusens finansiering har behandlats av djurhälsoutredningen i PM den 12 december 1979. Utredningen framhåller där att statligt stöd i princip inte bör utgå till finansiering av djursjukhus.

10.3 Kostnadsfördelning mellan staten och djurägarna

Djurhälsoutredningen har i tidigare avsnitt framhållit att staten med hänsyn till animalieproduktionens stora betydelse för samhällets livsmedelsförsörjning har ett övergripande ansvar för att vården av i första hand animalieproduktionens djur kan upprätthållas. Staten har även ett särskilt ansvar för att en beredskap mot smittsamma husdjurssjukdomar upprätthålls, för att djurskyddets krav tillgodoses, för att en tillfredsställande jour och beredskap kan upprätthållas samt för att djurägarna i glesbygder kan tillförsäkras en service till rimliga kostnader.

Vidare har djurhälsoutredningen pekat på att starka skäl talar för en inriktning av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård mot ökade insatser vad gäller åtgärder på besättningsnivå som syftar till att förebygga hälsostörningar. De statliga insatserna bör därför vara anpassade så att en sådan inriktning av verksamheten främjas. Vid en bedömning av statens insatser vad gäller finansieringen av djurens hälso- och sjukvård bör hänsyn även tas till att åtgärder måste vidtas för att förbättra anställnings- och arbetsförhållandena inom distriktsveterinärorganisationen.

Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör samhällets övergripande ansvar komma till uttryck genom att staten även fortsättningsvis svarar för kostnader som motsvarar central och regional administration av djurens hälso- och sjukvård i allmänhet och speciellt den statliga veterinära fältverksamheten. Härigenom garanteras att samhället har resurser till förfogande för en allmän sjukdomsövervakning, främst i fråga om smittsamma husdjurssjukdomar, och för övervakning av olika förhållanden i

övrigt rörande djurhållningen. De statliga insatserna bör även innefatta planering och utveckling som syftar till sjukdomsförebyggande åtgärder, mass- och gruppprådgivning samt samordning av olika verksamheter inom området djurens hälso- och sjukvård.

I distrikt med lågt djurantal och långa avstånd är kostnaderna för behandling av enskilda djur avsevärt högre än i mera djurtäta områden. Det är därför enligt djurhälsoutredningens uppfattning inte möjligt att ställa krav på full kostnadstäckning för djursjukvården i alla delar av landet. För att en tillfredsställande service skall kunna upprätthållas i alla delar av landet bör staten även i fortsättningen bidraga till att täcka kostnaderna för djursjukvården. Djurhälsoutredningen har inte heller funnit skäl att föreslå ändringar beträffande det nuvarande stödet till avlägset boende djurägare. Djurhälsoutredningen vill även erinra om att f.n. särskilda lönetillägg utgår till distriktsveterinärer stationerade i vissa glesbygdsdistrikt.

Genom distriktsveterinärorganisationen och nuvarande avlöningssystem bidrager staten som nämnts i väsentlig utsträckning till att täcka kostnaderna för vården av i första hand animalieproduktionens djur. Utgångspunkten för utredningens överväganden skall som tidigare nämnts vara att alla förslag ska kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser. Det innebär att om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras genom besparingar eller omprioriteringar av pågående verksamhet inom utredningsområdet. Med anledning härav anser sig djurhälsoutredningen inte kunna föreslå ökade statliga utgiftsåtaganden för att finansiera de föreslagna åtgärderna för förstärkning och anpassning av verksamheten inom djurens hälso- och sjukvård. I stället bör de ökade kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård finansieras genom att djurägarna själva i ökad utsträckning svarar för kostnaderna för djursjukvården.

Djurhälsoutredningens förslag innebär årliga kostnader om 5 milj. kr. för främjande av förebyggande åtgärder, 0,5 milj.kr. för fler veterinärstationer, 2 milj.kr. för införande av ett data-

system för sjukdomsregistrering och 2 milj. kr. för ytterligare distriktsveterinärtjänster. Genomförandet av djurhälsoutredningens förslag innebär således att djurägarnas årliga kostnader för djurens hälso- och sjukvård kan beräknas öka med totalt närmare 10 milj.kr. Härav bör kostnaderna för sjukdatasystemet finansieras kollektivt av jordbruksnäringen. Med hänsyn till det ökade kostnadsansvar som härigenom åläggs djurägarna anser djurhälsoutredningen det vara rimligt att statens nuvarande bidrag till djurhälso- och sjukvård bibehålls realt sett oförändrat.

I nämnda generella direktiv till samtliga kommittéer angående finansiering av reformer framhålls bl.a. att det i nuvarande ekonomiska läge är angeläget att gällande statliga utgiftsåtaganden ges en förutsättningslös prövning. Intresset bör sålunda inte i första hand koncentreras på förslag till i och för sig befogade ökningar av existerande anslag utan övervägandena bör i stället avse möjligheterna till begränsningar och omprioriteringar inom ramen för gjorda åtaganden. Den av djurhälsoutredningen föreslagna ökningen av djurägarnas kostnader för den individuella djursjukvården har i första hand motiverats med kravet på att inom ramen för nuvarande statliga utgiftsåtaganden finansiera angelägna åtgärder för anpassning och förstärkning av distriktsveterinärorganisationen samt möjliggöra ökade profylaktiska insatser. Genom de i avsnitt 9.3.4 föreslagna rationaliseringarna och den i detta avsnitt föreslagna fördelningen av kostnaderna för akutsjukvården mellan staten och djurägarna anser sig djurhälsoutredningen ha uppfyllt vad som anförts i ifrågavarande generella direktiv.

10.4 Avlöningsförhållanden, uppbördssystem m.m.

Den nuvarande finansieringen av djurens hälso- och sjukvård hänger samman med distriktsveterinärernas avlöningsförhållanden. En ändrad kostnadsfördelning enligt djurhälsoutredningens förslag kan innebära att nuvarande avlöningsförhållanden behöver ses över och ändras. Formerna för avlöning av distriktsveterinärerna liksom anställningsförhållandena i övrigt är visserligen en fråga som i sista hand avgörs genom förhandlingar mellan par-

terna. Djurhälsoutredningen anser sig dock böra behandla principerna för distriktsveterinärernas avlöning eftersom dessa i allt väsentligt har nära samband med frågan om organisation och finansiering av djurens hälso- och sjukvård i övrigt.

Distriktsveterinärernas löne- och anställningsförhållanden har i stort sett tillämpats på samma sätt sedan distriktsveteirnärväsendet förstatligades år 1934. Principen innebär att distriktsveterinärernas samlade inkomst utgörs av dels avlöning från staten enligt särskild löneplan, dels ersättning från djurägarna enligt veterinärtaxan som fastställs av regeringen. Systemet har ansetts vara en garanti för bl.a. att servicen ska kunna upprätthållas i alla delar av landet till för djurägarna rimliga kostnader samtidigt som distriktsveterinärerna tillförsäkras tillfredsställande inkomster. Vidare är enligt djurhälsoutredningens uppfattning distriktsveterinärernas arbete av en sådan karaktär att nuvarande relativt sett fria tjänstgöringsförhållanden och prestationslönesystemet otvivelaktigt stimulerar till en hög servicenivå. Detta förhållande är till fördel för avnämarna av distriktsveterinärernas tjänster. Samtidigt medför systemet en påtaglig nackdel för distriktsveterinärerna genom att arbetstiden blir oregelbunden.

Djurhälsoutredningen har förutsatt att djurägarna skall svara för en större andel av kostnaderna för djursjukvården. För att åstadkomma en sådan omfördelning skulle det i och för sig vara möjligt att dels i ett sammanhang sänka den fasta statliga lönen till distriktsveterinärerna, dels höja den ersättning enligt veterinärtaxeförordningen som djurägarna nu erlägger direkt till veterinären i samband med sjukbesök. Eftersom förhållandena vad gäller framför allt djurtäthet varierar mellan olika distrikt skulle ett sådant förfarande leda till att arvodesinkomsterna ökar mera i djurtäta distrikt än i områden med ett mindre antal djur. Om den fasta lönen således skulle sänkas lika för samtliga distriktsveterinärer skulle förfarandet leda till oacceptabla inkomstskillnader. Djurhälsoutredningen har i stället övervägt följande alternativ.

1 Djurägarna erlägger sina avgifter för djursjukvården till staten i stället för till distriktsveterinärerna (centraliserad uppbörd). Distriktsveterinärerna erhåller hela sin ersättning från staten som fast lön, ev. kombinerad med någon form av tantiem.

2 Djurägarna erlägger en särskild statlig djursjukvårdsavgift som tas ut i samband med sjukbesök. Distriktsveterinärernas avlöningssystem med nuvarande fördelning mellan fast lön och arvodesinkomster bibehålles oförändrat.

3 Djurägarnas avgifter enligt veterinärtaxeförordningen höjs samtidigt som veterinärernas fasta löner sänks men differensieras med hänsyn till förhållandena i olika distrikt.

4 Djurägarnas kostnader för djursjukvården bestrids delvis kollektivt av jordbruksnäringen genom exempelvis avräkning mot prisregleringsmedel eller produktavgifter.

Djurhälsoutredningen vill i sammanhanget erinra om att nuvarande subventioner av den djursjukvård som bedrivs av distriktsveterinärerna innebär att privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer inte arbetar under samma ekonomiska förutsättningar. En ökad avgiftsfinansiering genom högre taxa kan leda till att detta förhållande ändras. I framför allt djurtäta områden skulle privatpraktiker kunna etablera sig och på bättre ekonomiska förutsättningar konkurrera med de statligt anställda distriktsveterinärerna. Djurhälsoutredningen har tidigare avvisat alternativet att hälso- och sjukvården för animalieproduktionens djur i huvudsak skulle baseras på privatpraktiserande veterinärer. Mot en privatpraktikbaserad djursjukvård inom animalieproduktionen har utredningen anfört att en sådan kan innebära en upplösning av den enhetliga organisationen som har byggts upp för att garantera djurägarna en tillfredsställande service i alla delar av landet. Samhället skulle härigenom avhända sig väsentliga resurser som nu står till förfogande för bl.a. övervakning och bekämpning av epizootier och zoonoser och för övervakning av djurskyddet.

En centraliserad uppbörd enligt alternativ 1 och ersättning till veterinärerna i form av enbart fast lön från staten innebär enligt djurhälsoutredningens uppfattning att förutsättningar skapas för en successiv anpassning av distriktsveterinärernas arbetsförhållanden till vad som gäller för övriga statsanställda. Möjligheterna att behålla en viss prestationslönedel stimulerar till en fortsatt hög servicenivå gentemot djurägarna. Alternati-

vet innebär vidare att antalet utförda individuella behandlingar av sjuka djur inte i lika hög utsträckning som f.n. påverkar veterinärernas inkomst. Härigenom ges sannolikt förbättrade förutsättningar för en inriktning av verksamheten mot ökade förebyggande insatser.

För en centraliserad uppbörd enligt alternativ 1 kan det föreslagna systemet för systematisering av veterinärernas praktikjournaler användas om det i enlighet med djurhälsoutredningens förslag genomförs i hela landet. Underlaget för debitering av djurägarna kan erhållas från samma datablankett som användes för sjukdomsregistrering. Systemet innebär mindre och enklare administration för distriktsveterinärerna. Samtidigt skulle dock staten (lantbruksstyrelsen) behöva ta på sig uppgifter med fakturering, bevakning och av indrivning av fordringarna från djurägarna. Kostnaderna för en sådan hantering kan uppskattas till ca 15 kr. per sjukbesök. Med hänsyn till att antalet förrättningar f.n. uppgår till ca 1 milj. om året (inkl. sällskapsdjur) kan den totala kostnaden för ett centraliserat uppbördssystem uppskattas till ca 15 milj.kr. Denna kostnad skall vägas mot de besparingar som kan åstadkommas genom att distriktsveterinärernas arbete med administration minskar.

Djurhälsoutredningen har vid sin bedömning funnit att alternativet med ett helt centraliserat uppbördssystem och fast lön till distriktsveterinärerna blir administrativt betungande, sannolikt mycket dyrbart och innebär dessutom en genomgripande ändring av nuvarande anställningsförhållanden som kan befaras ge lägre servicenivå.

Alternativ 2, med en särskild statlig djursjukvårdsavgift, innebär att kostnadsfördelningen mellan staten och djurägarna kan regleras samtidigt som veterinärernas nuvarande relativt sett fria anställningsform, med de fördelar som detta medför vad gäller servicenivån gentemot djurägarna, kan bibehållas.

Den särskilda djursjukvårdsavgiften kan exempelvis fastställas till ett visst belopp per sjukbesök eller utgå med viss procentandel av behandlingsarvodet enligt veterinärtaxeförordningen.

I det senare fallet kommer avgiftens storlek att bestämmas av behandlingens omfattning. Enskilda djurägare kommer härigenom att belastas av den särskilda avgiften i den utsträckning som den veterinära servicen utnyttjas, vilket är att föredra från rättvisesynpunkt. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör därför en ev. särskild djursjukvårdsavgift utgå med en viss procentandel av behandlingsarvodet.

Djurhälsoutredningen har i det föregående framhållit att av de ökade kostnaderna om totalt närmare 10 milj.kr. bör 2 milj.kr. avseende ett sjukdatasystem finansieras kollektivt av jordbruksnäringen. Resterande 8 milj.kr. bör således finansieras genom höjning av avgifterna för veterinärvård.

Distriktsveterinärernas totala behandlingsarvoden kan överslagsvis uppskattas till ca 25 milj.kr. årligen. En höjning av de totala kostnaderna med 8 milj.kr. motsvarar således en höjning av behandlingsarvodena enligt veterinärtaxeförordningen med ca 30 %. I det följande redovisas i ett beräkningsexempel hur djurägarnas kostnader vid ett sjukbesök förändras om behandlingsarvodena ökar med 30 %. I nedanstående tablå redovisas nuvarande kostnader resp. kostnaderna vid 30 % höjning av behandlingsarvodet i samband med ett sjukbesök vid olika reseavstånd.

	Avstånd till veterinär		
	1 mil	2 mil	3 mil
Inställelsearvode, kr.	21	27	33
Behandlingsarvode, kr.	29	29	29
Reseersättning, kr.	18	36	54
Övrigt (medicin m.m.), kr.	45	45	45
Summa kostnader, kr.	113	137	161
Summa kostnader vid 30 % höjning av behandlingsarvodet, kr.	122	146	170

Som framgår av tablån utgör behandlingsarvodet en mindre del av den totala kostnaden för ett sjukbesök. En höjning av behandlingsarvodet med 30 % innebär således att den totala kostnaden ökar med 5 till 10 % beroende på avståndet till veterinären.

Redovisningen av den statliga djursjukvårdsavgiften kan liksom beträffande alternativ 1 ske med samma datasystem som sjukdomsregistreringen. Veterinären är skyldig att föra praktikjournal och göra ekonomiska anteckningar som underlag för sin deklaration. Det bör således inte medföra något extraarbete för veterinären att i samband med för varje sjukbesök redan tillämpade rutiner notera den särskilda statliga djursjukvårdsavgiften. Det bör även ankomma på distriktsveterinären att svara för uppbörden av vårdavgiften.

Uppgifterna på praktikjournalblanketten om den statliga avgiften registreras samtidigt som övriga uppgifter om sjukdom, behandling m.m. Som service åt distriktsveterinärerna kan även uppgifter om veterinärarvode, res- och medicinkostnader registreras. Distriktsveterinären kan härigenom erhålla ett underlag för sin privata redovisning. De av distriktsveterinärerna uppburna statliga vårdavgifterna kan antingen avräknas mot veterinärens fasta lön eller inlevereras till staten i särskild ordning.

Det kan även övervägas att djurägaren inlevererar den särskilda vårdavgiften till staten. En sådan ordning förutsätter dock samma rutiner för fakturering, bevakning och ev. indrivningar av fordringar som alternativ 1 med en helt centraliserad uppbörd och medför därmed betydande kostnader.

Förevarande alternativ medger att staten genom ett förhållandevis enkelt uppbördssystem kan ta in erforderliga medel från djurägarna. Alternativet för dock med sig vissa administrativa kostnader. Uppbörden förutsätter även att ett datasystem för sjukregistrering införs i hela landet.En fördel med detta alternativ är att väsentliga ingrepp i nuvarande ordning undviks. Distriktsveterinärerna behåller sin nuvarande anställningsform med de fördelar som denna har ifråga om servicenivå gentemot djurägarna. Alternativet innebär vidare att avgiftsuttaget kan varieras med hänsyn till bl.a. behovet av medel för förebyggande insatser. Det innebär visserligen också att staten ges möjlighet att successivt öka djurägarnas direkta kostnader för djursjukvården genom ökade djursjukvårdsavgifter. Djurhälsoutredningen vill dock peka på att väsentligt höjda avgifter för av staten genom distriktsveteri-

närerna tillhandahållen service kan komma att leda till ökad etablering av privatpraktiker. En sådan utveckling skulle kunna leda till en upplösning av den statliga organisation som har byggts upp för att garantera djurägare i alla delar av landet en tillfredsställande service.

Alternativ 3 innebär att utrymme för de av djurhälsoutredningen föreslagna reformerna erhålls genom att djurägarnas avgifter enligt veterinärtaxeförordningen höjs samtidigt som distriktsveterinärernas fasta löner sänks och diffrentieras efter förhållandena i olika distrikt. Effekterna för djurägarna av höjda avgifter blir i detta fall i princip desamma som redovisats i alternativ 2 med en särskild statlig djursjukvårdsavgift. Alternativ 3 innebär därutöver en förändring beträffande distriktsveterinärernas avlöningsförhållanden genom att en förutsättning för att alternativet ska kunna genomföras är att en sänkning sker av lönen med hänsyn till förhållandena i olika distrikt för att kompensera uppkomna skillnader i arvodesinkomster. En sådan differentiering förutsätts kunna ske genom att landet delas in i exempelvis sex regioner.

I följande beräkningsexempel redovisas behovet av lönesänkning och differentiering med utgångspunkt från att distriktsveterinärernas fasta löner minskas med totalt 8 milj.kr. motsvarande kostnaden för de reformer som föreslagits av djurhälsoutredningen, och att arvodena enligt veterinärtaxeförordningen ökas med 30 % för att kompensera veterinärerna för inkomstbrotfallet.

Beräkningen utgår vidare från att den fasta lönen uppgår till i genomsnitt ca 75 000 kr. per veterinär och år och de samlade arvodesinkomsterna till ungefär lika mycket. Härvid bortses från att veterinärer i vissa glesbygdsdistrikt f.n. har särskilt lönetillägg. Vidare kan arvodesinkomsterna uppskattningsvis variera med mellan 50 000 och 100 000 kr. mellan olika distrikt. (Se nedanstående tablå.)

	Fast lön	Arvodesinkomst	Total inkomst
I	75 000	50 000	125 000
II	75 000	100 000	175 000

I följande tablå har arvodesinkomsten beräknats efter en höjning av arvodena enligt veterinärtaxeförordningen med 30 %. Den fasta lönen har differentierats med utgångspunkt från att den totala inkomsten skall bibehållas oförändrad.

	Fast lön	Arvodesinkomst	Total inkomst
I	60 000	65 000	125 000
II	45 000	130 000	175 000

Som framgår av tablån ökar arvodesinkomsterna i alternativ I med den lägre arvodesinkomsten med 15 000 kr. Vid en oförändrad totalinkomst kan den fasta lönen minskas med samma belopp eller från 75 000 kr. till 60 000 kr. I alternativ II med den högre beräknade arvodesinkomsten ökar densamma med 30 000 kr. när avgifterna ökas med 30 %. Vid en oförändrad totalinkomst kan således den fasta lönen minskas med samma belopp eller från 75 000 kr. till 45 000 kr. Den lönedifferentiering som i detta beräkningsexempel erfordras för att åstadkomma en oförändrad relation mellan totalinkomsterna för veterinärer med olika beräknade arvodesinkomster uppgår till 15 000 kr.

Det redovisade beräkningsexemplet innebär att den fasta lönen till distriktsveterinärerna skulle behövas sänkas med i genomsnitt 20 000 - 25 000 kr. per veterinär och år. Genom denna utgiftsminskning får staten möjlighet att bestrida kostnaderna för att genomföra utredningens förslag (8 milj.kr.). Lönedifferentieringen innebär att distriktsveterinärernas fasta löner sänks ännu mera i regioner med hög djurtäthet och mindre i regioner med en lägre djurtäthet.

Utredningen vill framhålla, att det f.n. utgår viss avlöningsförstärkning till veterinärer stationerade i glesbygdsdistrikt som kompensation för lägre beräknade praktikinkomster. Vidare kan erinras om att ett system med en mera differentierad lönseättning efter förhållandena i olika distrikt tidigare tillämpats inom organisationen. Systemet frångicks emellertid i samband med omorganisationen år 1974, inte minst på grund av att det visade sig vara svårt att på objektiva grunder åstadkomma en rättvis differentiering.

En differentiering av distriktsveterinärernas fasta löner vid en ändring av relationen mellan statens resp. djurägarens kostnader för djursjukvården måste göras med utgångspunkt från uppgifter om distriktsveterinärernas arvodesinkomster. Sådana uppgifter borde lantbruksstyrelsen i så fall inhämta och detta skulle kunna ske med hjälp av det föreslagna sjukdatasystemet.

Alternativet 3 förutsätter således att landet indelas i ett antal regioner (avlöningsdistrikt) med sins emellan olika lönesättning. Distrikten får klassificeras och avgränsas mot bakgrund av den arvodesinkomst som kan förväntas. En annan utgångspunkt vid en lönedifferentiering bör vara att nuvarande relationer mellan distriktsveterinärernas totalinkomster i olika distrikt bör bibehållas i stort sett oförändrade.

Fördelen med alternativ 3 är att det kan göras förhållandevis enkelt under förutsättning att alltför stora krav på rättvisa mellan olika regioner inte ställs. Om emellertid stora krav från rättvisesynpunkt ställs kan alternativet komma att leda till behov av upprepade revideringar av såväl taxesättning som regionindelning. Jämfört med alternativ 2 ger alternativ 3 mindre möjligheter att anpassa "avgiftsuttaget" efter behovet av medel för exempelvis förebyggande insatser.

Alternativ 4, med en kollektiv finansiering av ökade kostnader för djursjukvården, innebär i princip att det nuvarande statliga bidraget till distriktsveterinärernas fasta löner delvis skulle komma att ersättas med ett kollektivt bidrag från djurägarna. Härvid skulle det vara möjligt att i stort sett bibehålla nuvarande avlöningssystem för distriktsveterinärerna liksom anställningsförhållandena i övrigt i stort sett oförändrade. Som exempel kan nämnas att de ytterligare kostnader för djursjukvården om ca 10 milj.kr. skulle kunna täckas genom en avgift på ca 0,3 öre per kg. mjölk.

Vad gäller frågan om kollektiv finansiering av ökade kostnader för djursjukvården har Lantbrukarnas Riksförbund förklarat att jordbruksnäringen inte kan godta en sådan ordning. Eventuella ökade kostnader bör enligt Lantbrukarnas Riksförbund tas ut i form av

ökade behandlingsavgifter. Sveriges veterinärförbund har framfört allt till utredningen att förbundet förordar en kollektiv finansiering genom uttag av en särskild slaktdjursavgift.

Mot en kollektiv finansiering enligt alternativ 4 talar enligt djurhälsoutredningens uppfattning i princip att hela kostnaden för djursjukvården inte skulle komma att direkt belasta enskilda djurägare vid inträffade sjukdomsfall.

En kollektiv finansiering med medel som uttas enbart inom animalieproduktionen skulle innebära en inte oväsentlig subventionering av vården av sällskapsdjur och sporthästar. Det torde emellertid inte vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt åstadkomma en kollektiv finansiering från dessa djurägargrupper. En sådan finansiering skulle kunna innebär att dessa djurägargrupper ställer ökade krav på veterinär service från distriktsveterinärerna. Detta skulle strida mot utredningens ställningstagande om att distriktsveterinärerna i första hand skall svara för vården av animalieproduktionens djur. För att motverka en sådan subventionering skulle en differentierad taxesättning med högre avgifter för vård av sällskapsdjur och sporthästar än för animalierpdouktionens djur kunna tillämpas.

Djurhälsoutredningen har förutsatt att de ökade kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård som utredningens förslag medför skall finansieras genom en omfördelning av kostnaderna mellan staten och djurägarna så att de senare svarar för en ökad andel av kostnaden för akutsjukvården. Utredningen har i det föregående redovisat fyra alternativ för att möjliggöra en sådan omfördelning. Utredningen finner samtliga redovisade alternativ vara möjliga att genomföra, men har inte funnit tillräckliga skäl att förorda något särskilt alternativ. I stället anser utredningen att remissinstanserna bör ges möjlighet att förutsättningslöst pröva samtliga finansieringsalternativ.

På grund av att utredningen inte förordar något särskilt finansieringsalternativ har utredningen inte funnit anledning att närmare beröra anslagstekniska frågor. Utredningen förutsätter dock att oavsett val av finansieringsalternativ medelsutrymme skapas

för att ge lantbruksverket möjlighet att genomföra utredningens förslag till åtgärder för att förbättra djurens hälso- och sjukvård.

11 Vissa utbildningsfrågor

11.1 Allmäntjänstgöring för veterinärer

Utredningen om vissa utbildningsfrågor på veterinärmedicinens område (VU 77) lämnade år 1979 ett betänkande om veterinärmedicinsk utbildning (Ds Jo 1979:6). VU 77 föreslog att den veterinärmedicinska utbildningen skall vara gemensam i nio terminer varefter den under sista studieåret delas upp på två grenar, en gren med klinisk inriktning (K-gren) och en livsmedels-/laboratorieinriktad gren (L-gren).

Härutöver har VU 77 enligt sina direktiv även haft att utreda frågan om behörighet att utöva veterinäryrket och praktiktjänstgöring som förutsättning för behörighet. Hittills har veterinärexamen utgjort grunden för legitimation. Genom den av VU 77 föreslagna linjeuppdelningen blir veterinärexamen inte längre något entydigt begrepp sett från utbildningssynpunkt. För att möjliggöra ett enhetligt legitimationsbegrepp föreslår VU 77 en vidareutbildning i form av allmäntjänstgöring (AT). AT föreslås utformad något olika för veterinärutbildad på K- resp. L-gren. Huvuddelen av tjänstgöringen ligger inom det kliniska området. VU 77 förslår att AT för K-veterinärer skall vara sex månader och för L-veterinärer tolv månader.

Remissinstanserna tillstyrkte i huvudsak VU 77:s förslag om att dela upp veterinärutbildningen på två grenar och att införa AT.

Frågan om AT behandlades av riksdagen under våren 1980 (prop. 1979/80:100, JoU 1979/80:29, rskr 1979/80:195). Föredragande departementschefen uttalade i propositionen bl.a. att starka skäl

talar för att AT bör införas. Genom AT får de examinerade veterinärerna praktisk färdighetsutbildning, vilket gör att deras möjligheter till en fullgod arbetsinsats förbättras. En fördel med AT är också att de nyutexaminerade veterinärerna på ett ändamålsenligt sätt slussas ut i arbetslivet. Detta är viktigt inte minst därför att dagens veterinärstuderande ofta saknar erfarenhet av djurhållning inom jordbruksnäringen. Med hänvisning till det anförda förordade departementschefen att AT införs som ett led i utbildningen av veterinärer. Departementschefen framhöll även att för att ett AT-system skall fungera tillfredsställande är det viktigt att det får en sådan utformning att träningen blir meningsfylld antingen den är handledd eller fullgörs som vikariatstjänst. Frågan om AT-systemets inpassning i fältorganisationen ansågs därför kräva ställningstaganden av såväl organisatorisk som finansiell art. Eftersom det ansågs föreligga ett klart samband mellan dessa frågor och arbetet inom djurhälsoutredningen uttalade departementschefen att han avsåg att uppdra åt utredningen att lämna förslag om ett sådant systems omfattning, organisation och finansiering.

Departementschefen framhöll vidare att samtliga studerande som genomgått veterinärutbildning bör ges möjlighet att erhålla legitimation. De krav som ställs upp för legitimation bör vara likvärdiga oberoende av studielinje. Mot bakgrund av förslagen om veterinärutbildningens differentiering och att ett AT-system införs ansågs det angeläget att också de behörighetsregler som gäller för utövande av olika typer av veterinärtjänster ses över av djurhälsoutredningen. Behandlingen av kvarstående, med den nya veterinärutbildningen sammanhängande frågor borde enligt departementschefen anstå i avvaktan på djurhälsoutredningens överväganden. Mot bakgrund härav biträdde departementschefen inte förslaget om vissa ändringar i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket.

Riksdagens beslut innebar bl.a. att riksdagen godkände de riktlinjer för AT som angavs i propositionen.

Genom beslut den 24 april 1980 uppdrog regeringen åt djurhälsoutredningen att med utgångspunkt från riksdagens beslut lämna närmare förslag om omfattning och finansiering av vidareutbildning i form av allmäntjänstgöring för veterinärer. Utredningen skall vidare i anslutning härtill se över de behörighetsregler som gäller för utövandet av olika typer av veterinärtjänster.

Lantbruksstyrelsen genomförde under första halvåret 1981 på djurhälsoutredningens uppdrag en försöksverksamhet med AT. Avsikten med försöket var att belysa hur AT-veterinärer och handledare upplever denna utbildning samt vilka administrativa problem som kan vara förknippade med denna tjänstgöringsform.

Erfarenheter från försöket har hittills visat på positiva reaktioner från deltagande AT-veterinärer och handledare. Vissa administrativa frågor har dock visat sig vara besvärliga. Försöket måste dock även bedömas med utgångspunkt från att det endast omfattat tre tjänster och att dessa innehafts av redan legitimerade veterinärer.

Den av VU 77 föreslagna utformningen av allmäntjänstgöring med fem månaders handledd tjänstgöring framgår av följande tablå.

Allmäntjänstgöring enligt VU 77:s förslag

K-examen

handledd AT	minst	1 månad	besiktingsveterinär
	valfritt	1 månad	Svelab, livsmedelslaboratorium eller hälsovårdsnämnd
	minst	1 månad	distriktsveterinär
	valfritt minst	1 månad	djurhälsokontroll eller djursjukhus
vikariatstjänstgöring		1 månad	distriktsveterinär

L-examen

handledd AT	valfritt	1 månad	besiktningsveterinär, Svelab, livsmedelslaboratorium eller hälsovårdsnämnd
	minst	2 månader	distriktsveterinär
	minst	1 månad	djursjukhus
vikariatstjänstgöring		1 månad	besiktningsveterinär
	minst	3 månader	distriktsveterinär
	valfritt minst	1 månad	djursjukhus eller djurhälsokontroll

Anm: Med valfritt avses att AT kan få olika innehåll med hänsyn till vilka verksamheter som finns och där AT ordnas.

VU 77 har beräknat den årliga kostnaden för ett AT-system till 4,1 milj. kr. i 1979 års prisnivå vilket innebär ca 5 milj. kr. per år räknat efter 1981 års prisnivå. En närmare precisering av totalkostnaden kan göras först efter förhandlingar om bl.a. löner för AT-veterinärer och handledararvoden.

Mot bakgrund av att VU 77 såväl utformat ämnesinnehållet under de två sista terminerna av veterinärutbildningen, föreslagit AT för respektive K- och L-examen i relation till innehållet i respektive examen som att riksdagen godkänt riktlinjerna för detsamma har djurhälsoutredningen för sin del inte funnit anledning att i detalj granska den av VU 77 föreslagna utformningen av AT. Utredningen finner AT nödvändig och angelägen för att samtliga veterinärstuderande skall ges möjlighet att erhålla legitimation.

Djurhälsoutredningen anser den föreslagna AT i stort sett vara väl avpassad till såväl innehållet i veterinärexamen på respektive linje som till de kunskapskrav som kan ställas från den djurägande allmänheten på praktiserande veterinärer. Enligt djurhälsoutredningens uppfattning bör dock jämfört med VU 77:s förslag AT för L-examinerade veterinärer obligatoriskt innehålla minst en månad handledd tjänstgöring inom djurhälsokontroll.

Denna ändring innebär att det inte bör föreligga något hinder för legitimation oavsett linje i veterinärexamen.

Den omfattning av AT som VU 77 föreslagit - sex månader för K-veterinär och 12 månader för L-veterinärer - anser djurhälsoutredningen vara tidsmässigt väl avvägd för att ge erforderlig komplettering i klinisk färdighetsträning och viss praktisk erfarenhet av jordbrukets djurhållning. Fördelning av AT på handledd - respektive vikariatstjänstgöring enligt VU 77:s förslag framgår av föregående tablå.

Djurhälsoutredningen har övervägt ett alternativ* som jämfört med VU 77:s förslag innebär att den sammanlagda handledda delen av AT reduceras från fem till tre månader och att vikariatstjänstgöringen ökas i motsvarande utsträckning. Vidare innebär alternativet att handledd tjänstgöring såväl vid djurhälsokontroll, laboratorium som djursjukhus görs obligatorisk för K-examinerade veterinärer medan besiktnings- och distriktstjänstgöring fullgörs i vikariatsform. För L-examinerade veterinärer innebär alternativet att handledd tjänstgöring vid djurhälsokontroll görs obligatorisk medan handledd tjänst på distrikt minskas till en månad. De redovisade innehållsmässiga förändringarna av VU 77:s förslag utgör enligt utredningens uppfattning en nödvändig anpassning för att slutförd AT skall kunna berättiga till legitimation.

Allmäntjänstgöring enligt alternativ till VU 77:s förslag

K-examen

handledd AT	1 månad djurhälsokontroll
	1 månad laboratorium
	1 månad djursjukhus
vikariatstjänstgöring	2 månader distriktsveterinär
	1 månad besiktningsveterinär

*(se efterföljande tablå)

L-examen

handledd AT	1 månad djurhälsokontroll
	1 månad djursjukhus
	1 månad distriktsveterinär
vikariats-tjänstgöring	5 månader distriktsveterinär
	2 månader djursjukhus
	1 månad laboratorium
	1 månad besiktningsveterinär

Vikariattjänstgöringen bör för veterinärer med L-examen fullgöras i distrikt med flera distriktsveterinärer och på andra tjänster där viss handledning kan lämnas.

Vikariattjänstgöringen förutsättes vara självfinansierad. Det är endast den handledda delen av AT som är kostnadskrävande. En minskning av den handledda delen av AT enligt djurhälsoutredningens förslag skulle således innebära en kostnadsbesparing motsvarande två månadslöner plus eventuella traktamentskostnader för 50 K-veterinärer och 25 L-veterinärer eller sammanlagt 150 månadslöner jämte traktamentskostnader. Detta innebär en besparing i förhållande till VU 77:s förslag med ca 40 procent. Den årliga kostnaden för AT skulle enligt alternativet således uppgå till ca 3 milj. kr.

Enligt djurhälsoutredningens förslag skulle AT-veterinärerna få arbeta mera självständigt jämfört med VU 77:s förslag. Djurhälsoutredningen förutsätter emellertid att AT-veterinärerna under vikariatstjänstgöringen i stor utsträckning skall samråda med veterinär med erfarenhet inom respektive verksamhetsområde. Vidare kan konstateras att ett genomförande av djurhälsoutredningens förslag rörande fältorganisationen med en avsevärd utökning av antalet fasta distriktsveterinärtjänster och en förväntad utveckling mot ökat samarbete i flerveterinärstationer skapar bättre förutsättningar för önskvärd handledning för AT-veterinärerna under vikariatstjänstgöringen.

Den handledda allmäntjänstgöringen bör administreras och schemaläggas av särskild handläggare, förslagsvis på lantbruksstyrelsen. Organisationen härför bör lämpligen så långt som möjligt följas VU 77:s förslag. Det innebär att s.k. AT-block upprättas inom vilka AT-veterinärerna i möjligaste mån kan fullgöra den handledda delen av AT från samma tjänstgöringsort eller i dess omedelbara närhet. Djurhälsoutredningen har föreslagit att lantbruksnämnderna ges det regionala ansvaret för statliga insatser inom djurens hälso- och sjukvård. Lantbruksnämnderna bör beträffande AT regionalt ha en övervakande och samordnande funktion. På lantbruksstyrelsen bör som VU 77 föreslagit fr.o.m. budgetåret 1982/83 inrättas en tjänst som assistent i lägst lönegrad F 5 för handläggning av frågor om AT.

Det bör ankomma på varje AT-veterinär att själv fullgöra resterande AT i form av vikariatstjänstgöring på den fria veterinära arbetsmarknaden men inom föreskrivna discipliner. För att L-veterinärer skall ha tillgång till viss handledning även under dessa tjänstgöringsperioder bör ansvariga myndigheter och andra organ kunna tillhandahålla förteckning över i detta avseende godtagbara tjänstgöringsplatser.

Djurhälsoutredningen vill peka på att den föreslagna AT är obligaborisk enbart för de veterinärer som önskar bli legitimerade. Utredningen vill inte bortse från att det, framför allt bland L-examinerade, kan finnas veterinärer som av skilda anledningar inte anser sig vara i behov av legitimation. Den L-examinerade veterinären kommer därmed att förkorta sin sammanlagda utbildning med ett år.

Sammanfattningsvis konstaterar djurhälsoutredningen att riksdagen år 1980 fattat principbeslut om införande av allmäntjänstgöring (AT) för veterinärer. Utredningen föreslår att AT anordnas med utgångspunkt från i huvudsak VU 77:s förslag och med beaktande av den av utredningen föreslagna uppdelningen i handledd tjänstgöring resp. vikariatstjänstgöring.

Den årliga kostnaden för AT kan enligt djurhälsoutredningens alternativa förslag uppskattas till ca 3 milj. kr. Finansieringen av AT bör som VU 77 föreslagit ske över statsbudgeten och belasta tionde huvudtiteln anslaget F 4, veterinärstaten. Fr.o.m. budgetåret 1982/83 bör vid lantbruksstyrelsen inrättas en tjänst som assistent i lönegrad lägst F 5 för handläggning av frågor om AT.

De ändringar av nuvarande behörighetsregler som bör komma till stånd är de som berör behörighetslagen och dess följdförfattning. Övriga behörighetsbestämmelser vilka gäller dels specialistkompetens, dels behörighet till vissa tjänster - distriktsveterinär, besiktningsveterinär och stadsveterinär - bör inte behandlas i detta sammanhang utan ges de förändringar som den slutliga utformningen av AT kan föranleda. Grundprinciperna för behörighetskrav för dessa tjänster bör ej ändras men fråga kan uppkomma i vad mån delar av AT kan tillgodoräknas i behörighetsmeriter på grund av att AT fullgörs före legitimation. Utredningen anser att dessa frågor bör tas upp av lantbruksstyrelsen i ett senare skede.

Behörighetsregler för att utöva veterinäryrket bör ändras i enlighet med VU 77:s förslag (se bil. författningsförslag).

11.2 Djursjukvårdarutbildning

Utredningen om veterinärmedicinsk utbildning (VU 77) hade förutom allmäntjänstgöring (AT) för veterinärer även i uppdrag att bl.a. pröva frågan om djursjukvårdarutbildning. Ett utförligt förslag till en sådan utbildning lämnades i VU 77:s betänkande angående veterinärmedicinsk utbildning (Ds Jo 1979:6).

I prop. 1979/80:100 (bilaga 13, sid. 106) uttalar departementschefen bl.a. att "Utredningen (VU 77) har vidare föreslagit att en 40 veckor lång utbildning i djursjukvård anordnas för 20 elever årligen som en allmän utbildningslinje vid Sveriges lantbruksuniversitet. Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget

eller lämnat det utan erinran. Liksom i fråga om AT-verksamheten är det emellertid väsentligt att utbildningen av djursjukvårdare anpassas till en kommande veterinärorganisation.
Jag har därför för avsikt att överlämna utredningens förslag i denna del till djurhälsoutredningen för vidare övervägande."

Regeringen har genom beslut den 20 april år 1980 uppdragit åt djurhälsoutredningen att bl.a. överväga införandet av utbildning av djursjukvårdare.

Djurhälosutredningen konstaterar att VU 77:s förslag att anordna utbildning i djursjukvård som en allmän utbildningslinje vid Sveriges lantbruksuniversitet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även djurhälsoutredningen kan i allt väsentligt ansluta sig till VU 77:s uttalanden och förslag vad gäller behovet av och syftet med utbildningen, utbildningens innehåll och organisation, tillträdesvillkor till utbildningen, utbildningens lokalisering och organisation samt av olika kostnadsposter.

VU 77 framhåller att utbildningen syftar till att ge kunskaper och färdigheter för verksamhet som djursjukvårdare, vilken under veterinärs ledning och i vissa delar självständigt skall kunna arbeta med hälso- och sjukvård för alla djurslag i såväl öppen som sluten vård. En sådan utbildning finns inte idag. Det konstateras vidare att genom ett införande av en sådan utbildning skulle bl.a. vissa arbetsuppgifter som utförs av veterinär kunna överföras på kvalificerad assistentpersonal. I nuläget gäller detta framför allt djursjukhus och djurkliniker. På sikt, allteftersom flerveterinärstationer inrättas, skulle ett vidgat arbetsfält öppna sig. Det kan i detta sammanhang erinras om att socialstyrelsen i sitt remissvar uttalade att personal med utbildning enligt VU 77:s förslag torde i kommuner och på regional nivå ha lämplig basutbildning för tillsynsverksamhet inom djurskyddet och djurhållningen.

Beträffande flerveterinärstationer har djurhälsoutredningen uttalat att sådana bör succesivt tillskapas där förutsättningar härför finns. Aktiviteterna vid dessa stationer kan få olika omfattning. Vid de större stationerna kan ett visst behov föreligga av personal med djursjukvårdarutbildning. Det är emellertid inte möjligt att nu med större säkerhet ange storleken av detta behov.

I sammanhanget vill djurhälsoutredningen även särskilt framhålla - med de utgångspunkter som utredningen har att arbeta efter - att det är angeläget att veterinärerna i framtiden i större utsträckning än för närvarande får möjlighet att ägna sig åt de mer kvalificerade veterinärmedicinska arbetsuppgifterna. Djurhälsoutredningen har bl.a. pekat på möjligheten att djurägarna tar över en del av de inte alltför kvalificerade veterinärmedicinska behandlingarna. En annan möjlighet är som ovan framhållits att djursjukvårdarpersonal tar över en del uppgifter och därigenom avlastar veterinären. Tillgången på personal med djursjukvårdarutbildning enligt förslaget skulle sålunda innebära rationaliseringsvinster ifråga om den veterinära verksamheten inom djurhälso- och djursjukvården.

Mot bakgrund av vad här anförts förordar djurhälsoutredningen att utbildning i djursjukvård i huvudsak i enlighet med VU 77:s förslag införs och att medel härför anslås över statsbudgeten. Enligt djurhälsoutredningen bör lantbruksuniversitetet erhålla uppdrag att vidta de åtgärder som erfordras för att snarast starta utbildningen. Det torde vidare få ankomma på lantbruksuniversitetet att inom ramen för universitetets fortlöpande planering allteftersom närmare erfarenheter erhålls om utbildningen närmare pröva bl.a. behovet av antalet elever och ändringar i utbildningens innehåll.

VU 77:s kostnadskalkyl är beräknad på basis av kostnadsläget år 1979. Med hänsyn främst till ändrade lönenivåer bör en justering uppåt ske med ca 20 procent. Detta skulle i avrundade tal ge en totalkostnad av 850 000 kr., varav en engångskostnad för start av utbildningen av ca 40 000 kr. och för årliga förvaltnings- och driftskostnader av ca 810 000 kr.

III SÄRSKILT YTTRANDE av sakkunnige Gert Jönsson

Enligt utredningens direktiv skall kommittén lämna förslag till finansieringen av den framtida djursjuk- och djurhälsovården. Därvid sägs att en utgångspunkt bör vara att djurägarna i princip skall svara för kostnaderna för djursjukvården i varje fall där allmänna samhällsintressen inte motiverar en annan fördelning av kostnadsansvaret t.ex. i fråga om bekämpandet av smittsamma sjukdomar eller behovet av en tillfredsställande service i glesbygd. Detta konstaterande görs bl.a. mot bakgrund av en av riksrevisionsverket (RRV) den 1 januari 1979 avgiven promemoria, vari framhålls att kostnaderna för sjukvård etc. är en integrerad, återkommande och nödvändig del av de totala kostnader som är förenade med produktionen av kött och mejeriprodukter. Kostnaderna borde därför, enligt RRV, belasta det enskilda jordbruksföretagets kalkyler och därmed i vissa fall påverka val av handlingsalternativ etc. Kostnaderna för djursjukvård kan ibland ses som alternativ till andra kostnadsslag, såsom bättre och allsidigare foder, bättre hygienförhållanden i stallar osv.

Utredningen har tolkat direktiven så att statens nuvarande kostnader för djurens hälso- och sjukvård även framgent bör falla på staten. Endast vad beträffar vissa reformer som utredningen föreslår, bl.a. förstärkning av distriktsveterinärorganisationen, anser utredningen att dessa skall finansieras genom att djurägarna står för kostnaderna.

Enligt min mening är detta en alltför vid tolkning. Vad gäller finansieringen av djurens hälso- och sjukvård måste direktiven i stort anses vara närmast entydiga. Djurägarna bör, bl.a. mot bakgrund av de argument som anförs i direktiven, svara för merparten av de kostnader som f.n. faller på staten. Detta inne-

bär att djurägarna bör svara för kostnaderna för distriktsveterinärorganisationen, vilken f.n. uppgår till ca 60 milj. kr. Vagäller bekämpandet av smittsamma sjukdomar och servicen i glesbygd kan, vilket också framgår av direktiven, en annan fördelning av kostnadsansvaret diskuteras. Även vad gäller kostnaderna för viss administration, verksamheten vid statens veterinärmedicinska anstalt och de statliga djursjukhusen kan det vara motiverat att staten även framgent står för en viss del av kostnaderna. Utredningen har emellertid inte redovisat någon principdiskussion om kostnadsfördelningen i dessa fall, vilket jag menar är en allvarlig brist.

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

1. HS 90: Hälsorisker. S.
2. HS 90: Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
3. HS 90: Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
4. HS 90: Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
5. Ny arbetstidslag. A.
6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
11. Datateknik i processindustrin. I.
12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
13. Närradio. U.
14. Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Kn.
15. Grundlagsfrågor. Ju
16. Film och TV i barnens värld. U.
17. Industrins datorisering. A.
18. Minskat tobaksbruk. S.
19. Översyn av radiolagen. U.
20. Omprövning av samvetsklausulen. Kn.
21. Internationellt patentsamarbete III. H.
22. Sjukersättningsfrågor. S.
23. Tekniska hjälpmedel för handikappade. U.
24. Socialförsäkringens datorer. S.
25. Bra daghem för små barn. S.
26. Omsorger om vissa handikappade. S.
27. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. S.
28. Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. Jo.
29. Forskningens framtid. U.
30. Forskarutbildningens meritvärde. U.
31. Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ju.
32. Fluor i kariesförebyggande syfte. S.
33. Effekter av investeringar utomlands. I.
34. Fristående skolor för skolpliktiga elever. U.
35. Sjukresor. S.
36. Begravningsverksamheten. Kn.
37. Företags obestånd II. B.
38. Om hets mot folkgrupp. A.
39. Svenk krigsmaterielexport. H.
40. Prisreglering mot inflation? H.
41. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. H.
42. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–12. H.
43. De internationella investeringarnas effekter. I.
44. Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. E.
45. Nya medier – text-TV, teledata. U.
46. Ändringar i förvaltningslagen. Ju.
47. Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Bo.
48. Telubaffären. Ju.
49. Den svenska psalmboken. Band 1. Kn.
50. Den svenska psalmboken. Band 2. Kn.
51. Den svenska psalmboken. Band 3. Kn.
52. Den svenska psalmboken. Band 4. Kn.
53. Stockholms kommunala styrelse. Kn.
54. Kooperativa företag. I.
55. Video. U.
56. Bibeln. Nya testamentet. U.
57. Djurens hälso- och sjukvård. Jo.

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Översyn av sjölagen 1. [8]
Grundlagsfrågor. [15]
Avtalsvillkor mellan näringsidkare. [31]
Ändringar i förvaltningslagen. [46]
Telubaffären. [48]

Socialdepartementet

Hälso- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]
Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]
Minskat tobaksbruk. [18]
Sjukersättningsfrågor. [22]
Socialförsäkringens datorer. [24]
Bra daghem för små barn. [25]
Omsorgskommittén. 1. Omsorger om vissa handikappade. [26] 2. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. [27]
Fluor i kariesförebyggande syfte. [32]
Sjukresor. [35]

Kommunikationsdepartementet

Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Ekonomidepartementet

Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. [44]

Budgetdepartementet

Företags obestånd II. [37]
Samverkan vid uppgiftslämnande. [58]

Utbildningsdepartementet

Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. [9]
Närradio. [13]
Film och TV i barnens värld. [16]
Översyn av radiolagen. [19]
Tekniska hjälpmedel för handikappade. [23]
Utredningen om forskningens och forskarutbildningens situation. 1. Forskningens framtid. [29] 2. Forskarutbildningens meritvärde. [30]
Fristående skolor för skolpliktiga elever. [34]
Nya medier – text-TV, teledata. [45]
Video. [55]
Bibeln. Nya testamentet. [56]

Jordbruksdepartementet

Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. [28]
Djurens hälso- och sjukvård. [57]

Handelsdepartementet

Internationellt patentsamarbete III. [21]
Svensk krigsmaterielexport. [39]
Prisregleringskommittén. 1. Prisreglering mot inflation? [40] 2. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. [41] 3. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–12. [42]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny arbetstidslag. [5]
Industrins datorisering. [17]
Om hets mot folkgrupp. [38]

Bostadsdepartementet

Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. [47]

Industridepartementet

Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11]
Direktinvesteringskommittén. 1. Effekter av investeringar utomlands. [33] 2. De internationella investeringarnas effekter. [4
Kooperativa företag. [54]

Kommundepartementet

Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]
Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. [14]
Omprövning av samvetsklausulen. [20]
Begravningsverksamheten. [36]
1969 års psalmkommitté. 1. Den svenska psalmboken. Band [49] 2. Den svenska psalmboken. Band 2. [50] 3. Den svens psalmboken. Band 3. [51] 4. Den svenska psalmboken. Band [52]
Stockholms kommunala styrelse. [53]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-06462-6
ISSN 0375-250X